

CAPÍTOL I. EL PANORAMA ECONÒMIC DE LES ILLES BALEARS

1. LES MACROMAGNITUDS I ANÀLISI REGIONAL

1.1. INTRODUCCIÓ

A diferència d'anys anteriors aquest apartat s'inicia amb dades relatives al panorama internacional en què es presenta un resum breu dels informes internacionals principals de primavera de l'OMC, FMI, OCDE i OIT. A continuació es presenten les principals macromagnituds per a la zona euro i per als països que representen els principals mercats emissors de turisme cap a les Balears (Alemanya, Regne Unit i Espanya) a partir de l'informe de primavera de la Comissió Europea, i se segueix amb una anàlisi breu de la situació per la qual travessa l'economia espanyola a partir del Programa d'estabilitat del Regne d'Espanya 2012-2015 presentat pel Ministeri d'Economia aquesta primavera. La resta d'apartats, referits a l'anàlisi econòmica regional de les Illes Balears, segueixen les mateixes pautes metodològiques dels anys anteriors pel que fa referència a l'anàlisi de l'oferta productiva, l'anàlisi de la demanda regional, la inversió estrangera, els preus, l'evolució de la renda real per càpita, l'estalvi, la inversió i la capacitat de finançament regional, i, finalment, la distribució funcional de la renda.

1.2. EL PANORAMA INTERNACIONAL

L'evolució del comerç mundial està fortament condicionada pel pes predominant que en la seva estructura té Europa, ja que en el total de les exportacions i importacions mundials de mercaderies de l'any 2011, Europa representa a l'entorn del 37% del total mundial, més del doble del pes que representa Amèrica del Nord i set punts per sobre d'Àsia, la segona regió mundial en importància dins el comerç mundial de mercaderies, i amb relació a les exportacions i importacions mundials de serveis comercials, Europa representa més del 42% del total mundial, més del triple que Amèrica del Nord i més de 20 punts per sobre d'Àsia, la segona potència mundial en el comerç de serveis comercials ([vegeu el quadre I-1](#)).

Així, segons l'informe de primavera de l'Organització Mundial de Comerç (OMC), el comerç mundial va créixer a una taxa del 5% el 2011, 8,8 punts per

sota de la taxa de 2010. Aquesta forta desacceleració encara s'accentuarà més enguany, en què es preveu només un creixement del 3,7%. Aquest afebliment en el creixement del comerç mundial es deu en gran part a la caiguda del creixement a la zona euro motivada per les polítiques de fort ajust fiscal, que han comportat que la zona euro hagi entrat de nou en taxes negatives de creixement al darrer trimestre de 2011 i nul·les al primer trimestre de 2012. En contraposició, les exportacions asiàtiques continuen mostrant una forta expansió amb taxes de creixement superiors al 16% per l'Índia i del 9,3% per la Xina ([vegeu el gràfic I-1](#)).

Aquest menor creixement de les exportacions mundials de mercaderies és reflex d'una menor demanda mundial de béns i serveis, resultat d'un alentiment del creixement mundial del PIB, ja que de créixer un 3,8% el 2010, ha passat a créixer un 2,4% el 2011 i a un 2,1% el 2012, amb probabilitats certes que aquestes previsions puguin ser pitjors si es dona una major contracció en el creixement de la zona euro, que pugui motivar una crisi financera internacional, o que puguin continuar les tensions en el preu del petroli o que es deteriorin encara més els riscos geopolítics en l'àmbit internacional. Així, les taxes de creixement de 2011 i 2012 es continuen situant per sota de la mitjana del 3,2% corresponent als darrers vint anys anteriors a la crisi financera de 2008. Un cop més són les economies asiàtiques les que presenten les majors taxes de creixement, entre les quals destaca la Xina amb un creixement del 9,2% el 2011.

Amb relació als tipus de canvi internacionals, cal destacar que malgrat la crisi del deute de la zona euro, aquesta moneda es va revaloritzar un 5% respecte del dòlar, la qual cosa va permetre que les exportacions mundials dels Estats Units hagin pujat un 7,2% el 2011, mentre que les de la Unió Europea només ho han fet en un 5,2%.

L'FMI, en les seves previsions de primavera presentades a l'abril de 2012, ha millorat, per als anys 2012 i 2013, les seves pròpies previsions fetes a principi d'any fins al 3,5% i 4,1% respectivament, amb un augment d'un parell de dècimes. Aquesta petita alça en les previsions del creixement econòmic mundial es fonamenta sobre els senyals més positius de l'economia dels Estats

Units i de les economies emergents. En canvi, les previsions per a Europa, i més concretament per a la zona euro, són encara negatives i preveuen una recessió del 0,3% el 2012 i d'un lleuger repunt per al 2013 que no arribarà a l'1% (0,9%, una dècima per sota de l'estimació feta per la Comissió Europea).

Aquests pitjors registres de la UE respecte dels Estats Units i de les economies emergents han propiciat que l'FMI alerti que s'evitin mesures excessivament contractives que puguin comprometre la feble i fràgil recuperació¹.

L'informe també destaca els diferents ritmes de sortida de la crisi econòmica internacional, per a l'horitzó 2007-2017, en els països avançats, i els agrupa en cinc categories atenent a la seva capacitat de recuperar per primera vegada el nivell de PIB que havien assolit l'any previ a la crisi.

En primer lloc es troben els països que no han patit cap contracció del seu PIB des de l'any 2007, entre els quals hi destaquen pel seu dinamisme Israel, Austràlia i Corea del Sud. En segon lloc s'agrupen els països amb una recuperació ràpida a partir de l'any 2009: Singapur, Taiwan, Hong Kong, Suïssa i el Canadà. En tercer lloc hi ha els països amb una recuperació discreta a partir de les caigudes del seu PIB al llarg del bienni 2009-2010: Eslovàquia, Malta, Àustria, Alemanya, Bèlgica, Noruega, Suècia, els Estats Units, Nova Zelanda i França. En quart lloc hi ha els països amb una recuperació lenta a partir de 2013: República Txeca, Finlàndia i el Japó; a partir de 2014: Luxemburg, Xipre, Holanda i el Regne Unit; i a partir de 2015: Islàndia, Dinamarca i Estònia. Finalment hi ha els països amb una recuperació molt lenta: Irlanda a partir de 2016; Espanya, Eslovènia i Portugal a partir de 2017; i més enllà de les previsions de 2017 Itàlia i Grècia. Per tant, en el cas d'Espanya es pot parlar d'una dècada perduda en termes de PIB, però en termes d'ocupació l'informe de l'FMI no preveu nivells d'ocupació superiors als de 2007 fins al 2022 o 2023 en el millor dels casos, és a dir, estaríem parlant, en termes d'ocupació, d'una dècada i mitja perduda.

¹

En aquesta mateixa línia el CESE en el seu Dictamen sobre "Presupuesto 2014-2020" aprovat el 30 de maig de 2012 ha reiterat que la manera de sortir de la crisi es centrar-se en el creixement i l'ocupació.

L'Informe de primavera de l'OCDE també preveu un creixement positiu per al bienni 2012-2013 dins l'àrea de l'OCDE del 1,6% i 2,2% respectivament, clarament per sobre de les esperades per la zona euro (-0,1% i 0,9%). És per aquesta raó que l'OCDE es mostra favorable a un pacte de creixement per a Europa i critica les polítiques de consolidació fiscal excessiva aplicades dins l'àrea euro. Igualment defensa l'emissió d'eurobons i anima el BCE a mantenir el programa de compra de deute públic en els mercats secundaris. L'única nota positiva que destaca sobre la zona euro és la que fa referència a la millora del seu saldo per compte corrent, ja que al llarg del trienni 2011-2013 ho farà en un punt percentual de PIB, i se situarà el 2013 en un saldo positiu de l'1,5% del seu PIB, mentre que el Japó el reduirà en 0,2 punts i els Estats Units en 1,2 punts.

Les tendències mundials de l'ocupació 2012 de l'OIT expressa igualment la preocupació per l'alentiment del creixement mundial i els seus efectes negatius sobre l'ocupació i l'atur i alerta que el món es troba amb el desafiament d'haver de fer front a la creació de més de 600 milions d'ocupacions en el proper decenni si no vol veure's implicat en una espiral cada vegada més degradada de les condicions de treball en l'àmbit mundial. Així, entre els 900 milions de treballadors pobres en el món, n'hi havia 456 milions que vivien en situació de pobresa extrema el 2011, amb uns ingressos inferiors al llindar dels 1,25 dòlars dels Estats Units per dia. En aquest sentit l'OIT estima que fa falta una inversió mundial equivalent als 1,2 bilions de dòlars per estimular el creixement, i considera que en èpoques de demanda feble, infrautilització massiva dels equips productius i taxes d'atur elevades, seria recomanable ampliar el paper dels governs via l'increment de la despesa pública, ja que en aquestes situacions, els multiplicadors de pressupost equilibrat, és a dir, amb creixements de la despesa pública (via inversions) ajustats als creixements de la renda, poden ser de gran magnitud.

1.3. LA UNIÓ EUROPEA

Si deixam les previsions per països de l'FMI i ens centram en les previsions de primavera que ha fet la Unió Europea per a la zona euro, s'estima que, després de créixer un 1,5% el 2011, ara es troba en el seu conjunt en una recessió lleu

amb una caiguda del PIB per a enguany del 0,3%, mentre que les previsions estableixen una recuperació lenta a partir de la segona meitat d'aquest any 2012, que permeten visualitzar una recuperació feble per al conjunt de l'any que ve amb una estimació positiva de l'1%, en tot cas, registres inferiors als esperats per als Estats Units (2%) i per al Japó (1,9%), els quals han aplicat polítiques econòmiques més expansives que la UE.

Per altra part, s'espera que diversos factors segueixin pesant sobre la recuperació precària, entre d'altres, les fortes polítiques de consolidació fiscal i els esforços necessaris de la banca per millorar els balanços de situació, que mantindran ajustades les condicions de crèdit, i que afectaran el consum de les famílies, el consum públic i la inversió. Així, el consum privat passarà de créixer un 0,2% el 2011 a caure un 0,6% el 2012, ja que, entre d'altres raons, l'atur es mantindrà en taxes superiors al 10% (10,2% el 2011 i 11% el 2012), es perdrà ocupació (d'una taxa encara positiva del 0,1% el 2011 es passarà a una pèrdua d'ocupació del -0,5% el 2012) i la inflació es mantindrà per sobre del creixement salarial amb taxes del 2,7% el 2011 i del 2,4% el 2012. Igualment, les dures polítiques de consolidació fiscal retallaran el consum públic en un 0,1% el 2011 i un 0,8% el 2012, mentre que la inversió en equips, per manca de demanda, es contraurà (del 4,3% el 2011 al -1,4% el 2012). L'única contribució positiva al creixement econòmic només podrà venir del creixement de les exportacions netes fora de l'àrea euro i de la reducció de les importacions, que permetin millorar el saldo per operacions corrents, que sí que es preveu que pugui millorar en passar del 0,1% del PIB de superàvit el 2011 a un superàvit del 0,6% el 2012 ([vegeu el quadre I-2](#)).

En contrapartida a les polítiques de consolidació fiscal les necessitats de finançament del sector públic passaran del -4,1% el 2011 al -3,2% el 2012, per situar-se ja per sota del 3% de dèficit públic el 2013 amb un -2,9%. En canvi l'endeutament públic continuarà augmentant i passarà del 88% el 2011 a un 92,6% el 2013.

Amb relació als principals mercats emissors de turisme cap a les Illes Balears (Alemanya, el Regne Unit i Espanya) les previsions de primavera de la UE ens permeten fer un breu resum de la seva evolució econòmica.

D'acord amb els indicadors macroeconòmics principals de l'evolució de la situació econòmica internacional elaborats per la Comissió Europea, començarem primer per fer l'anàlisi en relació amb els indicadors relatius al PIB i a la demanda interna: consum i inversió. Seguidament, s'analitza el comportament del sector exterior: saldo de la balança per a operacions corrents amb la resta del món. A continuació, s'incideix en els dos indicadors de mercat de treball: ocupats i aturats. Finalment, es comenten els tres indicadors principals de convergència i polítiques d'estabilitat, que són els preus, la necessitat de finançament de les administracions públiques (-) (dèficit públic) o capacitat (+) (superàvit fiscal) i el deute públic com a percentatge del PIB.

El creixement del PIB d'Alemanya ha estat del 3% el 2011 per caure al 0,7% el 2012 i recuperar-se de nou a l'1,7% el 2013. El Regne Unit també presenta registres positius els tres anys: 0,7%, 0,5% i 1,7%. En el cas d'Espanya, només és positiva la dada de 2011 amb un creixement del 0,7% i negativa per al bienni 2012-2013 del -1,8% i -0,3%.

El creixement del consum privat per a Alemanya al llarg del trienni 2011-2013 supera la mitjana de la zona euro i és positiu per als tres anys i superior a l'1% excepte per al 2012 (0,9%). Les previsions al Regne Unit només són negatives per al 2011 (-1,2%) per retornar a taxes positives i creixents al llarg del bienni 2012-2013 (0,3% i 1% respectivament). Les pitjors previsions són per a Espanya, amb registres negatius els tres anys amb una caiguda màxima el 2012 del 2,2%.

La inversió en capital fix en béns d'equip també mostra resultats millors per a Alemanya on tots els anys puntua clarament per sobre de la mitjana de la zona euro, amb una taxa màxima del 7,6% el 2011, caiguda al 2,7% el 2012 i recuperació de nou al 7,2% el 2013. El Regne Unit presenta taxa negativa el 2011 i nul·la el 2012, per assolir de nou registres positius significatius del 5% el 2013, mentre que en el cas d'Espanya les taxes de creixement són inferiors a la mitjana de la zona euro al llarg del trienni, amb una caiguda significativa el 2012 del 6,1%.

La balança per a operacions corrents presenta un superàvit notable al llarg de tot el trienni en el cas d'Alemanya amb taxes no inferiors al 4,5%, que permeten consolidar també el superàvit per al conjunt de la zona euro. En el cas del Regne Unit, no registra cap superàvit al llarg d'aquest trienni 2011-2013 amb taxes negatives entre el 1% i el 2%, mentre que Espanya mostra una correcció molt significativa del dèficit per a operacions corrents, ja que des de l'inici de la crisi el 2007 ha recuperat 9 punts de PIB de dèficit per operacions corrents fins a situar-se en una taxa negativa de l'1% el 2013, igual que la del Regne Unit. Només Grècia, dins l'àrea euro, ha fet un ajust més important que el d'Espanya en reduir en 15 punts de PIB el dèficit per operacions corrents per al mateix període 2007-2013.

En relació amb l'ocupació Alemanya manté taxes positives a l'entorn de l'1% el bienni 2011-2012 i del 0,4% per al 2013. El Regne Unit també presenta taxes positives a l'entorn del 0,5% els tres anys, mentre que Espanya no mostra recuperació de l'ocupació en cap dels tres anys. Destaca la caiguda de 2012 amb una taxa del -3,7%.

Pel que fa a la taxa mitjana d'atur, Alemanya no arriba en cap cas al 6%. El Regne Unit present taxes a l'entorn del 10% els tres anys i Espanya presenta les taxes d'atur més altes de tota la UE amb una previsió de superar el 25% el 2013.

La variació anual de la inflació a la zona euro presenta una tendència a caure a taxes a l'entorn del 2% per a tots els països de la UE. Aquest també és el perfil per a Alemanya, que el 2013 se situa ja en un 1,8%. El Regne Unit passa d'una inflació del 4,5% el 2011 a una taxa del 2% el 2013 i Espanya, passa del 3,1% a l'1,1% per als mateixos anys, i se situarà el 2013 amb un diferencial negatiu respecte de la zona euro de 0,7 punts.

La crisi econòmica ha comportat un esclat generalitzat de dèficits públics creixents provocats per les polítiques fiscals expansives d'estímul a la demanda aplicades el 2009 al començament de la crisi i pels efectes que, al llarg del 2010 i 2011, aquesta ha tingut en la davallada dels ingressos fiscals i l'augment de les despeses socials, per la qual cosa s'han hagut d'augmentar

les necessitats de finançament de les administracions públiques i s'han acabat per arbitrar polítiques de consolidació fiscal a partir del segon semestre de 2010. En el cas d'Alemanya, el dèficit públic ja aconsegueix l'objectiu d'estabilitat pressupostària de no sobrepassar el -3% al llarg de tot el trienni 2011-2013, i se situa aquest darrer any en un -0,7%. Ni el Regne Unit ni Espanya compliran aquest objectiu d'estabilitat durant el trienni 2011-2013. Es preveu que Espanya acabi el 2012 amb un dèficit del -6,4% i del -6,3% el 2013, mentre que aquests valors per al Regne Unit serien del -6,7% i -6,5%, respectivament. En el cas d'Espanya, cal destacar que segons l'OCDE, és l'economia de l'àrea de l'OCDE que al llarg del trienni 2011-2013 farà el major esforç d'ajust pressupostari, amb una reducció del dèficit públic de set punts de PIB, aproximadament sis punts en termes de retalls de la despesa pública i només un punt i escaig més en pujada d'imposts. La segueixen Portugal i Grècia que només ho faran a l'entorn de cinc punts i escaig de PIB. En qualsevol cas, són ajustos històrics no vistos des dels anys de la Gran Depressió.

En relació amb l'endeutament públic, cal referir-se a la dificultat que la crisi planteja per complir amb els criteris de Maastricht, que estableixen que no pot superar-se el 60% del PIB. Dins aquest àmbit, Alemanya no compleix el criteri al llarg del trienni 2011-2013, amb taxes del 81,2%, 82,2% i 80,7%. El Regne Unit tampoc no el compleix, amb un 85,7% el 2011, un 91,2% i un 94,6% el 2012 i 2013. Espanya presenta un deute públic inferior al d'Alemanya i el Regne Unit del 68,5% el 2011; 80,9% el 2012 i es preveu que arribi al 87% el 2013.

1.4. L'ECONOMIA ESPANYOLA²

L'economia espanyola ha acumulat desequilibris econòmics i financers significatius. Aquests desequilibris es retroalimenten entre si i es localitzen en tres àmbits: desequilibris financers, creixement negatiu i forta destrucció d'ocupació.

²

Vegeu: El programa d'estabilitat del Regne d'Espanya 2012-2015. Ministeri d'Economia, maig 2012. Sobre el resum de les principals macromagnituds referides a l'economia espanyola vegeu l'apartat 1.3.

Per una banda, existeixen desequilibris financers destacables. Al 2011 es registrà un dèficit públic del 8,5% del PIB mentre que l'objectiu era d'un 6%. El deute públic ha passat de representar el 36,3% del PIB el 2007, a situar-se en un nivell esperat del 80% del PIB el 2012. L'endeutament privat ha arribat a un nivell molt elevat, que està principalment associat al sector de la construcció, i en major mesura a l'immobiliari, i ha arribat a un endeutament extern del 165% del PIB el 2011.

D'altra banda, l'economia espanyola està mostrant una capacitat de creixement limitada. Després de la crisi de 2008, tan sols va viure una etapa de lleugera expansió breu, i va esgotar l'inici de la dèbil recuperació a mitjan de 2011. Aquesta caiguda de l'activitat s'explica per l'esgotament de l'impuls fiscal previ i per la contracció del crèdit.

Finalment, al llarg dels últims anys, l'economia espanyola ha registrat un fort procés de destrucció de llocs de treball, i ha passat d'una taxa de desocupació pròxima al 8% el 2007, a un 22,85% de la població activa a final del 2011.

Aquests desequilibris estan relacionats entre si. L'alt nivell de dèficit públic que manté un ritme de creixement elevat del deute públic minva la confiança dels inversors. No obstant això, al llarg dels últims anys s'han produït ajustos importants. S'estima que aquest any l'economia espanyola registrarà un dèficit per compte corrent de l'1,4% del PIB, fet que contrasta amb el 10% del PIB el 2007. El que és més important, es preveu assolir un superàvit per béns i serveis el 2013.

Per tant, aquesta forta correcció del dèficit corrent s'explica pel bon comportament de les exportacions de béns i serveis, que han anat guanyant quota en els mercats internacionals³. Així, des de 2008 Espanya supera en creixement de les exportacions la resta de països de la zona euro, excepte Estònia, 9,5% versus 1% de mitjana a la UEM.

Simultàniament, s'ha registrat una moderació en els preus apreciable, i al març d'enguany s'ha assolit una inflació de l'1'9%, cosa que representa un diferencial

³

Vegeu: Jorge Rodríguez-Vázquez: *Observatorio Económico*. BBVA Research, 10 d'abril de 2012.

a favor d'Espanya de vuit dècimes, respecte de la zona euro, la qual cosa representa un guany apreciable de competitivitat en preus.

Tot i aquestes correccions, els desequilibris de partida segueixen tenint una magnitud important, i que, a més a més, s'han agreujat per la crisi del sector financer. En conseqüència, incideixen negativament sobre les expectatives de l'economia i sobre la confiança dels inversors internacionals en l'economia espanyola, i la prima de risc del deute espanyol se situa en uns nivells que es consideren excessivament elevats.

1.5. ANÀLISI DE L'OFERTA PRODUCTIVA DE LES ILLES BALEARS

En aquest apartat analitzam, en primer lloc, l'estructura productiva de l'oferta de les Balears per sectors econòmics i per illes a partir de les estimacions macroeconòmiques que ha fet la direcció general d'Economia del Govern de les Illes Balears per al període 2004-2011.

A continuació, i a partir de la comptabilitat regional d'Espanya elaborada per l'INE, que utilitza fonts diferents de les usades per la direcció general, es presenta l'oferta productiva de les Balears en relació amb la resta de comunitats autònomes.

1.5.1. L'ANÀLISI DE L'OFERTA PRODUCTIVA DE LES ILLES BALEARS PER ILLES

Segons les dades de la Direcció General d'Economia, el valor afegit brut a preus corrents de l'economia de les Illes Balears l'any 2011 se situa en 22.202,2 milions d'euros. La distribució del valor afegit brut per sectors econòmics mostra una estructura productiva en què el 82,2% de l'activitat econòmica es concentra en el sector terciari, mentre que el 9,6% restant es genera a la construcció, el 6,7% a la indústria i l'energia, i el sector primari representa el 1,5% del PIB regional ([vegeu els quadres I-3 i I-4](#)).

Com a conseqüència dels efectes d'una certa recuperació de l'activitat econòmica internacional al llarg de l'any 2011, especialment a la zona euro i en

els nostres principals mercats turístics emissors de turisme cap a les Balears d'Alemanya i el Regne Unit (*vegeu l'apartat 1.3*), el creixement regional real de l'economia balear el 2011 experimenta una petita recuperació després de la caiguda de l'any passat, amb una taxa del 0,6% (-0,9% el 2010). El mateix ha passat a Espanya, amb un creixement positiu del 0,7% (-0,1% el 2010), respectivament. Com ja s'ha dit, la zona euro experimenta, ja el 2010, una recuperació de l'1,9% i per a l'any 2011 segueix amb aquesta recuperació amb un 1,5%. En termes relatius, i per al 2011, les Balears presenten una menor recuperació respecte d'Espanya en 0,1 punts i en 0,9 punts respecte de la zona euro ([vegeu el quadre I-5 i el gràfic I-2](#)).

Les estimacions sobre el creixement econòmic regional de les Balears l'any 2011 fetes pels diferents serveis d'estudis es mouen en una forquilla compresa entre el 0,3% (CRE-UIB) i l'1,8% (INE) ([vegeu el gràfic I-3](#)).

Si analitzam el creixement econòmic de les Balears al llarg del darrer trienni 2009-2011, és a dir, dins de la crisi econòmica internacional, i el comparam amb Espanya i la zona euro, resulta que les dades per a les Balears (-1% en taxa mitjana de creixement) són pitjors que les de la zona euro (-0,3%), però millors que les de l'economia espanyola (-1,03%)⁴.

Si analitzam l'evolució del creixement econòmic real per sectors econòmics, veim que al llarg del 2011 s'ha experimentat una millora de tots els sectors econòmics, bé sigui perquè s'han començat a recuperar o perquè la caiguda del seu PIB ha estat menor que la de l'any anterior. Així, el sector primari ha augmentat un 0,3% el 2011, després de dos anys de caiguda. El 2011 el sector de la indústria i l'energia presenta un decreixement de l'1,4%, amb un guany percentual d'1,4 punts en relació amb l'any passat. El sector de la construcció disminueix un 4,4%, amb un guany percentual d'1,9 punts percentuals en comparació amb l'any passat. Finalment, el sector serveis presenta un creixement respecte del 2010 de l'1,3%, amb una millora d'1,2 punts, a

4

Ja hem dit abans que les fonts estadístiques usades per la direcció general d'Economia i l'INE difereixen a l'hora de fer les estimacions sobre el creixement del PIB. Per tant, aquesta afirmació només es pot sustentar a partir de la informació de la direcció general d'Economia.

conseqüència del millor comportament del sector turístic ([vegeu el quadre I-6 i els apartats 2 al 6](#)).

Aquestes dades es poden complementar amb les que ha elaborat Hispalink, que a diferència dels altres anys, enguany han estat elaborades a partir dels quatre gran sectors d'activitat. Per a l'any 2011, els sectors de la indústria i el de la construcció presenten creixements negatius, -3,1% i -0,6%, respectivament. El sector primari presenta un creixement positiu, 0,5%. Quant al sector serveis segueix presentant un creixement positiu de l'1,3% i superior a la mitjana regional, 1,1% ([vegeu el quadre I-7](#)).

Si analitzam ara el valor afegit brut per illes, es pot comprovar que en valors absoluts i en euros constants del 2011 Mallorca assoleix un valor afegit brut (VAB) real de 14.750,3 milions d'euros. A les Pitiüses i a Menorca, ha estat de 2.355 i de 1.523,8 milions d'euros, respectivament. Quant al valor absolut en euros corrents, Mallorca arriba a un VAB de 17.579,4 milions d'euros, mentre que a les Pitiüses i a Menorca ha estat de 2.806,7 i de 1.816,1 milions d'euros, respectivament ([vegeu els quadres I-8 i I-9](#)).

L'estructura econòmica per illes identifica el pes preponderant de Mallorca entorn del 79,2%, mentre que les Pitiüses i Menorca es distribueixen el 20,8% restant (el 12,6% les Pitiüses, i el 8,2% Menorca).

La lleugera recuperació del PIB el 2011 es deixar notar a totes les illes. A les Pitiüses es dona un creixement del 2,1% amb una recuperació d'1,2 punts percentuals. Mallorca presenta un augment del 0,4% i una recuperació d'1,5 punts percentuals, i, finalment, Menorca creix un 0,2%, amb una recuperació d'1,6 punts percentuals respecte de l'any 2010.

1.5.2. L'ANÀLISI DE L'OFERTA PRODUCTIVA DE LES ILLES BALEARS PER COMUNITATS AUTÒNOMES

Les dades de la comptabilitat regional d'Espanya, en base a l'any 2008⁵, que elabora l'INE, permeten estimar la recuperació del creixement relatiu de les Illes

⁵

La base 2008 suposa l'adaptació de la Comptabilitat Regional d'Espanya a les noves classificacions d'activitats i productes aprovats en el si de la Unió Europea. Aquest canvi normatiu es realitza de forma transversal en

Balears en comparació amb la resta de comunitats autònomes. Aquestes dades mostren que per a l'any 2011 el creixement de les Illes Balears és, després de les Canàries, el segon més alt per comunitats autònomes; així, amb un PIB d'1,8%, presenta un creixement que suposa més del doble que la mitjana espanyola, que va ser del 0,7% ([vegeu el gràfic I-4](#))⁶.

També es pot indicar que el decreixement del període 2008-2011 ha estat de -0,9%, per la qual cosa les Illes Balears presenten la novena taxa real de decreixement anual acumulatiu del període per comunitats autònomes, però és un resultat que se situa 0,12 punts per sobre de la mitjana espanyola ([vegeu el gràfic I-5](#)).

A partir de la base de dades de la comptabilitat regional de l'INE, s'analitza a continuació l'evolució comparativa regional per sectors productius de les Illes Balears en relació amb la resta de comunitats autònomes. Pel que fa a l'anàlisi sectorial, cal tenir en compte que les estimacions per a les Balears poden mostrar —pel poc pes relatiu que té l'economia sectorial balear en el conjunt espanyol— un biaix a l'alça o la baixa elevat en les estimacions que en resulten. Per això, aquestes dades s'han de prendre amb precaució i reserves, ja que difereixen respecte d'altres aportades per les pròpies conselleries del Govern o per distintes institucions d'estudis regionals.

1.5.2.1. El sector primari

Segons l'INE, el sector primari balear presenta un pes estructural en l'economia regional del 0,8%, la qual cosa representa 1,6 punts per sota del seu pes a Espanya. Exceptuant Ceuta, Melilla i les Balears són la tercera comunitat

tots els estats membres de la Unió Europea, com a conseqüència de l'aplicació del Reglament 715/2010 de la Comissió, de 10 d'agost de 2010, que modifica el Reglament (CE) 2223/96 del Consell pel qual es refereix a les adaptacions dels comptes regionals, després de la revisió de la nomenclatura d'activitats econòmiques NACE rev.2 i de la classificació estadística de productes per activitats (CPA).

6

El primer informe de l'Observatori Balears del BBVA Research de 10 de maig de 2012, justifica aquest bon resultat del creixement relatiu del PIB regional de les Illes Balears el 2011 respecte de la resta de comunitats autònomes en base a la primavera àrab que ha beneficiat especialment les Balears. Ara bé, aquest impacte positiu s'està reduint el 2012, i s'estima una caiguda del PIB per enguany del 0,4%, que es veu afectat també per la minva dels fluxos turístics nacionals i estrangers, i pels desequilibris interns de la seva economia. En tot cas, es preveu ja de nou una recuperació de l'1% per a 2013, i en conjunt per al bienni 2012-2013, amb millors resultats respecte de l'economia espanyola, amb creixements estimats del -1,3% i 0,6%.

autònoma després de Madrid i País Basc amb un menor pes sectorial del sector primari ([vegeu el quadre I-10](#) i l'apartat 2, *Sector primari*).

1.5.2.2. La indústria i l'energia

La indústria i l'energia a les Illes Balears presenten un pes estructural del 7,6%, la qual cosa representa 7,9 punts per sota del seu pes a Espanya. Exceptuant Ceuta i Melilla, les Balears són la comunitat autònoma amb un menor pes sectorial de la indústria i l'energia seguida per les Canàries ([vegeu el quadre I-11](#) i l'apartat 3, *Indústria i energia*).

1.5.2.3. La construcció

La construcció a les Illes Balears presenta un pes estructural del 10,7%, la qual cosa representa 0,2 punts per sobre del seu pes a Espanya. Exceptuant Ceuta i Melilla, les Balears, juntament amb Castella-Lleó i La Rioja, són la tercera comunitat autònoma després de Madrid, Catalunya i Navarra, amb un menor pes sectorial del sector de la construcció ([vegeu el quadre I-12](#) i l'apartat 4, *Construcció i habitatge*).

1.5.2.4. Els serveis

Els serveis a les Balears presenten un pes estructural del sector terciari i a les Balears és del 72,9%, la qual cosa representa 9,4 punts per sobre del seu pes a Espanya. Exceptuant Ceuta i Melilla, les Balears són la comunitat autònoma més terciaritzada de l'Estat, després de Madrid i les Canàries ([vegeu el quadre I-13](#) i els apartats 5 i 6, *Els serveis privats i el turisme*).

1.5.2.5. El creixement regional

Les Balears presenten un creixement monetari del 3,1%, igual que Castella-Lleó, la qual cosa representa un punt per sobre del que ha registrat l'Estat. Aquesta taxa només ha estat superada per les Canàries, Navarra i el País Basc ([vegeu el quadre I-14](#)).

1.5.2.6. El creixement diferencial sectorial

El gràfic de convergència sectorial entre les Illes Balears i Espanya mostra els decreixements diferencials sectorials, en què es veu clarament que el major creixement relatiu del PIB a preus de mercat a les Balears al llarg de l'any 2011 està motivat exclusivament pel major creixement relatiu del sector serveis, ja que la resta de sectors presenten un creixement diferencial negatiu, especialment en el cas del sector primari ([vegeu el gràfic I-6](#))⁷.

1.5.3. EL TEIXIT EMPRESARIAL BALEAR

A partir de les dades DIRCE de l'INE, es pot comprovar que l'any 2011 el nombre d'empreses a les Illes Balears ha disminuït en 2.101 (-2,3%), amb un total de 87.461 empreses. Les quatre principals branques d'activitat pel nombre d'empreses són: comerç al detall, amb 11.647 empreses i una disminució de 548 empreses (-4,5%); construcció d'edificis, amb 10.413 empreses i una disminució de 654 empreses (-5,9%); serveis de menjars i begudes, amb 8.271 empreses i una disminució de 162 empreses (-1,9%); activitats de construcció especialitzada, amb 5.248 empreses i una disminució de 281 empreses (-5,1%); i comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, excepte vehicles de motor i motocicletes, amb 4.364 empreses i una disminució de 16 empreses (-0,4%).

L'activitat que creix més són la recollida i tractament d'aigües residuals (37,5%) que passen de 8 a 11 empreses, i la que creix menys són les empreses dedicades a R+D amb una caiguda del 75% i passen de 497 a 126 ([vegeu el quadre I-15](#)).

1.6. L'ANÀLISI DE LA DEMANDA DE LES ILLES BALEARS PER COMUNITATS AUTÒNOMES

⁷

Igualment, el primer informe de l'Observatori Balears del BBVA Research alerta d'aquesta dependència excessiva del creixement regional de les Balears respecte dels serveis, ja que en termes de la contribució neta al creixement del PIB el 2011, pràcticament en la seva totalitat (2,2 punts) es deu a la contribució que hi han fet les branques de comerç a l'engròs i a la menuda, reparació de vehicles de motor, transports i hoteleria, que en el seu conjunt representen el 34,3% del PIB regional amb un creixement del 6,4%.

Les Illes Balears presenten un superàvit comercial positiu per un valor de 2.132,1 milions d'euros, la qual cosa s'explica pel superàvit comercial referit a l'estranger, que és de 351,4 milions d'euros, i pel superàvit comercial interior amb la resta de comunitats autònomes, que és de 1.780,7 milions d'euros. Aquest fet s'explica perquè en la balança comercial, s'hi inclou la de serveis, que comptabilitza el superàvit turístic balear respecte de la resta de comunitats autònomes ([vegeu el quadre I-16](#)).

Així, les Balears, gràcies al turisme, presenten el segon saldo comercial net exterior respecte de l'oferta interior (7,8%), després de Navarra (9,1%). Les altres comunitats autònomes que també presenten un saldo net exterior positiu són, per ordre d'importància, Madrid (6,50%), Catalunya (5,85%), el País Basc (5,60%), la Rioja (0,47%) i la Comunitat Valenciana (0,09%). Aquests percentatges mostren una estabilitat estructural al llarg del període 2000-2010.

Igualment, es pot observar que hi ha una gran correlació entre les comunitats autònomes que tenen un superàvit comercial important respecte de l'oferta interior i l'elevat rànquing en el seu grau de desenvolupament regional.

Aquest saldo comercial net exterior elevat comporta un percentatge més baix pel que fa als diferents components de la demanda final. Així, l'anàlisi de l'estructura de la demanda final per comunitats autònomes mostra comportaments diferents de les Illes Balears, com el fet que és la comunitat autònoma que mostra el percentatge més baix de demanda interna en relació amb l'oferta interior o renda interior bruta, amb el 90,3% (0,5 punts per sobre de Navarra). Aquest fet s'explica perquè és la comunitat autònoma que mostra una participació relativa més reduïda del consum públic, amb el 12,3%, la més baixa de l'Estat ([vegeu el quadre I-17 i l'addenda](#)).

Aquesta baixa participació relativa del sector públic balear dins la demanda interior, és a dir, la seva grandària relativa reduïda respecte de la resta de comunitats autònomes, permet explicar que les Balears se situïn, dins les desset comunitats autònomes, en dotzena posició pel que fa a la participació de les remuneracions dels assalariats públics sobre el total d'assalariats, en penúltima posició en l'estoc de capital públic sobre PIB, i en antepenúltima

posició en l'estoc de capital públic per càpita, la qual cosa, és un factor negatiu que li detreu competitivitat i productivitat global des del punt de vista de la dotació de recursos públics i d'infraestructures (*vegeu l'apartat 1.9.2*).

En el cas de les Balears, podem ampliar aquesta informació sobre el saldo net exterior comercial a partir de les dades de duanes, que donen informació desglossada per productes de les exportacions i de les importacions ([vegeu el quadre I-18 i el gràfic I-7](#))⁸.

El 2011 el dèficit millorà un 1,8% respecte de l'any anterior, i va assolir un saldo de 678,6 milions d'euros. Per productes, tots enregistraren saldos negatius, excepte el calçat, els vehicles de transport i els productes químics (principalment les essències i perfums), que registraren superàvits.

Les exportacions totals, que durant el conjunt de l'any varen ascendir a 851,2 milions d'euros, disminuïren un 2,6% respecte de l'any anterior. Malgrat això, aquest percentatge empitjorà -fins al -10,2%- amb les exportacions de les partides productives, les vendes de les quals representaren el 43,1% del total -és a dir, 367,3 milions d'euros- i varen ser el resultat del saldo entre les exportacions totals i les distorsionants (aeronaus, bucs i combustibles) i productes minerals. Per partides, es varen vendre 138,4 milions d'euros de calçat –primera partida productiva exportada-, cosa que va suposar un 14,8% més que el 2010. A continuació, els vehicles, les exportacions dels quals assoliren 56,3 milions d'euros, cosa que generà un creixement del 41% respecte de l'any anterior; i els productes químics, amb unes vendes de 30,4 milions d'euros, un 43'6% menys que el 2010.

Les importacions, que registraren 1.529,9 milions d'euros, es moderaren un 2,3%, respecte de l'any anterior, pel descens de la demanda interna. El total de les importacions corresponents a les partides distorsionants i productes minerals va ser de 1.065,4 milions d'euros, la qual cosa comporta que les

8

Aquesta informació ha tengut la col·laboració de Catalina Barceló Horrach.

importacions totals de l'economia productiva real de les Illes Balears varen ser només de 464,5 milions d'euros, amb una caiguda del 17,3%, estimació que reflecteix millor la contracció real del nostre aparell productiu donada la contracció de la demanda interna de consum i d'inversió. Les compres de material elèctric -primera partida productiva importada- arribaren als 90,7 milions d'euros, i es reduïren un 48,1% respecte de 2011. Els materials tèxtils, dels quals s'importaren 45,5 milions d'euros, i el calçat, amb unes compres que varen ascendir a 39,1 milions d'euros, varen créixer un 10,7% i un 17,3%, respectivament. Només les importacions d'aliments, amb un valor de 60,5 milions d'euros, varen créixer durant el 2011 a una taxa del 10,3%.

1.7. LA INVERSIÓ ESTRANGERA

Les dades del Registre d'Inversions Exteriors del Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç permeten afirmar que la inversió bruta estrangera sense entitats de tinença de valors estrangers (ETVE) per comunitats autònomes dona per a les Illes Balears un import de 361,3 milions d'euros, amb un augment del 116,9% [\(vegeu el quadre I-19\)](#).

En el conjunt de les comunitats autònomes es produeix, en canvi, un creixement del 86%; s'arriba a 22.480 milions d'euros, amb un augment de 10.376 milions d'euros, per la qual cosa les Balears creixen 0,23 punts en la seva participació, que per a l'any 2011 és de l'1,61%.

Les principals comunitats autònomes són Madrid (12.520,1 milions d'euros, amb el 56% del total, que en part s'expliquen per l'efecte de centralitzar bona part de les seues socials de les grans empreses transnacionals i de les que estan subjectes a grans operacions d'adquisició o presa de control) i Catalunya, 3.021,9 milions d'euros, que en conjunt rep el 13,4% de la inversió bruta estrangera assignada. La inversió bruta total, inclosa la partida sense assignar per comunitat autònoma de 3.975,8 milions d'euros, és de 26.455,9 milions d'euros, amb un augment del 105,3%.

1.8. ELS PREUS

La inflació com a mitjana de les taxes de variació anual valorada per l'índex de preus de consum ha estat del 2,9% a les Illes Balears i del 3,1% a Espanya, valors que se situen per sobre de l'índex de preus al consum harmonitzat (IPCH) de la zona euro (2,7%), la qual cosa reflecteix una pèrdua de competitivitat en relació amb els països europeus per a tots els béns i els serveis que s'ofereixen des de les Balears.

La inflació interanual és del 2,3% a les Balears, -0,1 punts per sota de l'espanyola. Per comunitats autònomes, se situen per sota de des Balears, les Canàries, Comunitat Valenciana, Andalusia i Múrcia, totes elles competidores directes de les Balears en el turisme de sol i platja [\(vegeu el gràfic I-8\)](#).

Per rúbriques, els creixements positius d'inflació a les Balears, per a l'any 2011, s'han produït amb més intensitat a l'habitatge (+4,8%), al transport (+4,7%), a les begudes alcohòliques i al tabac (+3,6%), a altres béns i serveis (+2,7%) i a l'ensenyament (+2,1%) [\(vegeu el quadre I-20 i addenda\)](#).

Pel que fa a la inflació subjacent, una vegada descomptats els efectes inflacionistes dels aliments no elaborats i de l'energia, se situa en valors d'un 1,5% a les Balears, amb un diferencial de 0,2 punts inferior respecte d'Espanya.

La variació dels índexs de preus implícits en el PIB a preus bàsics (deflactor del PIB) al llarg del trienni 2009-2011 mostra unes taxes de creixement de la inflació més accentuades a Espanya que a les Balears, excepte per a l'any 2010. Els valors per al 2011 són de l'1,2% per a les Balears i del 1,5% per a Espanya [\(vegeu el gràfic I-9\)](#).

1.9. L'evolució de la renda real per càpita i els seus determinants

En aquest apartat desglossam, d'acord amb la nota metodològica dels anys anteriors, l'anàlisi de l'evolució de la renda regional des del punt de vista de l'evolució de la renda real per càpita i dels seus determinants, que són la productivitat i els factors demogràfics.

1.9.1. L'EVOLUCIÓ DE LA RENDA REAL PER CÀPITA

Les Illes Balears ocupen la setena plaça en PIB per càpita dins el conjunt de les comunitats autònomes, amb un índex de 104,7 respecte del nivell 100 d'Espanya, amb una pèrdua de 2,6 punts respecte del seu nivell de 2008. Cal observar que en comparació amb l'any 2000 hem perdut 10,7 punts, i dues posicions en el rànquing per comunitats autònomes ([vegeu el quadre I-21](#)).

En termes de l'índex per convergència, prenent EUR-15 com a base 100, cal dir que les Balears es troben per sota d'aquest índex amb un valor de 94,4 per a l'any 2011, amb una pèrdua de 6,1 punts respecte del seu nivell de 2008. En aquest índex, les Balears també se situen en setena posició per comunitats autònomes ([vegeu el quadre I-22](#)).

1.9.2. L'EVOLUCIÓ DELS FACTORS DETERMINANTS DE L'EVOLUCIÓ DE LA RENDA REAL PER CÀPITA: LA PRODUCTIVITAT I ELS FACTORS

DEMOGRÀFICS⁹

Es pot observar que el creixement de la renda real per càpita es pot explicar pel comportament de dues variables: la productivitat, que fa referència a la renda o el PIB generat per l'assalariat i que recull el component del progrés tècnic, i la taxa d'ocupació regional, que fa referència a la dinàmica demogràfica i laboral i de la qual es poden extreure les tres variables explicatives. En primer lloc, la relació entre els ocupats i els actius; en segon lloc, la taxa d'activitat (mesurada per la relació entre els actius i la població potencialment activa o població en edat de treballar); i, finalment, el factor demogràfic, mesurat per la relació entre la població potencialment activa o població en edat de treballar i la població resident. Com podem observar en el gràfic I-9, la crisi de 2010 en termes de renda per càpita ha afectat menys les Balears que Espanya ([vegeu el quadre I-23 i el gràfic I-10](#)).

⁹

Per elaborar aquest apartat, ens hem remès a la nota metodològica i a l'anàlisi feta a la Memòria del CES 2006, pàg. 99-106.

Com es pot observar, la productivitat al llarg del període 2000-2010 creix un punt per sota de l'espanyola i els factors demogràfics ho fan 0,5 punts per sota. La suma dels dos factors explica que la renda per càpita real hagi caigut a les Balears respecte d'Espanya fins a una taxa anual acumulativa de -1,5 punts diferencials al llarg d'aquests deu anys¹⁰.

En relació amb el comportament de la productivitat, es presenta a continuació l'actualització de 2010 de les dades de la comptabilitat regional d'Espanya (CRE, base 2008) de l'INE ([vegeu el quadre I-24 i addenda](#)).

Com es pot veure en les dades anteriors i per a l'any 2010, la productivitat aparent del treball del conjunt de l'economia de les Illes Balears està per damunt de la mitjana nacional (100,2, la vuitena comunitat autònoma). Només hi ha per sobre de la productivitat espanyola la del sector primari (100,5, la sisena d'Espanya). En canvi, són inferiors la productivitat del sector de la indústria i l'energia (86,5, la dotzena d'Espanya), la del sector de la construcció (78,7, la segona més baixa de l'Estat després de Melilla) i la del sector serveis (88,1, la sisena més baixa de l'Estat).

Atesos els comportaments regionals observats, el PIB per ocupat de les diferents comunitats autònomes l'any 2010 es va situar en una forquilla els valors màxims de la qual varen correspondre al País Basc i Navarra, amb índexs (Espanya=100) de 116,7 i 108,9, respectivament, i els valors més baixos a Múrcia (89,4) i a Extremadura (82,6). La diferència entre els índexs de les regions millor i pitjor situades ha disminuït des dels 33,6 punts del 2000 fins als

10

Amb relació a aquest punt, el primer informe de l'Observatori Balears del BBVA Research assenyala que la caiguda del PIB per càpita relatiu de les Balears respecte de la mitjana espanyola s'arrossega des de fa 15 anys, molt lligat al menor creixement de la productivitat del treball regional, tendència negativa que s'agreuja per la insuficiència de capital humà qualificat i baix rendiment del sistema educatiu. Quant al dèficit en la dotació de factors productius i equipaments a llarg termini, que també expliquen aquesta caiguda relativa de la renda per càpita, s'indica la dotació de capital humà (percentatge de població amb educació secundària), l'esforç d'R+D sobre el PIB, la dotació de capital públic disponible (volum d'infraestructures en relació amb la població amb edat de treballar) i l'Índex de Llibertat Econòmica (quantitat de regulacions). En aquests factors explicatius, les Balears puntuen per sota de la mitjana espanyola en capital humà, dotació de capital públic i esforç en R+D. En canvi, és acceptable el nivell regulatori, però no compensa les tendències negatives de la resta de variables explicatives. Sense millorar aquests factors estructurals de llarg termini la tendència decreixent del PIB per càpita regional continuarà deteriorant-se respecte de la mitjana espanyola (vegeu a l'apartat 1.6 els comentaris al quadre I-16 i addenda).

34 punts del 2010, i continua essent, en tot cas, inferior a la que hi ha quan es considera el PIB per càpita, que per a l'any 2011, entre Extremadura i el País Basc, se situa en un diferencial de 63,5 punts.

L'evolució de la productivitat relativa de les Illes Balears en relació amb l'Estat, per al període 2008-2010, es pot consultar a l'addenda del quadre I-22, en què es pot observar que els nivells i els creixements anuals de la productivitat de les Illes Balears han estat inferiors als d'Espanya.

1.10. L'ESTALVI, LA INVERSIÓ I LA CAPACITAT DE FINANÇAMENT

Una característica que presenten les comunitats autònomes amb una renda per càpita superior a la mitjana espanyola és el fet que tinguin un nivell relatiu de consum privat i públic baix respecte de la renda que generen, la qual cosa els facilita disposar d'uns nivells elevats d'estalvi regional, que en el cas de les Balears per a l'any 2010 se situen en 7.925 milions d'euros, el 69% dels quals procedeixen del sector privat i el 31%, del sector públic. Com podem observar a l'addenda del quadre I-23, l'any 2010 es produeix un augment de la capacitat de finançament regional a conseqüència de la major caiguda de la inversió regional (-12,8%) respecte de l'estalvi regional (-2,8%) [\(vegeu el quadre I-25 i addenda\)](#).

Aquestes dades demostren que les Balears estalvien el 33,1 del PIB regional, que és la quota més elevada en el conjunt de comunitats autònomes. A continuació hi ha Madrid, amb el 29,1% [\(vegeu el quadre I-26\)](#).

També es pot destacar que el fet que determina la inversió regional no són les taxes regionals d'estalvi, ja que la major part de les comunitats autònomes que superen el 25% de quota regional d'estalvi respecte del PIB inverteixen per sota dels nivells d'estalvi generats, de manera que es produeix un sobrant d'estalvi que no és canalitzat cap a la inversió regional, sinó cap al transvasament de recursos financers a l'exterior en forma de capacitats de finançament. Així doncs, les regions riques no són objecte d'un sobreesforç inversor per part de l'Estat. D'aquesta manera, la mitjana inversora de les set

comunitats autònomes que més estalvien és del 14,7%, mentre que aquesta mitjana inversora per a la resta de comunitats, que estalvien menys del 25%, és del 27,3%¹¹.

Per tant, és a les comunitats autònomes més riques i amb més capacitat d'estalvi on es generen les capacitats més elevades de finançament cap a la resta de comunitats, atès el menor esforç inversor relatiu. En el cas de les Balears, l'any 2010 es pot comprovar que la capacitat de finançament de 2.632,1 milions d'euros és atribuïble bàsicament al sector públic, amb 1.750,2 milions d'euros, mentre que el sector privat només hi contribueix amb 881,9 milions d'euros.

Altrament, les dades aclareixen que les Illes Balears són la comunitat autònoma que, respecte del PIB, presenta el percentatge més alt de capacitat de finançament del sector públic en relació amb la resta de comunitats autònomes, que per a l'any 2010 és del 7,94%¹². S'ha d'observar també que la crisi fiscal ha afectat per segona vegada el conjunt de comunitats autònomes que des de l'any 2000 van registrant persistentment capacitats de finançament del sector públic, ja que, per a l'any 2010, totes, excepte les Balears i Madrid, tornen a presentar, per segon any consecutiu, una necessitat de finançament. En el cas de les Balears aquest comportament es deu als fluxos de finançament públics imputables a l'administració central de l'Estat, ja que tant l'administració autonòmica, com la insular, com la municipal presenten dèficits de finançament (*vegeu l'apartat 7*).

1.11. LA DISTRIBUCIÓ FUNCIONAL DE LA RENDA

La distribució funcional de la renda a cost dels factors (treball i capital) mesura la part de la renda que s'assigna als salaris, com a contrapartida a la retribució del factor treball, i els excedents bruts d'explotació, com a contrapartida a la

¹¹

Aquest és una qüestió clau per explicar els processos de convergència real entre les comunitats més i menys desenvolupades.

¹²

Vegeu l'apartat 4.4.5 «El comportament de la inversió pública i el finançament regional» de la Memòria del CES 2004 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, pàg. 75-80.

retribució del factor capital. A les Balears, la remuneració dels salaris representa el 52% de la renda regional, i els excedents bruts d'explotació, el 48% restant ([vegeu el quadre I-27](#)).

D'acord amb el quadre esmentat, es pot observar que l'any 2010 la taxa d'excedent a les Illes Balears va disminuir 0,43 punts percentuals a favor de les rendes salarials, ja que el cost salarial per treballador va créixer 0,82 punts per sobre de la productivitat del treball.

El comportament dels excedents bruts d'explotació i la relació que tenen amb la inversió privada s'analitzen a continuació amb el mateix criteri metodològic de les memòries del CES dels anys anteriors.

La situació de les Balears en el tercer quadrant indica una posició en què es produeixen diferències negatives de creixement a les Illes respecte de la mitjana nacional pel que fa a la inversió i als excedents, fet que explica el menor creixement acumulat de la nostra comunitat en relació amb la resta de comunitats autònomes al llarg del període 2000-2010 ([vegeu el gràfic I-11 i l'apartat 1.5.2](#)).

A continuació, s'ha representat l'evolució de les Illes Balears des de l'any 2000 fins al 2010 en el seguiment de les diferències de creixement que presenten els excedents bruts i les taxes d'inversió en relació amb la mitjana de l'Estat ([vegeu el gràfic I-12](#)).

Segons aquesta anàlisi, es produeix una major taxa de creixement relatiu de les inversions respecte de la mitjana de l'Estat al llarg dels anys 2001, 2003, 2004, 2007, 2008 i 2009. Quant als anys 2008 i 2009, aquesta major inversió

relativa es dona conjuntament amb un creixement relatiu superior dels excedents ¹³.

13

La resta d'anys s'ha fet amb una major apel·lació relativa a l'endeutament privat (vegeu els comentaris en aquest punt a la Memòria del CES de l'any passat).

2. EL SECTOR PRIMARI

2.1. INTRODUCCIÓ

Aquest apartat dedicat al sector primari segueix el mateix índex que l'any passat. Així, pretén, primerament, analitzar-ne el marc estructural general, per passar, posteriorment, a una anàlisi de la situació dels diferents subsectors en què s'articula: l'agrari, el ramader, el forestal i el pesquer. Per tant, l'objectiu és presentar una primera aproximació que farà referència a les dades principals del sector considerat en conjunt als recursos humans que hi treballen i a altres trets que permetin una aproximació i avaluació del sector senzilla.

Les dades bàsiques usades per a aquesta anàlisi es basen en un ampli ventall d'informacions estadístiques que majoritàriament han estat facilitades per la Unitat d'Estadística de la Conselleria d'Agricultura i Pesca del Govern de les Illes Balears, dades que són completades parcialment amb d'altres provinents de l'Observatori del Treball de les Illes Balears (OTIB), de la Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears i de Mercapalma.

Segons les dades de la Secció d'Estadística de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, relatives a les produccions agràries i pesqueres, i de la Conselleria de Medi Ambient (producció forestal) relatives a l'any 2011, el sector primari ha gaudit d'un valor afegit brut (VAB) a cost de factors de 120,15 milions d'euros (euros corrents 2011). La major part correspon al sector agrari (agricultura més ramaderia) que, amb el 82,44% del total, ha arribat als 99,1 milions d'euros, mentre que el valor afegit brut registrat en els sectors pesquer i forestal, amb 14,3 milions d'euros i 6,8 milions d'euros, sols representa el 11,9% i el 5,64%, respectivament ([vegeu el quadre I-28](#)).

2.2. ELS RECURSOS HUMANS EN EL SECTOR PRIMARI

Les xifres de afiliació dels treballadors del sector primari en règim general i règim d'autònoms registren 3.473 persones. Aquesta xifra, comparada amb la de l'any 2009, comporta una caiguda de 134 afiliats en el sector primari, cosa que suposa una variació negativa del 3,71 %, fet que s'ha de relacionar amb la davallada de 97 afiliats en el règim d'autònoms de la Seguretat Social, dels

quals 95 eren treballadors de l'agricultura, ramaderia i caça, i els de règim general que han disminuït en 37 afiliats. Per la seva banda, el subsector de la pesca perd quatre treballadors en el règim general i un en el règim general d'autònoms ([vegeu el quadre I-29](#)).

Cal destacar que, entre les 20 ocupacions amb més contractació d'homes a les Illes Balears, s'hi situen, en el lloc devuit, els manobres agrícoles en horts, hivernacles, vivers i jardins, amb 1.609 ocupats ([vegeu el quadre I-30](#)).

2.3. EL SUBSECTOR AGRARI

Tradicionalment, la importància agrària d'una regió i el seu potencial apareixien definits per la contribució de l'agricultura i la ramaderia al valor afegit brut del sector primari. Això no obstant, actualment s'han de tenir en compte també altres factors per valorar encertadament la influència del sector en la societat, atès que la seva importància sobrepassa l'estricta contribució econòmica resultant de la seva activitat productiva. L'activitat agrària gestiona una part molt important del paisatge i de la biodiversitat de les Illes Balears i, per tant, la seva importància en el terreny ecològic i turístic és elevada. A més, una producció agrària pròpia garanteix el manteniment de les varietats autòctones i la seguretat alimentària, i té un component patrimonial important com a valedor dels costums i les tradicions pròpies. Aquestes particularitats fan d'aquest sector un cas especial en què la mesura del seu pes no és suficient per determinar-ne la importància.

En els apartats següents, analitzam els trets generals del subsector agrari, per aprofundir posteriorment en les característiques més significatives del comportament de l'agricultura i la ramaderia al llarg del 2011.

2.3.1. ELS TRETS GENERALS

El sector agroramader de les Illes Balears, que inclou les activitats lligades a l'agricultura i la ramaderia, registra, globalment, el 2011 una producció final agrària de 195,1 milions d'euros corrents. Així mateix, el valor afegit brut (VAB) a cost dels factors arriba a la quantia de 99,1 milions d'euros. Per la seva part,

la renda agrària se situa en 83,3 milions d'euros, xifra que representa una caiguda del 32% en relació amb l'any anterior ([vegeu el quadre I-31](#)).

Amb referència a la maquinària agrària inscrita a les Illes Balears al llarg del 2011, s'observa una certa reducció del procés de millora tècnica iniciat al llarg dels darrers decennis, en què també han incidit els efectes de la crisi econòmica. Aquest fet es constata amb una disminució de l'increment de 343 unitats respecte del 2010, xifra inferior a increments d'anys enrere. Els tractors amb rodes representen la maquinària agrària amb més altes respecte de l'any 2010, amb 388 noves altes, si bé aquest grup també és el que també ha tengut més baixes, amb 392 unitats ([vegeu el quadre I-32](#)).

2.3.2. L'AGRICULTURA

Segons les dades de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, la superfície agrícola en producció que han ocupat els diferents cultius el 2011 ha estat de 142.496 hectàrees. Aquesta extensió superficial representa un increment de 1.995 hectàrees respecte de 2010. A l'agricultura balear hi ha dos tipus principals de maneig agrícola: per una banda, l'agricultura de secà, que en gran part es mostra poc competitiva, però que té un valor estratègic important des de la perspectiva mediambiental, paisatgística i social com a externalitat positiva, i, per l'altra, les terres de regadiu, concentrades a pocs indrets, amb produccions hortícoles, tubercles, cítrics, flors i fruita dolça, en què es fan inversions significatives en la modernització, tant dels processos productius com de la comercialització. Destaca la pèrdua superficial respecte del 2010 de les terres dedicades a cereals, només compensades amb l'increment de la superfície de cultius de farratges. Pel que fa a la distribució de superfícies ocupades, destaquen els conreus agrupats en la tipologia de farratges i cereals, que ocupen el 35,81% i 20,90% de la superfície en producció, respectivament. Tots dos grups de cultius s'estenen sobre més de la meitat del sòl ocupat agrícolament el 2011. Si hi afegim els fruiters no cítrics, aquestes tres grans agrupacions ocupen més de les tres quartes parts del sòl en producció, i són definidores dels trets característics principals que dominen l'estructura territorial agrícola de les Illes ([vegeu el quadre I-33](#)).

La producció agrícola del 2011 ha estat de 528.988 tones, de les quals 304.858 tones han estat de consum dins les explotacions. Aquestes dades representen una disminució respecte de 2010. Disminueix el volum de la venda fora de les explotacions, que ha estat de 268.112 tones, dada que no afecta la valoració de la producció final agrícola, que ha estat de 136,9 milions d'euros, xifra que representa una variació negativa del 10% respecte de 2010.

Per grups de cultius, el més important ha estat el dels vins, que amb una producció de 46.313 hectolitres han aportat 28,4 milions d'euros a la producció final agrícola, xifra que representa el 20,7% de la quantia total. També destaca la producció d'hortalisses, que, amb una extensió de només un 1,7%, aporta un 20% de la producció final agrícola.

Així mateix, el volum de fruites que al llarg del 2011 s'han comercialitzat mitjançant Mercapalma ha estat de 76.894 tones, xifra que representa un increment del 9% en relació amb l'any 2010. Per altra part, cal assenyalar que el 2011 Mercapalma ha comercialitzat també 78.258 tones d'hortalisses, quantitat que representa un augment de devers un 0'4% en relació amb l'any anterior. S'ha d'assenyalar el paper distint que representen a tots dos grups els productes comercialitzats per mitjà de Mercapalma procedents de les Illes Balears. Mentre que en el cas de les hortalisses, el pes ha estat del 62%, en el de les fruites només representa el 20,9%. En el cas de les fruites s'ha produït un augment respecte de l'any anterior del 9,89%; en canvi, en el cas de les hortalisses s'ha produït una disminució del 0,59%. Respecte dels productes provinents de fora de les Illes Balears comercialitzats per Mercapalma l'any 2011, hi destaquen, en relació amb els llocs d'origen, València i Barcelona, que en el cas dels productes fruiters han concentrat més de la meitat de les tones comercialitzades ([vegeu els quadres I-34 i I-35](#)).

2.3.3. LA RAMADERIA

La producció ramadera final ha estat de 58,1 milions d'euros, xifra que representa una disminució de devers l'1% en relació amb 2010 ([vegeu el quadre I-36](#)).

Quant al volum de ramat sacrificat, destaca la producció de carn d'aus, que representa el 35,67% de les tones en canal, si bé en valor econòmic és la producció de carn d'oví i la carn de porcí, que concentren el 30,17% i el 29,73%, respectivament, del total de la producció de carn del ramat sacrificat ([vegeu el quadre I-37](#)).

La distribució de les produccions ramaderes per tipus de productes ramaders (en euros) està encapçalada clarament per la producció de carn, que representa el 53% del total de la producció ramadera, amb 30,5 milions d'euros. En segon lloc, hi ha la producció de llet, que amb 21,1 milions d'euros ha concentrat el 36% de la producció final en euros corrents, producció lligada en un 99,75% a la llet de vaca. El tercer escaló en importància és per a la producció d'ous, que en representa el 7,67%, amb 4,5 milions d'euros. Dels grups de producció ramadera restants només destaca el de la producció de mel, amb 1,1 milions d'euros. Globalment, la ramaderia experimenta un retrocés en el valor de les produccions lligades a carn i ous, mentre que s'incrementa el valor de la producció de mel i cera ([vegeu el quadre I-38](#)).

2.4. EL SUBSECTOR FORESTAL

La producció forestal total l'any 2011 ha estat de 6,78 milions d'euros corrents, i la seva contribució a la producció final del sector primari és del 4,26% de la seva producció total. El 95,44% de la producció en euros prové de les aportacions econòmiques de les caceres, que han comportat 6,47 milions d'euros l'any 2011. Això queda explícit en el fet que la producció de fusta només ha representat un 3,36%, i encara ha estat més baix el pes de la producció de llenya, que tan sols ha estat de l'1,20% ([vegeu el quadre I-39](#)).

En les produccions de fusta i llenya destaquen les aportacions de l'espècie del pi blanc, que representa econòmicament el 76,18% de la fusta i el 54,06% de la llenya. Finalment, s'ha de subratllar la gran importància que té per a la valoració econòmica de la producció forestal la producció de serveis en els espais forestals. Hi destaca bàsicament el cas de les caceres, lligades a la caça a través de vedats i gestionades moltes vegades per societats de caçadors. L'any

2011, els vedats de caça ocupaven 365.852,90 hectàrees, les mateixes que l'any passat

2.5. LA PESCA

Tot i que actualment mostra un situació més o manco estable, l'activitat de la pesca ha perdut pes econòmic i social al llarg de les darreres dècades. Els obstacles més importants amb què topa la possible reconversió del sector són la problemàtica de la comercialització dels productes pesquers, l'increment del cost dels consums intermedis, especialment lligat a l'augment del preu del combustible, i la situació de l'entorn biològic en què es mou. El valor afegit brut al cost de factors en euros corrents ha estat l'any 2011 de 14,31 milions d'euros, quantia que significa un descens del 16% respecte de l'any anterior. El 67,72% de la producció econòmica del sector pesquer extractiu balear correspon a la producció pesquera, mentre que la producció aquícola representa el 32,27% de la producció pesquera final ([vegeu el quadre I-40](#)).

Quant a les espècies pescades, dominen els peixos que, amb 2.648 tones, representen el 77,20% de la quantitat pescada, volum que representa un petit augment respecte de 2010. Aquesta proporció no es correspon amb el valor econòmic, ja que els crustacis i mol·luscos, amb només el 22,79% del total de tones extretes, han generat una producció en euros que representa el 47,93% de la producció pesquera final, amb 9,8 milions d'euros ([vegeu el quadre I-41](#)).

La distribució del volum de pesca desembarcada per illes presenta trets diferencials. A les illes de Mallorca i Formentera es registra un increment en la quantitat total del volum de la pesca desembarcada, respecte de 2010, d'un 4% i un 9%, respectivament. En mitjana, el valor de la pesca desembarcada ha disminuït un 2%, i ha assolit els 20,6 milions d'euros. Només Formentera presenta un creixement positiu de l'1% respecte de l'any 2010 ([vegeu el quadre I-42](#)).

3. INDÚSTRIA I ENERGIA

3.1 INTRODUCCIÓ

En aquest apartat, s'analitza l'evolució de la producció i l'ocupació del sector industrial. Aquesta informació es desglossa i s'amplia per estructures d'empreses i per les principals branques productives del sector industrial a les Illes Balears a partir de les dades de l'IBESTAT, relatives a l'enquesta industrial. També s'analitzen l'índex de producció industrial (IPI), l'índex de preus industrials (IPRI) i altres indicadors conjunturals del sector industrial, com l'evolució de la utilització de la capacitat industrial, l'índex de clima industrial, el nombre d'empreses industrials, l'ocupació assalariada i per compte propi, i l'evolució de la inversió industrial.

Amb relació a l'any 2011 tenim que l'evolució del PIB de la indústria i energia, segons les dades de la comptabilitat regional, ha estat d'un -0,4% i les de l'ocupació, segons les dades d'afiliats a la seguretat social, també són negatives amb un (-4,9%)¹⁴. Aquestes dades representen una minoració important en termes d'activitat, ja que la caiguda del PIB dels anys 2009 i 2010 havia estat força més pronunciada amb caigudes del (-9,8%) i (-5,7%). Si només tenguéssim en compte les dades de la indústria manufacturera la contracció de l'activitat industrial ha estat, aleshores, més pronunciada al llarg del trienni 2009-2011, amb caigudes del 14,9%, 9,7% i 1,5%.

L'any 2011 aquesta pèrdua d'activitat productiva per part del sector secundari (indústria i energia) ha estat menor amb relació a les caigudes que han tingut el sector primari (-3,2%) o la construcció (-6%), per la qual cosa, resulta que en termes relatius la participació del pes del sector secundari dins l'estructura productiva de les Illes Balears, ha passat d'un 7,3% el 2010 a un 7,6% el 2011, mentre que en termes d'ocupació continua perdent pes dins l'estructura ocupacional regional, tal com comentarem amb més detall tot seguit.

¹⁴

Segons les dades EPA la caiguda és menor amb un -3,3%.

3.2 L'EVOLUCIÓ DEL PIB, DE L'OCUPACIÓ, DE L'ÍNDEX DE PRODUCCIÓ INDUSTRIAL (IPI), DE L'ÍNDEX DE PREUS INDUSTRIALS (IPRI), DE LA CAPACITAT INDUSTRIAL I DEL CLIMA INDUSTRIAL

Si començam per l'evolució del PIB i de l'ocupació en el sector secundari, apreciam, d'una banda, com en termes del pes de la indústria en el PIB balear, aquest va perdent representativitat en el conjunt de l'economia durant els exercicis 2008 (7,8%), 2009 (7,7%) i 2010 (7,3%), però l'any 2011, tal com ja s'ha comentat, s'observa un canvi de tendència amb un augment del pes estructural, ja que aquest any representa un 7,6% del PIB regional (0,3 punts més amb relació a l'any anterior) [\(vegeu el gràfic I-13\)](#).

En termes d'ocupació, la caiguda en el sector des de 2009 és suau i constant, i aconsegueix el 2011 un percentatge del 6,8% del total del mercat laboral balear.

La suma de tots dos efectes ha aconseguit un augment de la productivitat aparent del factor del treball en la indústria significatiu, i ha passat de 83,7 milers d'euros per treballador el 2009 a 95,7 milers d'euros el 2011, amb un augment del 14,3%.

Quant a l'índex de producció industrial (IPI) passa d'un valor de 101,5 el 2007 a un valor del 67,2 el 2011. Enfront d'aquest escenari, l'índex estatal també presenta una tendència negativa des de 2007 (106,2), fins aconseguir el 2011 un índex de 81,9. El que més destaca és el fet que la bretxa de l'índex entre les Illes Balears i Espanya augmenta any rere any. Així, si el 2009, la bretxa era de 5,8 punts bàsics (l'IPI de Illes Balears era de 76,8 enfront dels 82,6 de l'índex estatal), aquesta diferència augmenta el 2011 en més de 14 punts [\(vegeu el quadre I-43\)](#).

Malgrat aquest mal comportament en termes de producció, el nivell de preus a les Illes Balears, mesurat a partir de l'IPRI, ha presentant un diferencial positiu respecte de la resta de l'Estat durant els últims anys. Fins i tot podrien distingir-s'hi dues fases ben diferenciades; la primera va des de 2002 a 2008 i la segona

des de 2008 a 2011. En la primera, allò que destaca més és la diferència escassa entre el comportament dels preus industrials a Illes Balears i a Espanya. Per contra, en el segon període es produeix un canvi substancial, ja que els preus industrials a Illes Balears presenten un comportament molt més dinàmic i a l'alça que els observats per a la resta de l'Estat. En línia amb allò que suggereix l'Informe sobre els sectors tradicionals elaborats per la DG d'R+D, aquest fet pot ser causat per l'esforç que s'ha fet per diferenciar i segmentar molt el mercat de productes industrials, i en el cas de la indústria de l'alimentació pel fet de trobar nínxols de mercat, en què l'avantatge competitiu es trobi en l'entrega immediata del producte per assegurar-ne màxima qualitat ([vegeu el gràfic I-14](#)).

Finalment, amb relació als indicadors sobre l'evolució de la capacitat industrial i de l'indicador de clima industrial, es pot observar que ambdues sèries presenten un canvi clar de tendència, i passen d'un pendent positiu a un de negatiu a partir de final de l'any 2009 i principi de 2010, que amb l'entrada de l'exercici 2011 sembla no presentar indicis de canvi de signe ([vegeu els gràfics I-15 i I-16](#)).

3.3. L'EVOLUCIÓ DE LES EMPRESES INDUSTRIALS

El nombre total d'empreses industrials de les Illes Balears assoleix el 2011 un total de 4.739 amb una pèrdua de 341 empreses amb relació a l'any anterior, la qual cosa representa una caiguda del 6,7% ([vegeu el quadre I-44](#)).

Quant al nombre d'empreses industrials, de tots els grups que componen la indústria balear només tres presenten, respecte de l'exercici anterior, un balanç positiu. El grup 38 (recollida, tractament i eliminació de residus) que amb dues empreses més que el 2010 tanca l'exercici amb 79 empreses; el grup 13 (indústria tèxtil), amb cinc empreses més, tanca amb 137; i el grup 37 (recollida i tractament d'aigües residuals), amb tres empreses més que a l'exercici anterior, tanca amb onze empreses.

L'exercici 2011 ha estat especialment difícil per als grups 10 (indústries de l'alimentació, que tanca 33 empreses i en resten obertes 415), 16 (indústries de

la fusta i el suro, que tanca 33 empreses i en resten obertes 519), 18 (arts gràfiques, que tanca 31 empreses i en resten obertes 321), 25 (fabricació de productes metàl·lics, que tanca 51 empreses i en resten obertes 715) i 33 (reparació i instal·lació de maquinària d'equip, que tanca 56 empreses i en resten obertes 703). Aquests grups han perdut 204 empreses durant el 2011, la qual cosa representa el 60% del total.

3.4. EVOLUCIÓ DE L'OCUPACIÓ

Com ja succeí en l'exercici passat, el 2011 no ha resultat tampoc un exercici positiu en termes d'ocupació. Si el 2010 es tancava amb un descens en l'ocupació de 1.610 persones (un 5,4% menys que el 2009), el 2011 ha finalitzat amb 1.368 menys amb una caiguda del 4,9%, el 90% dels quals correspon a personal assalariat i a la resta a treballadors inscrits en el règim especial d'autònoms ([vegeu el quadre I-45](#)).

Les pèrdues d'ocupació més significatives s'han repartit en aquells grups que mostraven un major descens en el nombre d'empreses. Així, el grup 10 (indústries de l'alimentació) ha perdut 116 ocupacions i tanca l'exercici amb 4.265 ocupats amb una caiguda del 2,8%; el 16 (indústries de la fusta i el suro) amb 131, tanca l'exercici amb 1.536 ocupats amb una caiguda del 10,2%; el 18 (arts gràfiques) amb 121, tanca l'exercici amb 1.186 ocupats amb una caiguda del 9,2%; el 25 (fabricació de productes metàl·lics) amb 120, tanca l'exercici amb 2.258 ocupats amb una caiguda del 5%; el 23 (fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics) amb 171, tanca l'exercici amb 1.687 ocupats amb una caiguda del 9,2%; el 31 (fabricació de mobles) amb 132, tanca l'exercici amb 1.101 ocupats amb una caiguda del 10,7%; i el grup 38 (recollida, tractament i eliminació de residus) amb 128 persones, tanca l'exercici amb 2.560 ocupats amb una caiguda del 4,8%.

Per contra, en el cas del 33 (reparació i instal·lació de maquinària d'equip) s'ha produït el fet que, havent-se reduït el nombre d'empreses, ha crescut el nombre de persones ocupades, en concret, un total de 94 persones més el 2011 que en l'exercici anterior i tanca l'exercici amb 2.037 ocupats amb un creixement del 4,8%. En aquesta branca d'activitat es dona, doncs, un augment de la dimensió

mitjana, i passa de 2,5 ocupats per empresa el 2010 a 2,9 el 2011, amb un augment del 13%. També veuen incrementar l'ocupació el 13 (indústria tèxtil) que assoleix els 289 ocupats amb un creixement del 3,1%; el 22 (fabricació de productes de cautxú i plàstics) que assoleix els 91 ocupats amb un creixement del 10,6%; el 27 (fabricació de material i equip elèctric) que assoleix els 94 ocupats amb un creixement del 9,3%; i el 37 (recollida i tractament d'aigües residuals) que assoleix els 156 ocupats amb un creixement del 1,7%.

3.5. L'EVOLUCIÓ DE LES BRANQUES INDUSTRIALS

Aquest punt se subdivideix en quatre apartats. Els dos primers (3.5.1 i 3.5.2) presenten dades relatives a l'enquesta industrial, gràcies a la col·laboració amb l'IBESTAT, que és la institució que ens ha facilitat les dades relatives a l'explotació de l'enquesta industrial de l'INE per a l'any 2010 en relació amb les Illes Balears, i els apartats (3.5.3 i 3.5.4) en què s'analitzen respectivament la branca no manufacturera principal, energia i aigua, i una de les branques manufactureres principals, que és la referida a les indústries relacionades amb el sector de la construcció.

3.5.1. DADES GENERALS DE L'ENQUESTA INDUSTRIAL

Si començam pel costat dels ingressos, i per a l'exercici 2010, els ingressos d'explotació varen aconseguir els 4.376 milions d'euros, la qual cosa suposa un augment del 2,5% respecte del resultat obtingut durant l'exercici anterior; el grup de subministrament d'electricitat i gas va recaptar-ne el 37,8% del total (1.654 milions d'euros); aigua i residus l'11,91%; i alimentació el 9,91%. La resta de grups es repartiren en percentatges més reduïts el romanent de la partida d'ingressos d'explotació ([vegeu el quadre I-46](#)).

Si descendim en l'anàlisi d'aquesta partida, crida l'atenció que el grup subministrament d'electricitat i gas, que ingressa el 37,8% del total, sigui al seu torn el que dins dels seus ingressos tenguí més del 30,85% de les subvencions, donacions i llegats que rep tot el sector. Però també destaca el fet que el grup aigua i residus, que té uns ingressos d'explotació el 2010 entorn dels 521

milions d'euros, rebí en subvencions 92 milions d'euros, la qual cosa li representa gairebé un 20% dels ingressos d'exploració i representa el 57% dels fons totals destinats a subvencions.

Quant a les despeses d'exploració, durant el 2010, l'import en el sector industrial balear va aconseguir els 3.904 milions d'euros, un 0,5% superior a la dada registrada en l'exercici anterior. El 31,66% d'aquest import es produeix en el grup subministrament d'electricitat i gas i el 12,35% en aigua i residus.

Si analitzam el resultat d'exploració i, en concret, el quocient resultant del benefici d'exploració sobre la despesa d'exploració s'obté que el grup més rendible és el de subministrament d'electricitat i gas amb un 33,78%, seguit del de material i equip elèctric amb un 10,9%, paper i arts gràfiques amb un 8,2% i aigua i residus amb un 8,1%. Per contra, es donen grups amb resultats negatius. Així, productes minerals no metàl·lics presenta un resultat d'exploració negatiu d'11 milions d'euros durant 2010, begudes i tabac presenta pèrdues per 6,7 milions d'euros i maquinària i equip mecànic presenta un balanç d'exploració negatiu de 5,3 milions d'euros.

3.5.2. PRINCIPALS RESULTATS DE L'ENQUESTA INDUSTRIAL PER BRANQUES D'ACTIVITAT¹⁵

En aquest apartat es presenten dades i informació relatives a productivitat, excedent brut d'exploració i cost laboral unitari per branques d'activitat ([vegeu el quadre I-48](#)).

Amb relació a l'anàlisi de la productivitat aparent del factor treball, s'observa que el grup subministrament d'electricitat i gas és el més productiu, a més de presentar l'excedent brut d'exploració més elevat i el cost laboral unitari més alt.

15

Les dades d'ocupació que estima l'enquesta industrial es poden consultar al [quadre I-47](#).

La seva productivitat aparent del factor treball és de 703,6 milers d'euros i té un excedent brut d'explotació set vegades superior al cost laboral unitari (617,7 milers d'euros, enfront de 85,9 milers d'euros respectivament).

El següent grup és aigua i residus, que comparteix la segona posició en els mateixos tres indicadors, productivitat, excedent brut d'explotació i cost laboral unitari. Aquest grup representa el 2010 el 60% de la partida en subvencions (92 milions d'euros dels 162 milions d'euros destinats al sector industrial balear). Aquests ingressos procedents de subvencions, representen un volum aproximadament del 20% dels seus ingressos d'explotació per a aquest mateix exercici (521 milions d'euros). També destaca l'augment important respecte de l'exercici anterior en termes d'ocupació del 12,9% (447 ocupats més) així com el fet de ser el segon grup del sector industrial més productiu (73,9 milers d'euros), amb major excedent brut d'explotació (32,5 milers d'euros) i cost laboral unitari (41,4 milers d'euros).

Si ens centram en la part inferior del rànquing, el grup de coa en les tres variables és maquinària i equip mecànic i el segon en les mateixes tres sèries és indústries manufactureres diverses.

3.5.3. L'ENERGIA

Arran de la liberalització de la comercialització en el mercat elèctric, cal esmentar que les dades corresponents als anys 2010 i 2011 no són comparables amb les d'anys anteriors.

Si començam amb la facturació d'energia elèctrica per usos, s'observa el 2011 respecte a 2010 una caiguda general en la facturació del 2,01%, causada principalment per una contracció a Menorca (-4,18%) i a Mallorca (-2,55%), mentre que es dona un augment a Eivissa (2,2%) i a Formentera (4,17%)

[\(vegeu el quadre I-49\).](#)

Si centram l'anàlisi en els diferents usos, el primer que crida l'atenció en tots ells és el millor comportament d'Eivissa i Formentera en detriment de Mallorca i Menorca. Així, en alta tensió Eivissa creix un 5,4% i Formentera un 9,6%. En baixa tensió Eivissa presenta un estancament respecte de 2010 i Formentera

creix un 2,5% enfront de descensos del 4,6% de Mallorca i del 5,8 de Menorca. Es repeteix, així, aquest patró en la facturació en la resta de baixa tensió.

Si realitzam l'anàlisi per branques econòmiques i a nivell agregat, s'observa que el descens en la facturació elèctrica de 2010 respecte de 2011 es deu principalment a una caiguda substancial de la facturació en construcció i obra pública (-28,3%), producció i distribució d'energia elèctrica (-37,4%) i construcció i reparació naval (-13,7%) ([vegeu el quadre I-50](#)).

Si centram l'anàlisi per illa, a Mallorca destaca l'augment de la facturació elèctrica en transport per ferrocarril (51%) i el descens en la facturació en construcció i obra pública (-32%). El descens en facturació a Menorca en construcció i obra pública és del 27%, i en el cas d'Eivissa del 16,6%. Per contra, a Formentera el consum en construcció i obra pública va créixer respecte a l'exercici passat un 6,3%.

Amb relació al consum de productes petrolers líquids s'ha reduït el 2011 un 11,7%, principalment causat per la caiguda del 15,2% del consum a Mallorca i del 4,4% a Menorca, mentre que ha augmentat a les Pitiüses en un 7% ([vegeu el quadre I-51](#)).

3.5.4. LES INDÚSTRIES RELACIONADES AMB EL SECTOR DE LA CONSTRUCCIÓ

La indústria del ciment és l'activitat principal de les indústries relacionades amb el sector de la construcció. L'evolució d'aquesta indústria es presenta, com cada any, a l'apartat 4 dedicat a la construcció i l'habitatge d'aquesta Memòria, ja que la producció i el consum de ciment s'utilitzen com un dels principals indicadors d'activitat del sector de la construcció. En l'anàlisi temporal, per al període de 1998 a 2011, només s'observen dos anys amb extraccions per al conjunt de Illes Balears inferiors a l'exercici anterior, aquests són 2008 i 2009 i superiors per als exercicis 2000, 2003, 2005 i 2006.

Amb relació a la contracció generalitzada del bienni 2008 i 2009, cal remarcar que aquesta contracció s'anticipà un any a Mallorca, ja que es va iniciar el 2007,

mentre a Menorca s'allargà un any més fins a 2010 i a les Pitiüses dos anys més fins a 2011 ([vegeu el quadre I-52](#)).

En termes agregats, durant el 2011 es varen extreure un total de 4,9 milions de tones de minerals no metàl·lics, dels quals el 83,2% varen ser calcàries. Quant al lloc d'extracció, el 75,2% del total es varen realitzar a Mallorca, seguida d'Eivissa i Menorca, on es varen extreure per sobre del 12% del total extret en l'arxipèlag ([vegeu el quadre I-53](#)).

Respecte de l'exercici anterior, l'extracció ha pujat un 19,3% gràcies a un augment a Mallorca respecte de 2010 d'un 15,4%, però sobretot a un augment considerable de l'extracció a Menorca, on es varen obtenir gairebé 630 milers de tones, gairebé el doble que durant l'exercici 2010.

3.6. LA INVERSIÓ INDUSTRIAL

Es pot observar que l'estadística de l'any 2011, corresponent als expedients tramitats al Registre Industrial de la Direcció General d'Indústria i Energia que ha tramitat el Registre Industrial de la Direcció general d'Indústria de la Vicepresidència Econòmica, de Promoció Empresarial i d'Ocupació, reflecteix una millora notable respecte de les mateixes dades observades l'any anterior, especialment en allò que fa referència a la potència elèctrica instal·lada, però no en termes d'inversió, ni en termes d'ocupació. Així, en termes d'inversió, la xifra ha arribat a 622 milions d'euros (uns 261 milions menys que l'any anterior). Gairebé el 90% d'inversió es va materialitzar a Mallorca, el 6% a Menorca i la resta a Eivissa i Formentera ([vegeu el quadre I-54](#)).

Quant a la potència elèctrica instal·lada, la xifra no només supera la de l'exercici anterior, sinó que representa un rècord històric des de l'any 2002, inici de la sèrie estudiada. El 73% de la potència es va destinar a Mallorca, el 26% a Eivissa i Formentera i la resta a Menorca.

Quant a personal, el total d'ocupats és de 3.769 persones (1.375 menys que l'any anterior), de les quals el 95% es van comptabilitzar a Mallorca, el 3% a Menorca i la resta a Eivissa i Formentera.

Finalment, si calculam la ràtio inversió total per personal, obtenim que mentre que a Mallorca el resultat és de 156 mil euros, a Menorca aconseguix la xifra de 297 mil euros. El 2011, però, la ràtio màxima per personal es dona a Eivissa i Formentera amb 410.000 euros per ocupat.

4. CONSTRUCCIÓ I HABITATGE

4.1. INTRODUCCIÓ

L'any 2011 continuàrem patint els efectes d'un sector en crisi l'activitat de la qual va descendir a un nou mínim, encara que va moderar el ritme de reducció. No es recuperà la ràtio d'habitatge per obra visada, que el 2011 continuà baixant, un valor no assolit des de 1968 (any de l'inici de la sèrie).

L'activitat en curs continuà caient: es començaren 2.108 habitatges, la xifra més baixa des de l'inici de la sèrie i se n'acabaren 3.652, un 27,4% i un 34,9% menys que el 2010, respectivament. Les compravendes d'habitatges, tant nous com usats, experimentaren una nova recaiguda. L'obra pública es desplomà i no sols contribuí a compensar la caiguda de la producció privada, sinó que accentuà la contracció de la producció agregada del sector. L'activitat escassa se seguí reflectint en la xifra d'ocupats, que disminuí un 12% respecte del 2010.

El 2011 l'Indicador Global d'Activitat (IGA) –índex que, donada la naturalesa de les variables físiques que l'integren (vendes de ciment i mà d'obra ocupada), resumeix l'evolució de l'activitat present i anticipa la producció futura del sector- va créixer a una taxa del 18,3%, 0,7 punts percentuals (pp) menys que la de 2010 (-19,0%) ([vegeu el gràfic I-17](#)).

També fou negatiu el comportament del Producte Interior Brut (PIB). El PIB del sector -indicador de l'activitat en termes monetaris- va retrocedir un 6,0% a les Balears, el doble que la taxa nacional (-3,0%). Aquesta primera estimació, publicada a l'abril de 2012 per la Comptabilitat Regional d'Espanya, xifrà en valors absoluts una producció de 2.866 milions d'euros, cosa que suposà una aportació del 10,7% a l'estructura sectorial del PIB total de la comunitat. L'evolució del sector per al conjunt del país fou similar: el seu PIB superà els 113.029 milions d'euros enfront dels 114.776 milions d'euros del 2010, i la seva

aportació a l'estructura sectorial s'estimà en un 10,5% (0,4 punts menys que el 2010).

Una altra manera d'aproximar-se a l'evolució del sector és a través de l'anàlisi dels indicadors d'activitat dels factors que intervenen d'una manera més destacada en la producció. A continuació es comenten de forma particularitzada els diferents indicadors d'activitat.

4.2. FACTORS DE PRODUCCIÓ

En aquest apartat analitzam l'evolució dels materials de construcció, el ciment i la resta de materials de construcció, l'ocupació i els costos directes dels factors de producció.

4.2.1. MATERIALS DE CONSTRUCCIÓ

Històricament, l'evolució dels materials de construcció, ja siguin el ciment o altres materials com la fusta, el vidre o l'acer, ha reflectit amb precisió raonable la variació del nivell de l'activitat de la construcció. Es presenten a continuació les dades relatives al ciment (producció, consum aparent i vendes de ciment), així com les dades relatives a les entrades i sortides dels ports de les Illes Balears, tant de ciment com d'altres materials de construcció.

4.2.1.1. Ciment

El ciment constitueix una de les variables explicatives més importants de l'activitat present de construcció, ja que és un material que s'utilitza en la primera fase de la construcció i que reflecteix els moviments del sector a curt termini. Amb la crisi financera i el descens de demanda s'ajornaren les decisions relatives a l'inici de nous projectes i l'entrada del ciment es va reduir significativament. El 2011, any en què el sector continuà disminuint l'activitat, la producció, aprovisionament i consum de ciment continuaren minvant. Després d'un ajust greu el 2009, amb disminucions que superaren el 50%, el 2011 la

producció interior de ciment disminuï un 20%, i es calculà una fabricació de 160,2 milers de tones, enfront dels 200,3 milers de tones de l'any anterior ([vegeu el quadre I-55](#)).

L'aprovisionament exterior de ciment assolí un nou mínim, fins i tot per davall del que es va aconseguir durant l'inici de la crisi. El 2011, la quantitat de ciment que va provenir de l'exterior per via marítima, una vegada descomptades les sortides, xifres que facilita l'Autoritat Portuària de Balears, es desplomà un 34,9% enfront del -9,9% del 2010, i assolí els 182,7 milers de tones.

Tots els ports registraren un moviment de ciment menor que el 2010. A Palma el moviment disminuï un 84,5% respecte de l'any anterior, i es generà un flux de 10,6 milions de tones l'any. A Maó, l'aprovisionament net es reduí un 41,0% respecte de l'any anterior, i arribà als 32,9 milers de tones. I a les Pitiüses va decreixer un 3,8%, i registrà 92,4 milers de tones.

El consum aparent de ciment, indicador obtingut a partir de l'agregació del saldo net de l'aprovisionament exterior dels diferents ports i la producció interior, es reduí un 28,7%, enfront del -15,3% de l'any anterior. Les vendes de ciment sumaren 209,0 milers de tones, enfront dels 268,0 milers de tones de 2010, cosa que suposà una disminució del 22,0%.

4.2.1.2 La resta dels materials de construcció

El 2011 entraren 270,2 milers de tones de materials de construcció, una quantitat mínima si es compara amb les que entraren fa 10 anys (540 milers de tones). Encara que aquesta xifra suposa un augment del 9,3% respecte de l'any anterior.

Els ports de Mallorca continuaren registrant l'activitat més alta. Hi entraren 166,5 milers de tones, el 61,6% del total de les entrades de les Illes Balears. Registraren un creixement de l'11,0% respecte del 2010. Els ports menorquins reberen 26,2 milers de tones que representaren el 9,7% del total de les entrades i decreixeren un 5,5% respecte de l'any anterior. Els ports de les

Pitiüses absorbiren 77,6 milers de tones, cosa que suposà un 28,7% del total i un augment de l'11,6% ([vegeu els quadres I-56 i I-57](#)).

4.2.2. OCUPACIÓ

El mercat laboral reflecteix símptomes d'estabilització per primera vegada en els darrers anys. Encara que la població ocupada encara continuà disminuint en un percentatge similar al del 2010, es reduí amb moderació la població aturada.

La població ocupada, mesurada per afiliacions a la Seguretat Social, minvà un 12,2% i registrà una mitjana de 40.875 treballadors, enfront dels 46.540 del 2010. Aquestes xifres empitjoren si es prenen les dades provinents de l'Enquesta de Població Activa (EPA), publicada per l'Institut Nacional d'Estadística. L'ocupació va decreixer a una taxa mitjana del 16,6% similar a la del 2010, i arribà als 43.700 treballadors, enfront dels 52.400 treballadors del 2010. En l'àmbit nacional, l'evolució de la població ocupada també empitjorà, i passà d'una taxa del -12,6% el 2010 al -15,6% el 2011. S'arribà als 1.392,9 milers d'ocupats.

Per altra banda, l'atur del sector millorà per primera vegada en els últims quatre anys. Segons la Seguretat Social, el nombre mitjà d'aturats se situà en les 16.802 persones, enfront de les 17.726 de 2010, cosa que suposà una baixada del 5,2% enfront de la pujada de l'1,3% del 2010 ([vegeu els quadres I-58 i I-59](#)).

4.2.3. COSTOS DELS FACTORS

Segons les dades de l'Associació de Constructores de Balears, i després d'una anàlisi d'elaboració pròpia, el 2011 els costos directes del sector, que exclouen el cost del sòl, creixeren un 7,4%.

A data d'entrega de l'informe, manca informació sobre les partides de coure, alumini, energia i lligants. En aquest sentit, l'anàlisi és provisional i no preveu totes les partides. La més important, el cost de la mà d'obra, segueix incrementant-se i ho va fer a una taxa de l'1,5%, el mateix percentatge que el 2010. També s'incrementaren la resta de materials: el ciment, un 15,1%; l'acer, un 6,7% i la ceràmica, un 5,7%. Aquest comportament, que no es correspon

amb la contractació productiva del sector observada fins al moment, podria explicar-se, amb totes les reserves pròpies d'una hipòtesi, per l'encariment de l'energia a causa de la depreciació de l'euro enfront del dòlar, que suposaria un augment dels costos de producció d'aquests materials, més intensius en l'ús d'aquest factor.

4.3. L'OBRA PÚBLICA

El 2010 l'obra pública continuà descendint, i registrà la inversió més baixa dels darrers deu anys. A diferència del que havia passat durant l'any 2009, quan l'impuls de les obres contribuí a evitar una aturada major en la construcció, el 2010 i 2011 la inversió pública, derivada sobretot d'obra civil, no ajudà a compensar les caigudes de l'activitat de la construcció privada.

Per al conjunt de l'any s'invertiren només 162,4 milions d'euros, cosa que suposa un descens del 67,1% respecte del 2010. Tant l'edificació, que canalitzà 77,0 milions d'euros, com l'obra civil, que assolí els 85,3 milions d'euros, disminuïren un 58% i un 72%, respectivament.

No hi va haver canvis en l'origen del finançament: l'Administració local continuà sent la font principal, malgrat la seva gran retallada (-70,7%). Durant el període 2005-2008, el Govern Central fou el més important agent finançador de la inversió pública, any a partir del qual les administracions locals agafaren el relleu. El 2011, la meitat de les obres públiques foren finançades per l'Administració local; l'Administració central en finançà el 26,1% i l'autonòmica el 23,8% ([vegeu el quadre I-60](#) i [el gràfic I-18](#)).

4.4. L'EDIFICACIÓ RESIDENCIAL I ALTRA EDIFICACIÓ PRIVADA

Segons el Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears, les obres visades durant el 2011 decreixeren, per quart any consecutiu, a un ritme de dos dígitos. A les Illes Balears es visaren 3.704 obres, enfront de les 4.167 obres de l'any anterior. A Mallorca, la reducció fou de l'11,0% amb 2.868 obres visades. A Menorca es visaren 402 obres, la qual cosa suposà un 10,3% menys que el 2010, que minvà un 13,5%. I, finalment, a les Pitiüses, es visaren 434 obres, un

12,3% menys que el 2010, que va decreïxer un 13,9% (*vegeu els quadres I-61 i I-62 i el gràfic I-19*).

Sol ser habitual que en èpoques recessives es produeixi un efecte de substitució d'obres noves per reformes o ampliacions o bé que el comportament de les reformes sigui menys contractor que el relatiu a les obres noves. L'any 2011 no fou una excepció. El 2011, les reformes visades es reduïren un 7,8% enfront del -8,6% de les obres noves totals. Per al conjunt de l'any, es visaren 1.725 obres de reforma, enfront de les 1.870 de l'any anterior. Això suposà que el 46,6% de les actuacions d'obra visada correspongueren a reformes. Des de 2002 fins al 2008, els visats per reforma i ampliació anaren perdent pes, com a conseqüència del major increment a les obres visades de nova construcció. A partir de 2008, any en què s'inicià la crisi del sector, les reformes començaren de nou a reactivar-se i la ràtio augmentà (*vegeu el quadre I-63*).

Per illes, les més afectades per la reducció de l'obra nova visada, foren les més beneficiades per l'augment de les reformes. A Menorca, les obres de reforma i ampliació es reduïren un 4,5%, i arribaren a una ràtio del 58,2%. I a les Pitiüses, que foren les que millor es comportaren, es reduïren un moderat 2,1% i la seva ràtio es quedà en un 42,4% similar assolit al 2005.

La distribució per tipus d'edificació de la superfície visada pel Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears aporta una descripció aproximada dels segments de la demanda privada del sector. El 2001 es visaren més de 960.000 metres quadrats, un 26,8% menys que el 2010 (1,31 milions de metres quadrats dels quals dos terços correspongueren a superfície residencial). El 2010 continuaren sent el principal segment demandat, malgrat haver disminuït un 13,8% respecte de l'any anterior. Quant a la resta de tipologies, totes minvaren respecte del 2010, excepte els projectes turístics i d'espectacles, que creixeren un 4,2% i se situaren en segona posició. La superfície de les oficines i comerços, se situà en el tercer lloc amb el 10,4% de la superfície, encara que es reduí un 11,9%. El comportament de les illes tampoc no fou igual: a Mallorca

els metres visats es reduïren un 21,5% (enfront del -12,2% del 2010), a Menorca un -24,3% (enfront del -23,7% del 2010); mentre que a les Pitiüses se n'accentuà el decreixement, i passaren d'una taxa positiva del 33,1% a una negativa del 49,9% (*vegeu el [quadre I-64](#) i els gràfics [I-20](#) i [I-21](#)*).

El nombre d'habitatges continuà minvant (-24,1%), fins i tot més que el 2010 (-17,1%). Encara que el descens fou general, l'evolució per illes fou molt dispar: mentre que a Mallorca la reducció fou d'un 4,9%, a Menorca la baixada fou d'un 52,8% i a Eivissa i Formentera s'arribà fins al 65,3%. El nombre d'habitatges visats el 2011 (1.545), després de quatre anys consecutius de descens des del màxim de 2007, representà només un 9,8% dels visats aquest any (15.694). És probable que els habitatges visats continuïn baixant el 2012, tenint en compte l'activitat en curs del 2011.

Durant el 2011, les restriccions econòmiques i creditícies, que afectaren tant empresaris del sector com compradors, el progressiu deteriorament de l'economia i de l'ocupació i les conseqüències de la crisi financera limitaren amb força el cycle d'habitatges iniciats. S'iniciaren 2.108 habitatges, 795 menys que el 2010, de les quals un 75% foren lliure- percentatge habitual, excepte per al 2010 en què s'assolí un mínim. El nombre d'habitatges iniciats descendí un 27,4%, i s'accentuà la caiguda dels habitatges protegits (VPO), un -47,7%, i retrocedí fins a 528.

Per altra banda, a conseqüència de l'elevat nivell d'activitat en els inicis de la crisi i a la inèrcia productiva pròpia d'aquest sector, el nombre d'habitatges acabats, encara que descendí a un ritme molt intens, així i tot continuà molt per sobre dels iniciats. El 2011 s'acabaren 3.652 habitatges, cosa que suposà una reducció del 34,9% respecte del 2010, quan havien caigut un 40,9%. Del conjunt, 3.364 habitatges foren lliures, la qual cosa suposà un 34,9% menys que el 2010, i 288 de VPO. Així, es reduïren un 26,3%. A la vista de l'evolució dels habitatges iniciats i les acabats es desprèn que l'obra en curs també

continuarà minvant, tant en el segment dels habitatges lliures com en el dels protegits ([vegeu els quadres I-65 i I-66 i els gràfics I-22 i I-23](#)).

A més, un altre indicador que va reflectir la pèrdua de dinamisme del sector s'observà a través de la ràtio entre els habitatges iniciats sobre els acabats. Aquesta ràtio, que sintetitza l'impuls d'activitat del sector de la construcció residencial, encara que continuà allunyat del nivell de recuperació (1), superà el dels últims tres anys: es calculà una ràtio de 0,58, superior al 0,53 del 2008.

Per al conjunt de les Illes Balears, l'edificació residencial col·lectiva, tant d'una nova planta com de reforma, representà el 2011 el 65,8% dels projectes d'edificació residencial, però les promocions foren anormalment petites: el coeficient “nombre d'habitatges addicionals per projecte” fou del 0,43, la qual cosa indica la mida mitjana reduïda de les promocions de nova planta i el pes relatiu escàs en nombre i, a la vegada, la major rellevància de les obres de reforma que no incorporen habitatges addicionals. Aquesta mitjana fou la més baixa registrada a la sèrie històrica de més de quaranta anys. Els habitatges unifamiliars representaren el 34,2% de l'edificació residencial i es mostraren més resistents al cicle recessiu, de la mateixa manera que els de reforma. Amb les disminucions acumulades, el 2011 es convertí en el pitjor any en nombre d'habitatges col·lectius per obra. Per illes, només a Mallorca la ràtio guanyà unes dècimes, en situar-se en 0,45 (enfront del 0,42 del 2010). A Menorca, la ràtio fou de 0,19, la qual cosa suposà un 47,4% menys que el 2010, i a les Pitiüses la ràtio se situà en 0,41, un 60,4% menys que el 2010 ([vegeu el quadre I-67 i el gràfic I-24](#)).

4.5. L'HABITATGE I EL MERCAT IMMOBILIARI

A les Balears la recessió de la construcció residencial s'agreuja el 2011, després d'un cert alentiment en la seva caiguda experimentada el 2010. El sector continuà desplomant-se sense acabar de tocar terra, atrapat en un doble procés: per una banda, en els seus inicis, una correcció cíclica severa des de nivells de sobreoferta i, sobretot, en els darrers anys, l'impacte d'una etapa recessiva de l'economia espanyola d'una magnitud i durada sense precedents

pròxims en el temps, en el nucli del qual nidifica i ha anant engrossint, entre altres ramificacions malignes, una crisi greu del sistema financer, estretament vinculada al desplom de l'edificació residencial i a l'exposició excessiva del crèdit al sector immobiliari i al finançament de l'habitatge.

Les compravendes d'habitatges nous, segons l'INE, disminuïren un 24,3% i passaren de 5.051 a 3.917; i els usats, un 8,4%, passaren de 4.690 a 4.295, enfront de la pujada del 12,8% i el 26.4% , respectivament registrada l'any anterior. Aquesta recaiguda, que ja s'anticipava a la memòria del CES de l'any passat, està motivada per diversos factors: primer, per l'esgotament de l'efecte anunci de les mesures fiscal adoptades el 2010 que perseguïen l'adquisició avançada per fomentar l'absorció de l'estoc (pujada de l'IVA a partir de l'1 de juliol i eliminació de les desgravacions per adquisició o rehabilitació d'habitatges a l'IRPF amb efectes d'1 de gener de 2011), efecte que resultà efímer i d'impacte menor al que s'esperava perquè aviat quedà sobrepassat pel deteriorament de la situació econòmica i les restriccions de finançament; en segon lloc pel repunt dels tipus d'interès; per últim, que és en diferència el més important per la continuada atonia de la demanda d'habitatge i, en particular, per la caiguda de la demanda solvent, com a resultat d'elements diversos, entre els que destaquen el tamponament del flux de crèdit motivat, a la vegada, per les pròpies dificultats del sistema financer; i, més important encara, per agreujament de la situació i expectatives de les economies domèstiques en termes de renda disponible, ocupació i nivell de confiança, sobretot a la segona meitat de l'any.

Les entitats financeres, en particular les caixes d'estalvis, han continuat i continuen immerses en el seu propi i cada vegada més complex procés de sanejament, de reforma estructural i de redimensionament, i es veuen apressades per les successives i progressives exigències de les autoritats econòmiques per mantenir la solvència, a recapitalitzar-se, a dotar majors provisions per al crèdit promotor i residencial i a alliberar-se sense retard dels

seus sobredimensionats actius immobiliaris, que s'han anat inflant a mesura que el sector immobiliari s'anava desplomant i la taxa de morositat creixia sense descans, a cavall de la recessió i de l'augment de la desocupació.

En aquest procés, les entitats financeres apliquen unes polítiques de preus amb forts descomptes i de condicions preferents de finançament en la venda del seu propi estoc d'habitatges. A mesura que va avançant, amb certa freqüència, aquestes polítiques es manifesten fins i tot insuficients, a causa de les característiques deficientes dels habitatges que es van adjudicant i de la impossibilitat d'aconseguir accés al finançament per la incapacitat de compra dels eventuais demandants. En tot cas, aquestes polítiques pressionen els preus del mercat immobiliari a la baixa i, en un escenari de sequera creditícia, determinen un mínim marge d'actuació en què s'ha de moure la resta de l'oferta immobiliària i un estret canal de finançament per als demandants d'habitatges que no formen part de l'estoc en mans del sistema financer.

Per tot això, per a l'inici d'una recuperació eventual del mercat immobiliari, seria condició prèvia una normalització gradual del funcionament del sistema financer i, en concret, del volum de crèdit i de les condicions de finançament a l'adquisició de l'habitatge, juntament amb una recuperació significativa de la renda disponible, de l'ocupació i de la confiança de les llars i una apreciable reducció del seu nivell d'endeutament. En les circumstàncies actuals no s'entreveu un horitzó proper en que què ambdós grups de condicions puguin donar-se.

El nombre i el valor de les hipoteques constituïdes sobre habitatges es desplomaren el 2011, sobretot en l'últim trimestre, en el qual varen caure fins a mínims històrics, després de les baixades moderades de l'any anterior. El nombre d'hipoteques baixà un 28,2%, i l'import un 31,5%.

Encara que la població de les Balears va créixer lleument (0,6%) durant el 2010, la pressió del factor demogràfic sobre la demanda d'habitatges s'ha reduït així com ha anat avançant aquesta etapa recessiva, com a conseqüència de la menor creació de llars a causa de l'augment de la desocupació i també a causa del retorn de la població immigrant als seus llocs d'origen.

El 2011, segons les dades del Ministeri de Foment (base 2005), la baixada dels preus de l'habitatge lliure s'accelerà, en línia amb l'evolució que seguien en l'àmbit estatal, i es registrarà una variació interanual del -6,9%, després de l'alentiment de l'any anterior (-1,5%). Les dades de l'INE (base 2007) apuntaren també en el mateix sentit de l'acceleració de la caiguda dels preus, en particular els de l'habitatge usat. Els preus de l'habitatge nou varen caure un 8,7% i els de l'habitatge usat fins a un 10,6%, amb una baixada mitjana del 9,8%. Aquesta reducció fou semblant a l'estatal respecte de l'habitatge nou i menor en el cas de l'usat.

En tot cas, aquesta evolució fa referència a preus mitjans i, tanmateix, el mercat immobiliari presenta una oferta residencial de qualitat molt diversa. Els productes de menor qualitat registraren caigudes de preus molt superiors a les que reflectiren els preus mitjans citats. L'absorció de l'estoc dels habitatges més mal ubicats i amb menys equipaments i dotacions va requerir ajustos addicionals de preus, que en alguns casos no aconseguiran evitar l'existència de bosses d'estocs de molt lenta eliminació. En canvi, en el cas de l'habitatge nou de bona qualitat i ubicació, els preus mostren signes d'estabilització, molt més clara com més elevat en sigui el nivell.

Els tipus d'interès hipotecari, referits al conjunt de les entitats financeres, baixaren en el conjunt de l'any 2010 i registraren una mitjana del 2,77%, la més baixa de la darrera dècada. A partir de maig varen reprendre una senda de pujada suau que continuà, de forma pràcticament ininterrompuda, al llarg de

2011, i arribaren al 3,63% al desembre. El tipus mitjà anual fou del 3,38%, molt proper al de 2009. La disminució dels preus de l'habitatge, encara que parcialment absorbida per la pujada dels tipus d'interès, és un factor de millora de l'accessibilitat de les llars a l'habitatge que, per factors citats, en particular l'estrangulació del crèdit i el deteriorament de la renda disponible i de l'ocupació, freqüentment no pot traduir-se en demanda efectiva. La morositat del crèdit immobiliari continua augmentant amb intensitat al compàs de l'empitjorament de la situació econòmica (*vegeu els quadres [I-68](#), [I-69](#) i els gràfics [I-25](#), [I-26](#) i [I-27](#)*).

Els preus del lloguer havien minvat de forma continuada entre 2008 i 2010 a les Balears, i també, encara que menys, en el conjunt de l'Estat. El 2011 el preu mitjà pujà un 8,3% a les Illes Balears (encara que aquesta darrera dada, procedent del Ministeri de Foment, ofereix certes reserves perquè es basa en una mostra reduïda) i es frenà el ritme de reducció de la mitjana espanyola, que se situa en el -1,6%.

A les Illes Balears, les polítiques d'accés a l'habitatge s'han anat emmarcant, per una part, en el Pla Estatal de Vivenda i rehabilitació 2009-2012 i, per altra, en el Pla Estratègic de Vivenda 2008-2011 de les Illes Balears, denominat Pla Vuit 11 d'Habitatge, que s'ha desenvolupat seguint cinc eixos d'actuació per afavorir l'accés a l'habitatge: adquisició, rehabilitació, lloguer, joves i altres ajudes. El 2011 les mesures de consolidació fiscal i els ajusts severs de la despesa de les administracions públiques, juntament amb les dificultats d'accés a l'habitatge dels propis potencials beneficiaris en el cas de les ajudes a l'adquisició, produïren una caiguda brusca en el volum de les ajudes realitzades. A l'eix joves, el nombre d'ajudes concedides per a primera hipoteca es reduí un 100%, i passà de 384 a 0, i els pagaments per renda bàsica d'emancipació passaren de 8.875.394 a 1.632.050 euros, un 81,6% menys. El nombre d'ajudes concedides per a l'adquisició d'habitatges protegits també es reduí un

49,5% i el d'habitatges usats un 83,9%. Les ajudes a la rehabilitació d'edificis i habitatges minvaren menys, i passaren de 4.311 a 2.814 (-34,7%).

5. ELS SERVEIS PRIVATS

5.1. INTRODUCCIÓ

En aquest capítol es presenten les dades corresponents a l'any 2009 de l'Enquesta de Serveis, que a l'àmbit de les Illes Balears han estat elaborades per l'IBESTAT. Aquesta enquesta d'àmbit estatal és elaborada per l'INE amb caràcter anual des de 1998 i pretén analitzar les característiques principals estructurals i econòmiques de les empreses privades l'activitat principal de les quals s'inclou en algun dels subsectors que conformen el sector serveis privats.

Com s'ha referit en edicions anteriors de la Memòria, cal tenir en compte que hi ha tota una sèrie d'activitats considerades també serveis que escapen de l'objecte d'anàlisi d'aquesta enquesta: bàsicament serveis públics de no mercat, educació i sanitat de mercat, activitats socials i les activitats d'intermediació financera i assegurances.

En aquest punt, és important subratllar els canvis metodològics aplicats des de l'exercici 2008, arran de la publicació d'una nova Classificació Nacional d'Activitats Econòmiques (CNAE-2009), davant la necessitat d'adaptar l'antiga CNAE-93 als canvis estructurals en els sectors econòmics provocats pel pas del temps. El canvis metodològics també han previst la necessitat d'aplicar nous criteris comptables després de l'entrada en vigor d'un nou Pla General de Comptabilitat (2007). Finalment, s'ha aprofitat també per adaptar la classificació nacional a la normativa comunitària, segons els criteris establerts pel Sistema de Comptes Europeu (SEC-95). Tot plegat ha significat la ruptura de la sèrie de l'Enquesta Anual de Serveis existent fins a l'any 2008.

Aquests canvis han afectat aspectes com les agrupacions de sectors d'activitat (han passat de set a vuit agrupacions) o la valoració de les macromagnituds (deixen de ser valorades a 'preus de mercat' i a 'cost de factors' per valorar-se únicament a 'preus bàsics'), de forma que en molts casos no ha estat possible aplicar referències d'anys anteriors a l'hora de valorar i analitzar les dades.

D'altra banda, la classificació elaborada per l'IBESTAT no coincideix exactament amb la de l'INE, per la qual cosa s'ha optat per no fer comparacions amb els agregats estatals.

En els apartats que segueixen a continuació presentarem, doncs, les principals macromagnituds, els principals indicadors i els resultats d'explotació del sector dels serveis privats, i també analitzarem les característiques de l'ocupació. Les dades es presenten desagregades per sectors d'activitat, si bé és possible obtenir-ne un major detall a escala de subsectors, perspectiva que en aquesta memòria se circumscriu a les activitats de comerç i transport, que tenen els apartats respectius.

5.2. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS

L'any 2009 el sector serveis privats tenia 55.062 empreses, un 3,7% menys que el 2008. Així mateix, el volum de negoci va ser de 24.488 milions d'euros, amb una contracció del 10,6% respecte de l'any anterior. El total de renda generada (VAB) pels serveis privats a les Illes Balears va ser de 7.535 milions d'euros, fet que va evidenciar una reducció respecte del 2008, que cal atribuir a la disminució de l'excedent brut d'explotació (-24,15%), de la remuneració d'assalariats que també va disminuir en un 6,5% ([vegeu quadre I-70](#)).

Si abordam l'anàlisi per sectors d'activitat, veim que el comerç és la principal activitat de serveis privats pel que fa a nombre d'empreses i d'establiments, volum de negoci, valor afegit brut i excedent brut d'explotació. En canvi, l'hoteleria és el sector amb més valor de la remuneració d'assalariats de la producció, amb uns consums intermedis més alts i amb més volum d'ocupació. En el conjunt dels serveis privats, el valor afegit generat en relació al valor total de la producció és de gairebé el 50%. Les activitats amb més valor afegit són les activitats professionals, científiques i tècniques (58,4%) i el comerç (57,9%). El subsector d'activitats immobiliàries és el que compta amb una taxa menor de valor afegit, això s'explica per la major taxa de consums intermedis que té respecte dels altres subsectors (63,4%).

Amb relació a la distribució del VAB entre les rendes dels factors (remuneració dels assalariats i excedent brut d'explotació) hi destaquen, amb una taxa més alta de despesa de personal, els subsectors d'activitats administratives i serveis auxiliars (74,67%), hoteleria (73,33%) i transport i emmagatzematge (72,73%)

5.3. PRINCIPALS COEFICIENTS

Les empreses dedicades a serveis privats ocupaven el 2009 a les Balears una mitjana de 4,3 treballadors, amb un cost laboral unitari de 21.300 euros i una productivitat de 31.500 euros. Respecte del 2008, hi va haver un increment dels costos laborals (0,94%) i una caiguda de la productivitat (-5,9%) ([vegeu el quadre I-71](#)).

Les despeses de personal representaven de mitjana el 2009 un 67,65% del valor afegit, percentatge que va caure més de quatre punts respecte de l'any anterior, principalment per la caiguda dels beneficis empresarials i de l'excedent brut d'explotació, probablement associada als efectes incipients de la crisi econòmica. Les taxes d'estabilitat laboral, d'assalariats femenina i de personal extern en el sector es varen mantenir entorn al 56%, el 40% i 0,9%, respectivament.

Per sectors d'activitat, l'hoteleria tenia la major ràtio d'ocupats per empresa (6,7), en contraposició a les activitats immobiliàries (1,6). El sector de la informació i les comunicacions va ser novament el sector amb més productivitat (72.100 euros), les activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment i altres serveis representaren el sector amb menys productivitat (16.300 euros). El sector de la informació i les comunicacions va ser també el que va presentar uns majors nivells salarials de mitjana (24.700 euros), en contrast amb els 10.500 euros del sector d'activitats immobiliàries.

El sectors de l'hoteleria (86%) i les activitats administratives i serveis auxiliars (83%) són les que tenen més proporció d'assalariats, mentre que el comerç (60%) i les activitats d'informació i comunicacions (59%) tenen un major grau d'estabilitat laboral. En canvi, els sectors més feminitzats són les activitats administratives i serveis auxiliars (54%) i l'hoteleria (46%), amb taxes que més que dupliquen la participació femenina en el sector transport i

emmagatzematge (20%). Finalment, el sector de la informació i les comunicacions (1'6%) i les activitats professionals, científiques i tècniques (1'4%) usen en major mesura personal extern.

5.4. PRINCIPALS RESULTATS D'EXPLOTACIÓ

Pel que fa als resultats d'explotació, s'ha de comentar que el 2009 els ingressos d'explotació de les empreses dedicades a la prestació de serveis privats varen ser de 25.026 milions d'euros, les despeses d'explotació varen pujar a 23.921 milions d'euros, mentre que les inversions en actius materials varen ser de 1.085 milions d'euros ([vegeu el quadre I-72](#)).

Pel que fa a les despeses d'explotació, en termes agregats del sector serveis privats, el 41% corresponen a consum de mercaderies, el 21% a despeses de personal, el 17% a despeses en serveis exteriors i el 9,3% a consum de matèries primeres i altres aprovisionaments. Les diferències entre sectors quant a la distribució de les despeses d'explotació són notòries, depenent principalment de la intensitat amb què faci ús del factor treball.

En aquest apartat també és interessant constatar com les activitats professionals científiques i tècniques són el sector amb més marge d'explotació (27,4%) seguides de les activitats d'informació i comunicacions (16,2%) molt per sobre del marge d'explotació mitjà del conjunt del sector (4,6%). Així i tot, només els subsectors d'informació i comunicacions i el d'activitats científiques presenten una taxa de creixement positiva del marge d'explotació respecte de l'any anterior.

5.5. L'OCUPACIÓ

El total de personal ocupat per part de les empreses de serveis privats va ser el 2009 de 267.180 persones, la qual cosa representa una disminució del 6,76% respecte del 2008. El sectors amb més ocupació varen ser l'hoteleria (32%) i el comerç (28%), mentre que els que representen menys ocupació són les activitats immobiliàries (2,4%) i la informació i comunicacions (2,8%) ([vegeu el quadre I-73](#)).

El personal remunerat representa el 80,7% del personal ocupat en el sector. De fet, el personal remunerat se situa al voltant del 80% en tots els subsectors d'activitat, excepte en els casos de les activitats immobiliàries (50%), les activitats professionals, científiques i tècniques (62,5%) i les activitats artístiques (68%).

L'estructura ocupacional del sector és majoritàriament masculina (51%) excepte en els subsectors d'activitats administratives i serveis auxiliars (38% d'homes), hoteleria (47%) i comerç (49%). Aquesta estructura ocupacional per al conjunt del sector es manté tant si ens referim al personal fix com a l'eventual, encara que sí que s'aprecien algunes diferències quan l'anàlisi és per subsectors.

Una altra dada interessant d'observar en relació amb el factor gènere és que la proporció de dones remunerades (54,3%) és superior a la d'homes (47,7%), mentre que la relació s'inverteix, i amb més desproporció, en el cas del personal no remunerat, en què els homes representen el 65%, enfront del 35% de les dones.

5.6. L'ESTACIONALITAT

L'ocupació per trimestres mostra a les Balears una punta màxima en el tercer trimestre en totes les activitats, excepte en informació i comunicacions i en activitats científiques i tècniques en les quals el valor màxim d'ocupació se situa en el segon trimestre. La punta mínima d'ocupació se situa en el primer trimestre de l'any, amb una diferència del 23,3% respecte del tercer trimestre. Hi ha sectors que no segueixen aquest comportament com són el comerç, el d'informació i comunicació i les activitats immobiliàries en què l'ocupació mínima està situada en el quart trimestre ([vegeu el quadre I-74](#)).

Per subsectors d'activitat, el panorama divergeix notablement. L'hoteleria, com a sector turístic per antonomàsia, presenta un diferencial del 74,7%, mentre que a d'altres sectors el factor estacional hi té un impacte molt més moderat, com és el cas del transports i l'emmagatzematge (9,8%), les activitats administratives i serveis auxiliars (12,5%), el comerç (5,7%) i les activitats immobiliàries (3,5%).

6. EL TURISME

6.1. INTRODUCCIÓ

La principal base de dades d'aquest apartat de la Memòria del CES, segueix essent com cada any, "El turisme a les Illes Balears", l'anuari de turisme que publica l'Observatori del Turisme adscrit a la Conselleria de Turisme del Govern de les Illes Balears. Sobre els canvis metodològics introduïts en la publicació de l'Informe anual "El turisme a les Illes Balears. Anuari 2010", i que es mantenen per a l'anuari 2011, vegeu les notes metodològiques comentades a l'apartat 9.1. Introducció de la Memòria del CES 2010, pàgines: 139 i 140.

6.2. EVOLUCIÓ DELS PRINCIPALS MERCATS TURÍSTICS INTERNACIONALS COMPETIDORS DE LES BALEARS

Segons l'Enquesta de l'Eurobaròmetre, el 72% dels ciutadans de la UE va viatjar el 2011, i més del 80% diu que també ho farà el 2012, ja sigui en desplaçaments curts o per gaudir d'unes vacances més llargues. També informa de les preferències i la manera de viatjar dels ciutadans de la UE.

L'Enquesta ofereix elements interessants sobre les preferències dels viatgers europeus:

La majoria dels residents de la UE prefereixen organitzar-se les pròpies vacances.

No obstant això, segueixen confiant amb les recomanacions de la família i els amics. El mètode boca-orella és el més rellevant.

La majoria dels viatges es fan en cotxe o en moto.

Majoritàriament els turistes passen les nits a hotels o allotjaments llogats.

Els viatgers europeus cerquen el descans i la diversió.

Valoren sobretot la bellesa natural i el servei de qualitat.

Així mateix, la Comissió Europea considera el turisme com un sector de creixement i desenvolupament econòmic per a la Unió Europea. Els estudis realitzats mostren com, tot i estar afectats per la crisi econòmica internacional, els viatgers no abandonen les vacances. S'han produït alguns canvis de comportament, que han estat positius en el cas de les Illes Balears, com ho puguin ser el fet d'haver prioritzar destinacions més segures i properes, donada la situació d'incertesa creixent provocada en algunes destinacions de la Mediterrània sud pel fenomen que avui en dia es coneix com la *primavera dels països del nord d'Àfrica*.

Igual que en les edicions d'anys anteriors, a l'hora de triar les destinacions que més directament competeixen amb les Illes Balears en el segment de sol i platja, seguim l'informe sobre la competitivitat del sector turístic que, elaborat pel CES¹⁶, ha definit que aquestes destinacions turístiques internacionals, per ordre d'importància, que més competeixen amb les Illes Balears són -a part de les principals destinacions turístiques de l'Estat (les Illes Canàries, Andalusia, Catalunya i la Comunitat Valenciana)- les següents: el sud de la Mediterrània (Turquia, Tunísia, Egipte i el Marroc); el nord de la Mediterrània (Croàcia, Bulgària, Grècia i Itàlia); el Carib i Amèrica (la República Dominicana, Cuba, Puerto Rico, Mèxic, el Brasil i Costa Rica); i Àsia i el Pacífic (Tailàndia, Indonèsia i Malàisia).

Amb les dades actualitzades per a l'any 2011 tenim que Espanya continua representant un any més la destinació principal, amb 56,7 milions de turistes; la segueix en importància l'altra gran destinació madura, que és Itàlia, amb 46,1 milions. Com a destinacions emergents destaquen Turquia, amb 29,3 milions de turistes; Malàisia, amb 24,7 milions; i Mèxic, amb 22,7 milions ([vegeu el quadre I-75](#)).

Quant a la desviació dels fluxos turístics entre la Mediterrània sud i Espanya es pot destacar que, per primer pic en la nostra sèrie històrica, els anys 2009 i 2010 els països de la ribera sud ja varen tenir més turistes que Espanya,

16

Vegeu: Informe sobre la competitivitat del sector turístic de les Illes Balears, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, Palma, 2006.

especialment el 2010, amb una diferència al seu favor de 4,6 milions de turistes, mentre que el 2011 aquesta diferència positiva ha retornat a Espanya amb 3,8 milions de turistes al seu favor, i s'ha recuperat el 83% del turisme perdut l'any 2010.

L'evolució relativa de les taxes de creixement en el nombre de turistes internacionals per a l'any 2011 mostra una diferència clara entre les destinacions madures principals, com ara Espanya i Itàlia, amb taxes del 7,6% i el 5,7%, respectivament, i les destinacions emergents, entre les quals Tailàndia és la zona més expansiva, amb un creixement del 20,9%. També es pot observar que, a diferència dels anys passats, les destinacions de la Mediterrània sud tenen una caiguda significativa, sobretot Egipte i Tunísia, motivada per les revoltes socials i polítiques que es dugueren a terme i que en una bona part han beneficiat les Illes Balears.

Pel que fa als ingressos internacionals, les destinacions més importants que superen els 10.000 milions de dòlars són, per ordre d'importància, Espanya, Itàlia, Tailàndia, Turquia, Malàisia, Grècia i Mèxic. En termes interanuals i per països, Espanya guanya un 14,1%, només superada per Grècia amb un 15% a la Mediterrània nord. Per contra, a la ribera sud cal destacar les pèrdues de Tunísia i Egipte, d'un 30%. En les destinacions de llarga distància destaca Tailàndia, amb un creixement del 33%.

L'any 2011 es pot comprovar que la despesa mitjana entre les destinacions més madures, que són Espanya i Itàlia, és de 1.056,4 i 932,8 dòlars per turista, respectivament. Quant als països turísticament emergents, i amb les dades de què disposam, superen la ràtio espanyola Tailàndia, el Brasil i Indonèsia. La destinació internacional amb una despesa per turista més alta és Tailàndia, amb 1.377 dòlars, i també és la que més creix (9,9%), i la destinació internacional amb una despesa per turista més baixa és Tunísia, amb 376 dòlars, i és la que menys creix (-3,9%).

6.3. L'EVOLUCIÓ DE LES BALEARS EN RELACIÓ AMB LES COMUNITATS AUTÒNOMES COMPETIDORES EN EL SEGMENT DE SOL I PLATJA EN TURISME NACIONAL I INTERNACIONAL

En aquest apartat ens referim a l'evolució del nombre de turistes nacionals i internacionals, a les estades i a l'estada mitjana dels anys 2010 i 2011 a les comunitats autònomes que l'informe sobre la competitivitat del sector turístic del CES ha definit com a principals competidores de les Balears (*vegeu l'apartat 6.2*). Aquestes dades s'han obtingut a partir de les enquestes Familitur, respecte dels espanyols i de moviments turístics en fronteres (Frontur) per als turistes estrangers.

6.3.1. L'EVOLUCIÓ DE LES ILLES BALEARS EN RELACIÓ AMB LES COMUNITATS AUTÒNOMES COMPETIDORES EN EL SEGMENT DE SOL I PLATJA EN TURISME NACIONAL

A excepció de les Illes Canàries i la Comunitat Valenciana, Andalusia, Catalunya i les Balears experimenten un creixement en el nombre de viatges del turisme nacional per sobre de la mitjana de l'Estat que va ser de l'1,3%.

Pel que fa a les Illes Balears, després de Catalunya, és la segona comunitat amb un creixement del nombre de viatges més elevat, amb un augment del 6,9%. Catalunya creix un 8,4%. Andalusia ho fa un 4% i la Comunitat Valenciana només creix un escàs 0,1%. Les Illes Canàries disminueixen respecte de l'any anterior un 10,1%. Andalusia i Catalunya continuen liderant el rànquing de comunitats autònomes per nombre de viatges, amb 26,8 milions de viatges i 22,3 milions, respectivament. Les Illes Balears assoleixen els 2,9 milions de viatges i representen una quota de mercat del 2% sobre el total de viatges nacionals. Per a les Canàries aquestes dades són de 4,5 milions de viatges amb una quota del 3,1% ([*vegeu el quadre I-76*](#)).

Quant al nombre d'estades totals, se segueix la mateixa tendència que en el nombre de viatges, i Andalusia, Catalunya i les Balears creixen per sobre de la mitjana estatal, que va ser del 2%. Concretament les Illes Balears augmenten un 5,3%, i destaca Catalunya, amb un augment de les estades de l'11,8%.

Andalusia creix un 6,9%. Per sota de la mitjana de l'Estat les Illes Canàries creixen un 0,2%, i la Comunitat Valenciana un 1,4%. En valors absoluts, Andalusia és la comunitat autònoma líder pel que fa al nombre d'estades, amb 126,9 milions, seguida de la Comunitat Valenciana amb 85,4 milions. Els dos arxipèlags registren 25,3 milions d'estades a les Canàries i 17,7 milions a les Illes Balears, amb una quota d'estades respecte del mercat nacional del 3,9% i del 2,7%, respectivament.

Les Illes Canàries, amb 5,6 dies per estada, és la comunitat on augmenta més l'estada mitjana, que ho fa en un 12%. L'estada mitjana més alta la tenen les Illes Balears amb 6 dies, encara que és l'única comunitat que l'ha disminuït un 1,9% respecte del 2010, i la més baixa, Catalunya, amb 3,8 dies, amb un augment del 3,1%. La d'Espanya és de 4,8 dies, amb un augment del 8,5%.

6.3.2. L'EVOLUCIÓ DE LES ILLES BALEARS EN RELACIÓ AMB LES COMUNITATS AUTÒNOMES COMPETIDORES EN EL SEGMENT DE SOL I PLATJA EN TURISME INTERNACIONAL

Pel que fa al turisme internacional, Catalunya, amb un creixement del 4,7%, lidera el rànquing de comunitats autònomes per nombre de turistes estrangers, amb 13,8 milions, seguida de les Illes Canàries, amb 10,2 milions de turistes, però és on es dona el creixement més important (18,3%). Les Balears registren 10,1 milions de turistes i té el segon creixement més important (9,8%), i una quota de mercat del 17,8%. Andalusia i la Comunitat Valenciana també presenten creixements positius respecte del 2010, amb un 6% i 7,2%, respectivament. Espanya arriba als 56,7 milions de turistes estrangers, amb un increment del 7,6%. Per tant, s'observa una millora del turisme internacional a totes les comunitats respecte de l'any anterior, mentre que el 2009 totes presentaren creixements negatius i el 2010 encara presentaven creixements negatius Andalusia i la Comunitat Valenciana ([vegeu el quadre I-77](#)).

Quant al nombre d'estades, Catalunya, amb 99,3 milions, és l'única comunitat autònoma que té un decreixement, amb una caiguda del 7,3%. Les Illes Canàries són la primera comunitat pel nombre d'estades, amb 101 milions, i presenten el guany més important, amb un 11,9%, seguida de les Illes Balears,

amb un 9,2% i 87,6 milions, i presenten una quota de mercat en estades del 17%. Espanya guanya un 2,7% respecte del 2010 i registra 515,8 milions d'estades. Per sota del creixement estatal es troben Andalusia amb un creixement de l'1,9% i 89,5 milions d'estades, i la Comunitat Valenciana que creix un 1,3% i assoleix 63,6 milions d'estades.

Totes les comunitats registren variacions negatives de l'estada mitjana, tot i que les Balears és la comunitat on baixa menys l'estada mitjana; només baixa un 0,5%. L'estada mitjana més alta és de 11,9 dies a la Comunitat Valenciana, seguida per Andalusia amb 11,4 dies, i la més baixa és la de Catalunya, amb 7,4 dies, que, a més a més, és on més cau l'estada mitjana amb un 10,2%. Les Illes Balears se situen en els 8,7 dies (1,2 dies menys que les Canàries), i l'estada mitjana espanyola és de 9,2 dies, amb una caiguda del 4,3%.

6.4. ANÀLISI SINTÈTICA DELS PRINCIPALS INDICADORS DE DEMANDA DELS TURISTES ESTRANGERS A LES ILLES BALEARS: TURISTES ARRIBATS, ESTADA MITJANA, ESTADES TOTALS I DESPESA DELS TURISTES

L'estudi gràfic que es presenta a continuació inclou una anàlisi sintètica del nombre de turistes estrangers arribats i l'estada mitjana, que ens expliquen el comportament de les estades, i s'hi torna a incorporar l'indicador de despesa dels turistes estrangers. El lector trobarà tot aquest conjunt de variables desagregades de manera molt més detallada en els apartats següents (*vegeu els gràfics [I-28](#), [I-29](#), [I-30](#) i [I-31](#)*).

En primer lloc, si ens fixam en el gràfic del nombre de turistes estrangers arribats, veim que presenta un creixement al llarg del quinquenni 2004-2008, que es romp amb una disminució important l'any 2009. L'any 2010 s'inicia una recuperació i el 2011 segueix la tendència de creixement, amb un 10% d'augment (es passa de 9,1 milions de turistes estrangers arribats el 2010 a gairebé 10 milions el 2011). Seguidament, podem observar l'evolució de l'estada mitjana dels turistes estrangers que, per a l'any 2011, fluctua a la

inversa dels arribats; és a dir, quan augmenta el nombre d'arribats estrangers, en disminueix l'estada mitjana, i se situa el 2011 en els 8,6 dies (la mateixa xifra respecte del 2010). Pel que fa al total de les estades dels turistes estrangers, després de diverses oscil·lacions des del 2004 fins al 2008, observam que, des d'aquest any, ha anat disminuint fins al 2010, però a partir del 2011 s'aprecia una remuntada que arriba fins a les 85,8 milions d'estades (un 9,6% més que el 2010, que varen ser 78,3 milions d'estades). Finalment, pel que fa a la despesa dels turistes estrangers, l'any 2008 en vàrem tenir el valor màxim fins al moment, amb 9.300 milions d'euros, que va disminuir un 7,9% l'any 2009 i va remuntar un 0,8% l'any 2010, i l'any 2011 se'n produeix el valor màxim, amb 9.312 milions d'euros, un creixement del 8%. En tot cas, cal tenir en compte que la despesa per turista no s'ha incrementat dels 937 euros aconseguits el 2008 i que es mantenen el 2011.

6.5. LA DEMANDA TURÍSTICA A LES BALEARS DES DEL PUNT DE VISTA DE LES ARRIBADES

En aquest apartat analitzam els punts següents: el nombre de turistes arribats a les Balears per país de residència, per tipus d'allotjament i organització del viatge i el hub de l'aeroport de Palma i el transport aeri de baix cost. El mercat nacional no inclou els turistes arribats per via marítima.

6.5.1 EL NOMBRE DE TURISTES ARRIBATS A LES BALEARS

Les Balears han sumat un total d'12.312.907 turistes, cosa que representa un creixement de l'11,5% en comparació amb els 11.047.556 turistes arribats el 2010 ([vegeu el quadre I-78](#)).

Les arribades dels estrangers han fet un total de 9.979.670, xifra que creix un 10%. Els espanyols han sumat 2.333.237 arribades, amb un augment significatiu de l'18,1%, és a dir, 8,1 punts per sobre dels estrangers i 16,8 punts més que el creixement dels viatges dels espanyols per motius turístics ([vegeu l'apartat 6.3.1](#)). Veim, doncs, que els turistes estrangers constitueixen el 81,1% del total de les arribades (un punts menys que l'any anterior), mentre que els

espanyols, malgrat augmentar un punt percentual la quota de mercat, no arriben al 19% restant.

6.5.1.1. Les arribades turístiques per país de residència

Els turistes estrangers segons el país de residència es comporten de la manera següent: hi ha hagut 3,7 milions de turistes alemanys, que, amb un creixement del 2,6%, representen el 29,9% del total del turisme, que és el percentatge més important. Els britànics arribats han estat gairebé tres milions, augmenten un 8% i representen el 24% de les arribades totals. Cal destacar, que malgrat que el turisme italià, holandès i francès només representi el 4,8%, 2,9% i el 3,4%, respectivament, presenten un creixement considerable respecte del 2010, amb un 12,6% més de turistes italians, un 20% més d'holandesos i un 34,5% més de francesos. Les quatre nacionalitats més importants en nombre de turistes estrangers són l'alemanya, la britànica, la italiana i la francesa, que aglutinen el 76,6% de total de les arribades dels estrangers.

6.5.1.2. Les arribades turístiques per tipus d'allotjament i organització del viatge¹⁷

El total de turistes s'allotgen en un 72,5% a la categoria d'hotels i similars, dels quals un 61,8% tenen servei de paquet turístic, i el 38,32% restant ve sense paquet turístic. La variació respecte de l'any 2010 ha estat un increment en ambdues tipologies, amb un 9,1% dels allotjats a hotels i similars i un 18,1% dels allotjats a la resta d'allotjaments. Aquest major creixement de nou punts de la resta d'allotjaments respecte dels hotels i similars, explica que es doni un creixement d'1,6 punts de la quota de la resta d'allotjaments en detriment de la quota hotelera, que com veurem tot seguit es raona principalment per un creixement significatiu del nombre d'allotjats espanyols en la resta d'allotjaments ([vegeu el quadre I-79](#)).

Quant als turistes estrangers arribats a les Illes Balears, un 75,5% s'allotja a la categoria d'hotels i similars, dels quals un 65,1% tenen servei de paquet turístic,

17

Sobre les notes metodològiques d'aquest apartat vegeu la Memòria del CES 2010, pàg. 150.

i el 34,9% restant ve sense paquet turístic. La variació respecte de l'any 2010 ha estat un increment del 9,8% dels allotjats a hotels i similars, i els allotjats a la resta d'allotjaments han crescut una mica més, un 10,5%, la qual cosa explica un creixement de 0,1 punts de la quota de la resta d'allotjaments en detriment de la quota hotelera.

Un 59,6% dels turistes nacionals s'allotgen a hotels i similars, dels quals un 44% utilitza paquet turístic i el 56% ve sense paquet turístic (21,1 punts més que els estrangers). En aquest cas, veim com la utilització de paquet turístic ha disminuït respecte de l'any 2010 un 10,1% i, en conseqüència, destaca el creixement dels turistes que s'allotgen a la resta d'allotjaments, que és d'un 43,8% respecte de l'any anterior, mentre els que s'allotgen a hotels i similars només creix un 5,3%, la qual cosa explica un creixement de 7,2 punts de la quota de la resta d'allotjaments en detriment de la quota hotelera.

6.5.2. EL HUB DE L'AEROPORT DE PALMA I EL TRANSPORT AERI DE BAIX COST I BAIX PREU¹⁸

El total d'arribades i de sortides de Palma del trànsit de l'aeroport de connexió va sumar 7,5 milions de passatgers, amb un creixement respecte del 2010 del 6,3%. Destaquen, sobretot, els passatgers que arriben de la Península o de Portugal i resten a Mallorca, els quals s'han duplicat, amb una taxa de creixement del 102,4% el 2011, i els passatgers que també resten a Mallorca però venen de les ciutats europees, que ha crescut un 20,2% respecte de l'any anterior. Això contrasta amb els trànsits; és a dir, que els passatgers que arriben de la Península o de Portugal i que continuen el viatge cap a ciutats europees han disminuït un 32,7%, i que els passatgers que arriben de ciutats europees i continuen el viatge cap a la Península o Portugal també han disminuït, en aquest cas un 16,9% ([vegeu el quadre I-80](#)).

Amb referència als vols de baix cost i baix preu¹⁹, cal remarcar que al llarg de l'any 2011 han arribat més de 7,8 milions de passatgers, amb un creixement de

¹⁸

Sobre les explicacions del hub, baix cost i baix preu, vegeu la Memòria del CES 2006, pàg. 194-195

l'11% (1,5 punts per sota de la mitjana de l'Estat). Cal destacar que les Balears representen el 21,6% del total d'entrades de passatgers en companyies aèries de baix cost i baix preu, la més elevada del conjunt de l'Estat, i supera Catalunya, amb 7,2 milions d'entrades i amb un pes del 19,9%. El total de passatgers entrats a l'Estat és de 36,1 milions, amb un creixement del 12,5%. Els aeroports que més creixen a l'Estat són les Illes Canàries (23,7%) i Madrid (12,8%). Per illes es pot observar un creixement generalitzat, però destaca Eivissa amb un increment del 12,2%. Palma creix un 11% i Maó un 6,9% ([vegeu el quadre I-81](#)).

6.6. LA DEMANDA DEL TURISME ESTRANGER A LES ILLES BALEARS DES DEL PUNT DE VISTA DE L'ESTADA MITJANA I LES ESTADES²⁰

En aquest apartat analitzam, en primer lloc, l'estada mitjana per temporades, per país de residència i per tipus d'establiment del turisme estranger. A continuació, estudiem els mateixos ítems respecte de l'anàlisi de les estades.

L'estada mitjana per temporada es desglossa en mitjana-alta (de maig a octubre) i mitjana-baixa (de novembre a abril).

6.6.1. L'ESTADA MITJANA PER TEMPORADA MITJANA-ALTA I MITJANA-BAIXA PER PAÍS DE RESIDÈNCIA I PER TIPUS D'ESTABLIMENT

L'estada mitjana és de 8,6 dies, igual que l'any 2010. La variació respecte de l'any anterior és una mica positiva a la temporada mitjana-alta, amb 8,6 dies (0,1 dies més), i la variació és negativa en el cas de la temporada mitjana-baixa, amb 8,8 dies (0,5 dies menys) ([vegeu el quadre I-82](#)).

¹⁹

La diferència és que en el cas del baix preu sí que es poden comprar els tiquets a les agències de viatge.

²⁰

Els canvis metodològics introduïts per l'Observatori del Turisme limiten l'anàlisi de les dades anuals d'aquest apartat al turisme estranger i pel total d'estades en el conjunt regional, sense disposar de dades anuals en l'àmbit insular (vegeu l'apartat 9.1.).

Pel que fa a les nacionalitats estrangeres principals (alemanys, britànics i altres), els resultats són els següents: un augment del 0,9% quant als alemanys (de 8,5 dies a 8,6), un augment de l'1,5% quant als britànics (de 8,3 dies a 8,4 dies), i una caiguda de 4,3% pel que fa als altres estrangers (de 9,2 dies a 8,8 dies). Val a dir, que si ho estudiem per temporades observem que a la temporada mitjana-baixa totes les nacionalitats disminueixen l'estada mitjana, especialment els altres estrangers, amb 1,5 dies menys per estada, mentre que a la temporada mitjana-alta l'augmenten lleugerament, llevat de la categoria d'altres estrangers, amb 0,3 dies menys per estada.

En relació amb els allotjaments, les variacions són les següents: petit augment de 0,1 dies als hotels i similars (7,7 dies d'estada mitjana), 0,1 dies també als hotels i similars amb paquet turístic i 0,2 dies als que no tenen paquet turístic, amb 8,2 i 6,9 dies d'estada mitjana, respectivament. La resta d'allotjaments cau 0,6 dies, amb 11,3 dies d'estada.

6.6.2. L'ANÀLISI DE LES ESTADES DELS TURISTES ESTRANGERS

Es presenta, a continuació, l'anàlisi de les estades estrangeres a les Balears per país de residència i per tipus d'allotjament i organització del viatge. Les estades s'entenen com les pernoctacions o nits que realitza un turista registrat a qualsevol establiment turístic col·lectiu o privat.

6.6.2.1. Les estades dels turistes estrangers a les Illes Balears per país de residència

El total d'estades dels turistes estrangers a les Balears assoleix els 85,8 milions d'estades, la qual cosa representa una guany de 7,5 milions d'estades, amb un creixement del 9,6% respecte del 2010 ([vegeu els quadres I-83](#)).

Les estades segons el país de residència es distribueixen de la manera següent: el turisme alemany representa un 36,7% sobre el total de les estades estrangeres, amb 31,5 milions d'estades (1,2 milions més), un 3,5% més que l'any anterior; seguidament se situa el grup dels britànics amb el 29% sobre total de les estades estrangeres, amb 24,8 milions d'estades (2,2 milions més), un augment del 9,6%; finalment, la resta de nacionalitats representen el 34,3%

de les estades estrangeres totals, amb 29,4 milions (4,2 milions més) i un increment del 16,9%.

6.6.2.2. Les estades dels turistes estrangers a les Illes Balears per tipus d'allotjament i organització del viatge

Les estades del turisme estranger a hotels i similars representen el 67,7% del total d'estades; això fa un total de 58,1 milions d'estades (5,9 milions d'estades més) i un augment respecte de l'any 2010 del 11,4%. Un 68,9% de les estades en hotels i similars s'ha gestionat via paquet turístic, amb 40 milions d'estades (4,6 milions d'estades més), i el 31,1% restant ho ha fet sense paquet turístic, amb 18,1 milions d'estades (1,3 milions d'estades més), i guanyen així, ambdues, en nombre d'estades respecte de l'any anterior, amb una taxa de creixement del 13% i del 7,9%, respectivament. Les estades a la resta d'allotjaments representen un 32,3% sobre el total de les estades estrangeres, i han crescut un 6%, amb 27,7 milions d'estades (1,6 milions d'estades més) [\(vegeu el quadre I-84\)](#).

6.7. LA DESPESA TURÍSTICA DE LES BALEARS

Les dades d'EGATUR 2011 publicades per l'Institut d'Estudis Turístics (IET) reflecteixen que els turistes han gastat a les Illes Balears un total de 9.464²¹ milions d'euros (el 17,9% del total de l'Estat, percentatge només superat per Catalunya i les Illes Canàries, amb un 21,4% i 19,2%, respectivament), amb una variació positiva del 7,9% (igual que la mitjana del conjunt de CA). La despesa mitjana per turista ha assolit els 937 euros (tres euros més que la mitjana de l'Estat), amb una caiguda de l'1,7% (1,9 punts menys que la mitjana per CA). La despesa mitjana per turista més alta és la que es dona a Astúries, amb 1.368 euros per turista, i la més baixa és la de La Rioja, amb 428 euros per turista.

21

Aquestes dades presenten una diferència de 152 milions d'euros més amb les publicades per l'Observatori del Turisme, a causa de les diferències d'estimació per part de l'IET pel que fa a entrades per ports.

Altrament, la despesa mitjana per turista i dia ha estat de 108 euros (sis euros més que la mitjana de l'Estat), amb una caiguda de l'1,4% (sis punts per sota de la mitjana per CA). La despesa mitjana per turista i dia més alta és la que es dóna a Madrid, amb 158 euros per turista i dia, i la més baixa és la de La Rioja, amb 68 euros per turista i dia ([vegeu el quadre I-85](#)).

6.7.1. LA DESPESA DELS TURISTES ESTRANGERS A LES ILLES BALEARS PER PAÍS DE RESIDÈNCIA, PER TIPUS D'ALLOTJAMENT I ORGANITZACIÓ DEL VIATGE

Segons les dades de l'Observatori del Turisme, els turistes estrangers han gastat a les Illes Balears un total de 9.312 milions d'euros (*vegeu la nota 6*), un 7,9% més que l'any anterior (683,8 milions d'euros més). El grup que ha gastat més ha estat el d'altres nacionalitats, amb un total de 3.647 milions d'euros (653,1 milions d'euros més), xifra que suposa el 39,1% de total de la despesa del turisme internacional. A continuació, hi ha els alemanys, amb una despesa de 3.272 milions d'euros (55,1 milions d'euros més), que representa el 35,1%. Ambdós grups han vist incrementada la despesa un 21,8% i 1,7%, respectivament. Finalment, els britànics han suposat el 25,7% restant, amb 2.393 milions d'euros i amb una caiguda respecte del 2010 de l'1% (24,4 milions d'euros menys) ([vegeu el quadre I-86](#)).

Pel que fa a la despesa segons el tipus d'allotjament, cal destacar que totes les categories han incrementat els valors. L'augment dels turistes allotjats en hotels i similars és d'un 6,7%, que suma, així, 6.826 milions d'euros (429,3 milions d'euros més). Les dues categories d'organització del viatge també es veuen incrementades: l'organització amb paquet turístic, que assoleix 4.380 milions d'euros, creix un 9,2% (367,2 milions d'euros més) i sense paquet turístic, que arriba als 2.447 milions d'euros, creix un 2,6% (62,1 milions d'euros més). La resta d'allotjaments té un creixement de l'11,4%, i suma, així, 2.486 milions d'euros (254,4 milions d'euros més).

6.7.2. DESPESA MITJANA DIÀRIA DELS TURISTES ESTRANGERS A LES ILLES BALEARS

La despesa mitjana dels turistes estrangers se situa en els 108,6 euros per dia, xifra que cau un 1,5% respecte del 2010 (110,2 euros). Els alemanys gasten una mitjana de 103,8 euros/dia, els britànics 96,3, i les altres nacionalitats 124. Els britànics són els que més varen contraure la despesa mitjana diària amb un -9,7%, seguida pels alemanys amb un -1,7%, mentre que les altres nacionalitats han augmentat la despesa mitjana diària un 4,2% [\(vegeu el quadre I-87\)](#).

Els turistes estrangers allotjats a hotels i similars gasten una mitjana diària de 117,5 euros, amb una caiguda del 4,2%. Per tipus d'allotjament els que vénen amb paquet turístic gasten 109,3 euros diaris (un 3,4% menys) i els que arriben sense paquet turístic gasten 135,5 euros diaris (un 4,9% menys). Els allotjats a altres establiments gasten uns 89,8 euros per dia, amb un increment del 5%.

6.8. L'ESTACIONALITAT

En aquest subapartat analitzam els punts següents: l'estacionalitat de les arribades dels espanyols i dels estrangers i l'estacionalitat de les estades dels turistes estrangers. En ambdós casos l'estacionalitat s'estudia, tant segons el país de residència com el tipus d'allotjament.

6.8.1. L'ESTACIONALITAT DE LES ARRIBADES A LES BALEARS

El creixement absolut del total d'arribats en temporada mitjana-alta va ser de 847.622 arribats més (un 8,9%), mentre que en temporada mitjana-baixa va ser de 119.513 (un 6,4% més).

Aquest menor creixement dels arribats en temporada mitjana-baixa explica que l'estacionalitat mesurada per la variació en punts percentuals en el nombre de turistes en la temporada mitjana-baixa presenti una variació negativa de 0,3 punts, tenint en compte que l'any 2010 el total d'arribades en aquesta temporada era del 16,3% i el 2011 ha estat del 16% [\(vegeu el gràfic I-32\)](#).

D'acord amb un indicador sintètic de l'estacionalitat calculat amb l'índex de Gini, hi ha un empitjorament de l'estacionalitat de 0,0096 punts, que en termes d'una equidistribució igual per mesos de la mitjana de les arribades és d'un -1,67%²² ([vegeu el quadre I-88](#)).

6.8.1.1. L'estacionalitat de les arribades a les Balears segons país de residència

Les dues úniques nacionalitats que veuen accentuar l'estacionalitat són l'alemanya i la resta de nacionalitats, ja que experimenten taxes de creixement inferiors en temporada mitjana-baixa respecte de la temporada mitjana-alta (-3,3% i 4,1% en el cas dels alemanys, i 18,1% i 21,9% en el cas de la resta de nacionalitats). L'alemanya és l'única nacionalitat que, a més a més, perd turistes arribats en temporada mitjana-baixa (-23.993), mentre que la resta de nacionalitats els incrementa en 52.126 ([vegeu el quadre I-89](#)).

Així, l'estacionalitat s'agreuja en el col·lectiu de turistes alemanys en 1,1 punts, ja que els alemanys arribats en temporada mitjana-baixa passen del 20,3% el 2010 al 19,2% el 2011. També s'agreuja, com ja hem dit, l'estacionalitat en la resta de nacionalitats, ja que la temporada mitjana-baixa perd 0,3 punts (els arribats en aquesta temporada passen del 10,5% el 2010 al 10,2% el 2011).

En el cas dels espanyols i dels britànics, els creixements són superiors en temporada mitjana-baixa respecte de la temporada mitjana-alta (8,4% i 0,7% en el cas dels espanyols, i 18,8% i 7,1% en el cas dels britànics), per això els espanyols milloren l'estacionalitat en 1,5 punts (amb 52.940 arribats més en

22

*L'Índex de Gini calcula en un interval de 0 a 1 l'equidistribució d'una variable, en aquest cas, l'equidistribució de les arribades turístiques al llarg dels 12 mesos d'un any. Com més s'apropa a zero, més igualitària és la distribució. Per tant, disminucions d'aquest índex indiquen una millora de l'estacionalitat. L'estimació de la variació del rang equivalent mensual ens permet valorar indirectament la millora de l'Índex de Gini en termes de temps. En aquest cas, un augment del valor del rang equivalent mensual indica un allargament del temps de les arribades turístiques distribuïdes igualitàriament al llarg dels mesos. És a dir, la redistribució equitativa igual per mesos de les arribades turístiques omplen 7,7 mesos el 2007, mentre que el 2008 aquesta redistribució equitativa és de 7,61 mesos. Per tant, es dona un empitjorament en temps de l'estacionalitat de l'1,25%. Per ampliar aquest tema sobre la metodologia emprada per calcular l'Índex de Gini i ajustar-lo al temps equivalent en mesos, es pot consultar el treball d'Anastassios Tsiouras (2004), «Adjusted Gini coefficient and 'months equivalent' degree of tourism seasonality: a research note», *Tourism Economics*, 10 (1), pàg. 95-100.*

temporada mitjana-baixa) i en 0,7 punts els britànics (amb 38.440 arribats més en temporada mitjana-baixa).

Així, l'única nacionalitat que perd pes en temporada mitjana-baixa és l'alemanya, que passa de representar el 39,4% del total de les arribades en aquesta temporada el 2010 a representar el 35,8% el 2011, amb una minva de 3,6 punts de quota de mercat. Tot i així, continua essent la nacionalitat amb la quota de mercat més important en temporada baixa. La segueixen els espanyols, amb un 34,7% i un guany de 0,6 punts; altres nacionalitats, amb un 17,2% i un guany d'1,7 punts; i els britànics, amb un 12,3% i un guany d'1,3 punts. En conjunt, el turisme estranger ha passat de representar el 65,9% el 2010 a tenir una quota de mercat el 2011 del 65,3%, en favor del turisme espanyol. També es pot afirmar que el turisme amb una estacionalitat més baixa és l'alemany, ja que durant la temporada mitjana-baixa ha representat el percentatge més alt dels turistes durant aquesta temporada. Igualment es pot observar que en temporada mitjana-baixa els alemanys i els espanyols representen gairebé el 70,5% del total d'arribats.

Si tornam al quadre de l'índex de Gini observam que els grups de turistes que milloren l'estacionalitat respecte de l'any 2010 són els espanyols, ja que l'any 2011 se situen en un 0,32, mentre que en el 2010 se situaven en el 0,35 (-7,2%); i els britànics, amb un índex del 0,50 l'any 2011 i del 0,51 al 2010 (-1,3%). Per nacionalitats, el major agreujament de l'estacionalitat es produeix al mercat alemany, passa del 0,36 el 2010 al 0,37 el 2011 (3,7%), seguit del mercat de les altres nacionalitats, amb variacions del 0,51 al 0,52 (1,3%).

Els grups que tenen els valors que s'aproximen més a zero són els espanyols, seguits pels alemanys. Per tant, tenen una millor distribució dels arribats per mesos.

6.8.1.2. L'estacionalitat de les arribades a les Balears segons el tipus d'allotjament

Per tipus d'allotjament, els únics que experimenten taxes de creixement superiors en temporada mitjana-baixa respecte de la temporada mitjana-alta (12,4% i 7,4%) són els hotels amb paquet turístic, que guanyen 72.121

allotjats més en aquesta temporada, la qual cosa representa el 60,3% del total del guany d'allotjats en temporada mitjana-baixa (119.505 allotjats més).

Així, l'estacionalitat dels hotels amb paquet turístic millora en 0,4 punts, ja que els allotjats en aquests establiments en temporada mitjana-baixa passen de l'11,4% el 2010 a l'11,8% el 2011.

La resta d'establiments també presenten taxes positives de creixement en temporada mitjana-baixa, però inferiors a les de la temporada mitjana-alta, per la qual cosa, malgrat incrementar els allotjats en temporada mitjana-baixa (8.574 els hotels sense paquet turístic, i 38.810 la resta d'allotjaments), empitjoren l'estacionalitat, ja que els allotjats en aquests establiments en temporada mitjana-baixa passen del 19,4% i 21,5% el 2010 al 18,6% i 20,3% el 2011, respectivament.

Per quota de mercat, en temporada mitjana-baixa els hotels i similars són els que tenen més nombre d'arribats els mesos de temporada mitjana-baixa, i representen el 65,1% del total d'arribats aquesta temporada amb un guany de 0,1 punt respecte de l'any anterior, en detriment de la resta d'allotjaments, que mantenen una quota de mercat del 34,9%.

El segment que presenta una major estacionalitat és el que ve amb paquet turístic i s'allotja en hotels i similars, mentre que el que presenta una menor estacionalitat és el segment que s'allotja en la resta d'allotjaments.

6.8.2. L'ESTACIONALITAT DE LES ESTADES DELS TURISTES ESTRANGERS A LES BALEARS²³

L'evolució de les estades estrangeres també es pot analitzar a partir de la distribució per temporades mitjana-alta i mitjana-baixa. L'estacionalitat mesurada per la variació en el nombre d'estades dels turistes estrangers en la temporada mitjana-baixa presenta una variació negativa d'1,3 punts, tenint en

²³

Com l'any 2010, el 2011 no disposam de les dades de les estades dels espanyols, només es fa referència als turistes estrangers (vegeu l'apartat 9.1.).

compte que l'any 2010 el total d'arribades en aquesta temporada era del 14,6% i el 2011 ha estat del 13,3%. En la temporada mitjana-baixa del 2011 s'han comptabilitzat 11.358.125 estades de turistes estrangers (58.950 estades menys amb relació al 2010), amb un descens del 0,5% ([vegeu el quadre I-90](#)).

6.8.2.1. L'estacionalitat de les estades dels turistes estrangers a les Balears segons el país de residència

L'única nacionalitat que millora l'estacionalitat en termes de les estades és la britànica, ja que experimenta taxes de creixement superiors en temporada mitjana-baixa respecte de la temporada mitjana-alta (10,7% i 9,5%, respectivament). Els alemanys i la resta de nacionalitats empitjoren l'estacionalitat, si bé els alemanys són els únics que, a més a més, perden estades per part dels turistes arribats en temporada mitjana-baixa (-313.249), mentre que la resta de nacionalitats els incrementa en 52.126, i els britànics ho fan amb 184.176 estades més.

Així, l'estacionalitat en termes de les estades s'agreuja en el col·lectiu de turistes alemanys 1,8 punts, ja que els alemanys arribats en temporada mitjana-baixa passen del 21,6% el 2010 al 19,8% el 2011). També s'agreuja, com ja hem dit, l'estacionalitat a la resta de nacionalitats, ja que la temporada mitjana-baixa hi perd 1,5 punts (els arribats en aquesta temporada passen del 12,4% 2010 al 10,9% el 2011). En el cas dels britànics, com ja s'ha dit, millora l'estacionalitat, i en temporada mitjana-baixa guanyen 0,1 punts (els arribats en aquesta temporada passen del 7,6% el 2010 al 7,7% el 2011).

Així, l'única nacionalitat que perd pes, en termes de les estades, en temporada mitjana-baixa és l'alemanya. Els alemanys passen de representar el 57,5% del total de les estades en aquesta temporada el 2010 a representar el 55,1% el 2011, amb una minva de 2,4 punts de quota de mercat. Tot i així, continuen tenint la quota de mercat més important en temporada mitjana-baixa. Els segueixen en importància la resta de nacionalitats, que representen el 2011 el 28,2% del total de les estades en aquesta temporada, amb un guany de 0,8 punts respecte de l'any anterior. Els britànics representen un 16,8% del total de les estades i guanyen 1,7 punts en aquesta temporada.

6.8.2.2. L'estacionalitat de les estades dels turistes estrangers a les Balears segons el tipus d'allotjament

Per tipus d'allotjament, no n'hi ha cap que experimenti taxes de creixement superiors en temporada mitjana-baixa respecte de la temporada mitjana-alta, per la qual cosa, en termes d'estades, tots els allotjaments empitjoren l'estacionalitat. Els hotels i similars veuen incrementar les taxes un 11,5% en temporada mitjana-alta i un 10% en temporada mitjana-baixa, i les estades en temporada mitjana-baixa passen de representar el 10,5%, el 2010, al 10,3%, el 2011. Els hotels i similars, en total, guanyen 543.504 estades en aquesta temporada, la qual cosa representa cobrir el 90,2% del total de la pèrdua d'estades procedent de la resta d'allotjaments. Així, la resta d'establiments presenta taxes negatives de creixement en temporada mitjana-baixa del 10,1% i positives en temporada mitjana-alta (10,2%). En total, en temporada mitjana-baixa perden 602.454 estades, i passen de representar el 22,8% del total de les estades en aquesta temporada el 2010 a representar el 19,4%.

Per quota de mercat en temporada mitjana-baixa, els hotels i similars són els que passen a representar el 2011 la quota més important en estades en temporada mitjana-baixa, ja que representen el 52,9%, amb un guany de 5,1 punt respecte de l'any anterior, en detriment de la resta d'allotjaments, que cau a una quota de mercat del 47,1%.

6.8.3. L'ESTACIONALITAT DE LA DESPESA ECONÒMICA DELS TURISTES ESTRANGERS A LES BALEARS

L'estacionalitat mesurada per la variació en la despesa econòmica dels turistes estrangers en la temporada mitjana-baixa presenta una variació negativa lleugera de 0,3 punts, tenint en compte que l'any 2010 el total de despesa en aquesta temporada era del 12,8% i el 2011 ha estat del 12,5% ([vegeu el quadre I-91](#)).

Aquest agreujament de l'estacionalitat de la despesa s'explica perquè la despesa turística estrangera a la temporada mitjana-baixa creix un 5,6% (2,6 punts per sota del creixement en temporada mitjana-alta). En aquesta

temporada del 2011 es comptabilitzen 1.163 milions d'euros (62 milions més que l'any anterior).

Aquest augment de la despesa és degut al creixement significatiu de la despesa per part dels turistes britànics, que ha estat del 29,7% respecte del 2010. La resta de nacionalitats creix un 14,2%, mentre que els alemanys disminueixen la despesa un 4,1%.

6.8.3.1. L'estacionalitat de la despesa econòmica dels turistes estrangers a les Balears segons el país de residència

L'única nacionalitat que millora l'estacionalitat en termes de la despesa és la britànica. Els britànics experimenten taxes de creixement superiors en temporada mitjana-baixa respecte de la temporada mitjana-alta (29,7% i -2,9%, respectivament). La despesa dels britànics augmenta en 41 milions d'euros. Els alemanys i la resta de nacionalitats empitjoren l'estacionalitat, si bé són els alemanys els únics que, a més a més, perden despesa per part dels turistes arribats en temporada mitjana-baixa (-26 milions), mentre que la resta de nacionalitats incrementa la despesa en 46 milions d'euros.

Així, l'estacionalitat en termes de la despesa s'agreuja en el col·lectiu de turistes alemanys en 1,1 punts, ja que la despesa dels alemanys arribats en temporada mitjana-baixa passa del 19,7% el 2010 al 18,6% el 2011. També s'agreuja, com ja hem dit, l'estacionalitat de la despesa en la resta de nacionalitats, ja que la despesa en temporada mitjana-baixa perd 0,7 punts (la seva despesa passa de representar l'11% en aquesta temporada el 2010 al 10,3% el 2011). En el cas dels britànics, com ja s'ha dit, millora l'estacionalitat en termes de despesa, i en temporada mitjana-baixa guanyen 1,8 punts (passen del 5,7% en aquesta temporada el 2010 al 7,5% el 2011).

Així, els únics que perden pes, en termes de la despesa, en temporada mitjana-baixa, són els alemanys, que passen de representar el 57,6% del total en aquesta temporada el 2010 a representar el 52,3% el 2011, amb una minva de 5,3 punts de quota de mercat. Tot i així, continuen essent la nacionalitat amb la quota de mercat, en termes de despesa, més important en temporada mitjana-baixa. Els segueixen en importància la resta de nacionalitats, que representen

el 2011 el 32,3% del total de la despesa en aquesta temporada, amb un guany de 2,5 punts respecte de l'any anterior. Els britànics representen un 15,5% i guanyen 2,9 punts en aquesta temporada.

6.8.3.2. L'estacionalitat de la despesa econòmica dels turistes estrangers a les Balears segons el tipus d'allotjament

Per tipus d'allotjament, només els hotels i similars presenten taxes de creixement superiors en temporada mitjana-baixa respecte de la temporada mitjana-alta, per la qual cosa, en termes de despesa, són els únics allotjaments que milloren l'estacionalitat. Així, els hotels i similars veuen incrementar les taxes un 6% en temporada mitjana-alta i un 12,5% en temporada mitjana-baixa, i la despesa en temporada mitjana-baixa passa de representar el 10,3% el 2010 al 10,8% el 2011. Els hotels i similars, en total, guanyen 82 milions d'euros més aquesta temporada, la qual cosa cobreix amb escreix la pèrdua de la despesa de la resta d'allotjaments (20 milions d'euros menys). Així, la resta d'establiments presenten taxes negatives de creixement en temporada mitjana-baixa del 4,5%, i positives en temporada mitjana-alta (15,1%), i passen de representar el 19,9% del total de la despesa en aquesta temporada el 2010 a representar el 17,1%.

Per quota de mercat, en temporada mitjana-baixa els hotels i similars són els que representen la quota més important en despesa en temporada mitjana-baixa, ja que representen el 63,5%, amb un guany de 3,9 punt respecte de l'any anterior, en detriment de la resta d'allotjament, que cau a una quota de mercat del 36,5%.

6.8.4. ELS PROGRAMES DESESTACIONALITZADORS

Cal destacar el paper desestacionalitzador que fan els programes de l'Imsero, i molt incipientment el programa Calypso. A diferència dels anys anteriors, en el 2011 no hi ha hagut el programa Pla Oci 60.

6.8.4.1. El programa de l'Imserso

En relació amb l'Imserso, s'ha arribat a les 182.161 places venudes en la temporada d'octubre a abril de 2010-2011, amb una caiguda del 0,9% amb comparació a la temporada de l'any passat. Cal observar que, quant a la resta de destinacions, les Balears continuen essent una de les principals destinacions de l'Imserso, amb el 18,1% del total de places. També es pot destacar que totes les comunitats autònomes experimenten una caiguda, llevat de Múrcia i els intercanvis amb Portugal, que creixen un 21% i 5,8%, respectivament. La comunitat amb un major caiguda són les Illes Canàries, amb un 20,5% [\(vegeu el quadre I-92\)](#).

Pel que fa al total d'estades, les Balears en sumen 1.562.809, amb una quota del 18,1%, un descens del 3,4% i una estada mitjana que es troba en els 8,6 dies (1,7 dies menys en relació amb la temporada del 2003-2004). En relació amb la variació de quotes participatives per comunitat autònoma en el total dels viatges de l'Imserso, es pot destacar que en el cas de les Illes Canàries són 1.334.952 estades, 9,7 dies d'estada mitjana i una quota del 15,4%, quan la temporada 2000-2001 només era de l'1,6%. En el cas de les Balears, la variació respectiva de quotes ha passat del 36,5% la temporada 2000-2001 al 18,1% aquesta darrera temporada, amb una pèrdua de 18,4 punts.

6.8.4.2. El programa de Calypso²⁴

Les Illes Balears han continuat disposant 20.000 places turístiques per a la temporada 2011-2012, de les quals, l'Agència de Turisme Balear (ATB) va fer una previsió de cobrir-ne 16.000, quan l'edició 2010-2011 només se'n varen cobrir 9.000.

Per a la temporada mitjana-baixa 2012-2013, el programa de Turisme Sènior Europa és un projecte de Turespaña i continuarà gestionat per Segittur. Per aquesta IV edició subvencionarà només 20.000 viatges a turistes sèniors

²⁴

Vegeu a la Memòria del CES 2010 l'apartat 9.9.4.3, pàgines: 170 a 173.

europèus. Continuarà destinat a persones europees majors de 55 anys i residents a la República Txecoslovaca, Polònia, Romania, Lituània i Eslovàquia.

6.9. EL PERFIL DEL TURISTA

El perfil del turista per alemanys, britànics, espanyols i total, s'estableix d'acord amb les característiques següents: l'edat, el sexe, el motiu del viatge, l'allotjament, la categoria hotelera i el paquet turístic. Pel que fa a les tres nacionalitats principals, cal destacar que el perfil "dona" el trobam majoritàriament en els britànics (56,5%) i el més jove, fins als 44 anys, el trobam en el turisme espanyol. En relació amb el motiu del viatge per oci i vacances, l'allotjament en hotels i similars de tres estrelles i amb paquet turístic, el mercat britànic destaca per tenir els percentatges més alts (en el darrer cas, juntament amb els alemanys). En el cas dels espanyols, destaquen per venir a hotels sense paquet turístic ([vegeu el quadre I-93](#)).

6.9.1. EL NIVELL DE SATISFACCIÓ DELS TURISTES ESTRANGERS ARRIBATS A LES BALEARS

El grau de satisfacció del turisme estranger és elevat: en una escala de l'1 al 10, el grau de satisfacció és d'un 8,43 (0,11 dècimes més que la valoració de l'any anterior). Un 95,2% dels arribats estrangers valoren entre un 7 i un 10 l'estada a les Illes Balears ([vegeu el quadre I-94](#)).

6.10. L'OFERTA TURÍSTICA A LES BALEARS

En aquest subapartat estudiam l'oferta d'allotjament, el nivell d'ocupació, la rendibilitat, el tot inclòs i l'oferta complementària.

6.10.1. LA CAPACITAT DE L'OFERTA D'ALLOTJAMENT PER ILLES

En aquest epígraf analitzam els aspectes següents de l'oferta turística reglada²⁵: la capacitat de l'oferta d'allotjament per illes i la capacitat de l'oferta d'allotjament per categories.

6.10.1.1. La capacitat de l'oferta d'allotjament per illes

Per illes, Mallorca té el 67,5% del total de places de les Balears, amb 284.912 places; Eivissa, el 18,9%, amb 79.594 places; Menorca, l'11,8%, amb 49.580 places; i Formentera en té l'1,8%, amb 7.696 places ([vegeu el quadre I-95](#)).

L'oferta reglada es distribueix de la manera següent: els hotels²⁶ en tenen la major quota, amb un 71% i 299.387 places; els apartaments turístics²⁷ en representen el 21%, amb 89.128; el turisme rural, en sentit ampli²⁸, disposa de devers 5.325 places, amb una quota de l'1,3%; i els càmpings tenen devers 3.137 places, amb una quota del 0,7%. Formentera, oficialment, no disposa d'establiments de càmpings, i el 2007 introdueix 12 places de turisme rural, que en el 2012 desapareixen. En general, la tendència dels darrers anys és que els allotjaments de tipus rural són els que presenten un creixement més gran. La part més gran de l'oferta reglada d'allotjament turístic (el 92,1%) continua essent la dels hotels i la dels apartaments.

6.10.1.2. La capacitat de l'oferta d'allotjament per categories

Quant a una distribució i evolució per categories de l'allotjament reglat a les Balears, només amb referència al grup d'hotels en sentit ampli, tenim les dades següents: el 0,5% per als inferiors a una estrella (cases d'hostes, fondes i

²⁵

La capacitat d'allotjament de les Illes Balears pot ser de dos tipus: reglada o no reglada. La reglada es recull en l'anuari de l'Observatori de Turisme, i la no reglada s'obté a partir d'altres fonts no oficials, que es poden consultar a la Memòria del CES 2004.

²⁶

L'oferta hotelera inclou hotels, hotels residència i hotels apartament.

²⁷

L'oferta d'apartaments turístics inclou els apartaments i residència apartament.

²⁸

Inclou els hotels rurals, els agroturismes i el turisme d'interior.

pensions), igual que l'any anterior; els hotels d'una estrella són el 3,8%, amb un descens del 2,3%; el 9,5% és per als hotels de dues estrelles, que han augmentat un 5,9%; el 50,4% és per als hotels de tres estrelles, que han disminuït un 0,1%; els hotels de quatre estrelles representen el 33,1% i han augmentat un 2,3%; els de cinc estrelles suposen el 2,4%, amb un increment del 0,1%; i, finalment, els hotels de cinc estrelles de luxe, que suposen un 0,3% sobre el total, igual que l'any anterior. Els hotels de tres i quatre estrelles representen el 83,5% del total (0,3 punts menys que l'any passat). Des de fa un grapat d'anys, els hotels d'una i dues estrelles van disminuint el nombre de places, això pot indicar que han anat millorant la qualitat, i fan les adaptacions corresponents per pujar de categoria, però durant el 2011 els hotels de dues estrelles han augmentat lleugerament respecte de l'any 2010 (5,9%) [\(vegeu el quadre I-96\)](#).

Segons la tipologia dels allotjaments turístics, la classificació queda de la manera següent: el 62%, hotels, amb una augment de l'1,6%; el 28,6%, hotels apartaments, amb una augment de l'1,4%; el 2,6%, hostals residència, amb un descens de l'1,7%; el 2,4%, ciutats de vacances, igual que l'any anterior; el 2,1%, hostals, amb un descens de l'1%; l'1,2%, hotels residència, amb un augment del 0,3%; el 0,6%, apartaments residència, amb un descens del 19,3%; i el 0,5%, els de tipus inferiors (cases d'hostes, pensions i fondes), que baixen un 5%.

Per illes, observam que Mallorca segueix la mateixa tendència que el conjunt de les Illes: disposa de 238.316 places. Els hotels de tres i quatre estrelles representen la majoria de places amb el 87,6% del total i és l'única illa que disposa de places hoteleres de luxe, amb un total de 899 places. Sobre el total de places oferides segons el tipus d'allotjament, el 63,2% són a hotels i el 32% a hotels apartament.

Menorca té un total de 27.589 places, de les quals un 85% són establiments de tres i quatre estrelles. Sobre el total de places oferides segons el tipus d'allotjament, el 48,8% són a hotels i el 36,8% a hotels apartament.

Eivissa disposa d'un total de 55.680 places. És l'única illa que té més places de dues estrelles que de quatre, per tant, els establiments de dues i tres estrelles sumen la majoria de places amb un 73,1%. Sobre el total de places oferides segons el tipus d'allotjament, el 65,1% són a hotels i el 12,3% a hotels apartament.

Formentera té un total de 4.677 places, de les quals un 64,2% són establiments de tres i quatre estrelles. Sobre el total de places oferides segons el tipus d'allotjament, difereix de la resta d'illes, perquè el 37,4% són a hotels, el 25,6% són a hostals i el 25,5%, a ciutats de vacances.

6.10.2. EL NIVELL D'OCUPACIÓ DELS ESTABLIMENTS TURÍSTICS

Els resultats d'ocupació de la planta oberta es classifiquen en establiments hotelers, apartaments turístics i establiments de turisme rural.

Els resultats globals de les Balears indiquen un augment de la mitjana anual de l'ocupació sobre la planta oberta de 4,8 punts, que se situa en el 73,8%.²⁹ Els de Mallorca també indiquen un augment de 5,4 punts, de manera que se situa en el 74,3% (el màxim per illes). Els de Menorca indiquen un empitjorament de l'ocupació sobre planta oberta d'1,4 punts, de manera que se situa en el 67,9%. Els d'Eivissa i Formentera indiquen un increment de l'ocupació sobre la planta oberta de 5,3 punts, de manera que se situa en el 74,2%. Pel que fa a la planta oberta dels apartaments, els resultats del conjunt de les Balears són positius, amb un 55,4%, amb un millora de l'ocupació de 2,9 punts i, respecte de l'ocupació dels allotjaments rurals, indiquen també una millora de 4,7 punts, de manera que se situa en el 44,8% [\(vegeu el quadre I-97\)](#).

Aquests mateixos resultats respecte de la taxa d'ocupació de les places obertes sobre la planta total dels hotels per a les Balears indiquen un augment de l'ocupació de 0,1 punts, que se situa en el 81,1%³⁰. A Mallorca les dades

29

Representa el percentatge del total de places ocupades sobre el total de places obertes.

30

Representa el percentatge de places obertes sobre el total de places.

indiquen un empitjorament de l'ocupació d'1,2 punts, i se situa en el 82%. A Menorca les dades també indiquen un descens d'1 punt, i se situa en el 85%. En canvi, a Eivissa i Formentera les dades indiquen una millora de 3 punts i se situa en el 86% (el màxim de les Balears).

Quant a la planta oberta dels apartaments, els resultats del conjunt de les Balears són negatius, amb un empitjorament de 7,4 punts, i se situen en el 74%, i respecte de l'ocupació sobre la planta total dels allotjaments rurals, indiquen també una caiguda de 2,3 punts, de manera que se situen en el 74,9% [\(vegeu el quadre I-98\)](#).

6.10.3. EL TOT INCLÒS

Segons les dades oficials del Servei d'Inspecció i Estratègia Turística de la Conselleria de Turisme, quant als hotels que ofereixen el tot inclòs en exclusivitat i que fan referència només a Mallorca, s'ha passat de 48 establiments el 2010 a 41 el 2011. Per categories, el 85,4% de les places es concentra en els hotels de tres i quatre estrelles, amb un total de 35 hotels. Quant a la capacitat, els establiments turístics d'entre 201 a 1.000 places concentren el 91,4% del total dels establiments, amb un total de 35 establiments [\(vegeu el quadre I-99\)](#).

6.10.4. L'OFERTA COMPLEMENTÀRIA

Les dades de l'oferta complementària que ha recollit l'anuari de l'Observatori de Turisme fan referència a l'oferta de restaurants, cafeteries i bars. En total, són 17.670 establiments i 897.968 places, amb una mitjana de 50,8 places per establiment [\(vegeu el quadre I-100\)](#).

Per segments de l'oferta complementària, cal destacar per ordre d'importància, pel que fa al nombre de places, els restaurants, amb 405.379 places (el 45,1%); els bars, amb 300.163 places (33,4%); i les cafeteries, amb 193.426 places (el 21,4% restant).

Per illes, Mallorca representa el 71,8% del total de places, Eivissa el 17,8%, Menorca el 8,4% i Formentera el 2% restant.

6.10.5. LA DIVERSIFICACIÓ DELS PRODUCTES TURÍSTICS

Amb relació a l'oferta d'altres productes, podem destacar el turisme nàutic i el de golf (*vegeu els quadres I-101 i I-102*).

Pel que fa al turisme nàutic, les Balears disposen de 20.529 amarradors repartits en 69 ports esportius de diferents competències (estatals, autonòmiques i concessions privades).

Mallorca aglutina el 71,6% de l'oferta nàutica, amb 47 ports i 14.704 amarradors. Menorca té un total de deu ports amb 2.530 amarradors. Eivissa disposa de nou ports i 2.935 amarradors. Finalment, Formentera té tres ports amb un total de 360 amarradors.

Quant al turisme de golf, destaca el gran nombre de camps de golf de Mallorca, amb un total de 24, dels quals quatre són clubs privats. Aquests sumen 387 forats i 1.654 pars³¹. Menorca té un camp amb 18 forats i 69 pars i Eivissa en té dos, amb 27 forats i 107 pars.

6.11. L'OCUPACIÓ LABORAL EN EL SECTOR DE L'HOSTALATGE I LA RESTAURACIÓ

Les dades per elaborar aquest apartat són les de la Tresoreria de la Seguretat Social, que ha publicat l'Observatori de Turisme. Aquestes dades corresponen a les activitats de l'hostalatge i de la restauració i s'ofereixen per trimestres i per les categories d'assalariats i d'autònoms (*vegeu el quadre I-103*)³².

Aquestes dades ens indiquen que la mitjana anual de l'ocupació total ha arribat als 79.691; un fet que suposa 8.155 ocupats més que l'any passat, amb un

³¹

Par és la quantitat fixada de cops per ficar la bola en un forat o camp, segons quines siguin les distàncies. Hi ha forats de par tres, quatre i cinc.

³²

Dades per illes del total de les dues CNAES 55 i 56 i referides al darrer dia del trimestre de referència.

creixement de l'11,1%. D'aquests ocupats, 67.695 són assalariats (el 84,9%), amb un creixement del 13,8%, i 11.996 són autònoms (el 15,1%), amb un decreixement del 0,6%. Per trimestres, l'estacionalitat de l'ocupació (diferència entre la punta trimestral màxima i la mínima) es pot estimar en 79.051 persones (21.751 persones més que l'any anterior).

La restauració, amb 44.932 persones ocupades de mitjana anual, representa el 56,4% del total, i l'hostalatge, amb 34.040 ocupats, en representa el 43,6% restant. La taxa de creixement de la restauració és del 19,8% i la de l'hostalatge és del 2,1%. Pel que fa a la restauració, el trimestre que presenta un major creixement és el segon, amb una taxa positiva de l'ocupació del 38,3%, i el trimestre amb un pitjor creixement és el quart, que empitjora un 13,4%. Quant a l'hostalatge, en el segon trimestre es dona una taxa de creixement positiva, amb un 7,5%, i el quart és el que pateix més empitjorament, amb un decrement de l'11,5% respecte del 2010.

La distribució entre els assalariats i els autònoms també presenta diferències significatives. Pel que fa a la restauració, els assalariats representen el 75,6% i els autònoms el 24,4%, mentre que en l'hostalatge el 97,1% són assalariats i el 2,9% són autònoms. Per trimestres, l'estacionalitat de l'ocupació en la restauració és de 40.005 persones, i en l'hostalatge, de 38.711 persones.

D'acord amb l'indicador sintètic dels treballadors d'alta a la Seguretat Social calculat amb l'índex de Gini, hi ha un petit empitjorament de 0,049 punts en el conjunt de les Balears, que en termes d'una equidistribució igual per mesos de la mitjana de les altes a la Seguretat Social és d'un -0,62% ([vegeu el quadre I-104](#)).

6.11.1. TREBALLADORS D'ALTA A LA SEGURETAT SOCIAL PER TIPUS D'OCUPACIONS EN EL SECTOR TURÍSTIC I PER ILLES

Les activitats econòmiques descrites per la CNAE-09 relacionades amb el sector turístic són: transports, allotjaments, restauració, agències de viatges i altres activitats turístiques. En el conjunt de les Illes Balears, l'any 2011 la major ocupació és per a la restauració, que representa el 37,4% del sector turístic, seguit dels allotjaments, amb el 33,8%; altres activitats turístiques, amb el

15,2%; els transports, amb el 8,9%; i les agències de viatges, amb el 4,6%. Respecte del 2010, totes les activitats han incrementat el nombre de treballadors d'alta, llevat del sector dels transports que ha disminuït un 0,4% [\(vegeu el quadre I-105\)](#).

Per illes, Mallorca segueix el mateix patró que el global balear, amb predomini d'altres a la Seguretat Social al sector de la restauració i allotjaments, i també amb la caiguda dels transports d'un 0,9%. A Menorca també destaca el sector de la restauració, amb el 44,2% respecte del total, i l'activitat que s'ha vist més afectada ha estat la dels transports, amb un descens del 5,2%. Les Illes Pitiüses, també tenen un sector d'allotjaments i restauració importants que sumats representen el 78,8% dels treballadors, i tots els sectors han vist incrementats els treballadors, sobretot els allotjaments, en un 9,3%.

La mitjana anual de contractes registrats a l'activitat turística ha estat de 8.719 contractes a les Balears, un 9,8% més que l'any anterior, repartits en un 68,5% a Mallorca, un 9% a Menorca i un 22,5% a les Pitiüses [\(vegeu el quadre I-106\)](#).

6.11.2. LES OCUPACIONS MÉS CONTRACTADES EN EL SECTOR TURÍSTIC

Segons la classificació de la CNAE-11, les ocupacions més contractades del sector turístic l'any 2011 són les de cambrers assalariats, amb un total de 42.494 contractats, seguits del personal de neteja d'oficines, hotels i altres establiments similars, amb 19.162 contractes, i dels cuiners assalariats, amb 11.180 contractats. Aquestes tres categories suposen el 72,8% sobre el total [\(vegeu el quadre I-107\)](#).

7. EL FINANÇAMENT DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES

7.1. INTRODUCCIÓ

La situació de les finances de les administracions públiques a les Balears durant 2011 varen continuar marcades, en primer lloc, pel deteriorament de l'economia, que va derivar en una baixada continuada dels tributs.

En segon lloc, aquest deteriorament en la recaptació tributària motivà un altre dels trets dels comptes de 2011, això és, l'exigència d'un ajustament significatiu a les partides de despesa, tot per complir amb l'exigència per part de l'Administració de l'Estat d'ajustar els objectius de dèficit del 2,4% el 2010 al 1,3% del PIB el 2011.

En tercer lloc, si bé només pel que fa als comptes de la CAIB, també cal esmentar el fet que la CAIB tengués uns pressuposts prorrogats, donada la situació de minoria parlamentària dels partits que sustentaven el Govern. La pròrroga pressupostària en si mateixa no comporta cap problema per a la gestió pressupostària ordinària d'una administració, si bé és cert que introdueix certa anormalitat pel que fa al paper del Parlament com a institució de control en el procés d'elaboració i autorització del pressupost que gestionarà el Govern. Però val a dir que en un pressupost prorrogat, el control d'execució pressupostària que exerceix el Legislatiu sobre l'Executiu no queda minvada en absolut perquè es regeix per la mateixa normativa que un pressupost ordinari.

Finalment, cal remarcar com a trets del 2011 els problemes de tresoreria de la CAIB i el seu sector públic instrumental provocat per dos motius: per una banda, el tancament dels mercats financers a les peticions de crèdit de les CA; per altra banda, les dificultats fixades des de l'Administració central a l'hora d'autoritzar les operacions d'endeutament, incloent-hi fins i tot les que estaven previstes dins l'objectiu de dèficit del 2011.

Tot plegat provocà que la situació dels comptes públics de la CAIB i del seu sector instrumental fos realment delicada durant tot el 2011. Es va observar un

empitjorament greu de la situació de tresoreria de forma que la caiguda d'ingressos, un ajustament lent en les partides de despeses, i les restriccions sobre les operacions de crèdit derivaren en un empitjorament de la situació de la CAIB enfront dels pagaments pendents a proveïdors. Aquest efecte es va incrementar si més no a través d'aquelles administracions que cobrien part de les despeses amb transferències de la CAIB, en particular els consells insulars, que tampoc no varen cobrar.

La situació només va canviar a principi del 2012, quan el Ministeri d'Economia i Hisenda va canviar l'estratègia, i va facilitar el recurs a l'endeutament que negaven les entitats financeres a les CA i va exigir a canvi l'aplicació de programes intensos de reajustament de despeses, forçada per la petició desesperada d'algunes CA que senzillament no podien cobrir ni les amortitzacions ni el pagament de nòmines. Està per veure si aquesta nova estratègia, que de bon segur reduirà la quantia pendent de pagament als proveïdors, serà suficient per a que les CA compleixin amb els objectius de dèficit per a 2012.

7.2. ADMINISTRACIÓ AUTONÒMICA

7.2.1. SITUACIÓ DE PRÒRROGA DE PRESSUPOSTS 2011

Les circumstàncies polítiques del moment (amb un Govern que no disposava de majoria parlamentària per aprovar un projecte de llei de pressuposts) determinaren que el Govern de les Illes Balears no fes ús de la potestat d'aprovar un projecte de llei de pressuposts generals de la Comunitat Autònoma per a l'any 2011 i presentar-lo, abans del 30 d'octubre, davant el Parlament de les Illes Balears. Per cobrir aquesta eventualitat, l'acord del Consell de Govern de 22 d'octubre de 2010 instava al conseller d'Economia i Hisenda a elaborar i aprovar una ordre que regulàs les particularitats pressupostàries i comptables de la pròrroga dels pressuposts generals de la Comunitat Autònoma³³.

³³

Sobre els pressuposts del 2010 es pot consultar l'apartat 13 del capítol I de la Memòria del CES 2010.

Val a dir, però, que, en darrera instància, el control del Parlament sobre els estats pressupostaris i la despesa pública quedava garantit amb la pròrroga d'uns pressuposts generals aprovats l'any anterior, per la mateixa cambra. Així, l'article 21.2 de la Llei orgànica 8/1980, de 22 de setembre, de finançament de les comunitats autònomes, estableix la pròrroga automàtica dels pressuposts de l'any anterior en el cas que no s'hagin aprovat els de l'any corrent abans del primer dia de l'exercici econòmic corresponent. En aquest mateix sentit, l'article 41 del Text refós de la Llei de finances de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, aprovat pel Decret legislatiu 1/2005, de 24 de juny, estableix que si la Llei de pressuposts generals de la Comunitat Autònoma, per qualsevol motiu, no entra en vigor el dia 1 de gener de l'exercici en què hagi de ser efectiva, es consideraran prorrogats els pressuposts de l'any anterior, i les particularitats pressupostàries i comptables de la pròrroga esmentada, que regirà fins a l'entrada en vigor dels nous pressuposts de la Comunitat Autònoma, s'haurien de regular per mitjà d'un ordre del conseller competent en matèria d'hisenda i pressuposts.

Amb aquesta directriu, el conseller d'Economia i Hisenda va dictar una resolució de 3 de novembre de 2010 per la qual s'acordava l'inici del procediment d'elaboració de l'ordre corresponent.

Així doncs, el Projecte de Llei de Pressuposts de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears no va tenir entrada al Parlament per ser aprovat abans del 31 de desembre de 2010. Tanmateix, aquesta mancança era subsanable des del moment en què el Govern Balear tenia l'obligació d'aprovar el Projecte de Llei de Pressuposts de la Comunitat Autònoma, cosa que s'hauria pogut fer durant tot l'exercici 2011, però que tampoc no es va fer tot i gaudir d'una majoria absoluta al Parlament.

L'ordre del conseller d'Economia i Hisenda, i les posteriors resolucions, establien les condicions de la pròrroga que tenia com a fonament principal respectar el compliment dels objectius de dèficit establerts en el marc del Consell de Política Fiscal i Financera. L'ordre en qüestió i els actes posteriors d'autorització de despesa per a l'any 2011 es varen elaborar tenint en compte l'ajustament de les partides de despesa a l'objectiu relatiu al dèficit màxim del

sector públic autonòmic per a l'any 2011 que resultà dels acords aprovats pel Consell de Ministres (acords de 16 de juny i de 3 setembre de 2010) i, prèviament, pel Consell de Política Fiscal i Financera (Acord de 27 de juliol de 2010), de manera que aquest dèficit no podia superar l'1,3% del PIB de les Illes Balears (percentatge que no inclou l'efecte derivat de les previsions de liquidació, a favor de l'Estat, del sistema de finançament). Aquest objectiu de dèficit condicionà ineludiblement l'endeutament màxim del sector públic autonòmic que l'Administració de l'Estat podia autoritzar per mitjà del Pla Anual d'Endeutament per a l'any 2011.

Així mateix, l'execució pressupostària, a part de complir amb els objectius de dèficit, en un entorn de pròrroga exigia fer front, via modificacions de crèdit, a algunes eventualitats com l'ajustament de les partides destinades a interessos i amortitzacions (les amortitzacions esperades per a 2011 eren de 201,9 davant els 69 milions de 2010, quelcom semblant als interessos que eren de 117,5 el 2011 enfront dels 105 de 2010). Les xifres que figuraven el 2010 no anaven en consonància amb les xifres previstes per aquestes dues partides el 2011, i per tant, calia realitzar determinades modificacions sobre el pressupost prorrogat. Aquestes modificacions es varen fer via resolucions del conseller d'Economia i Hisenda.

Tanmateix, la situació de pròrroga, que exigia determinades modificacions sobre el pressupost prorrogat, també exigia un ajustament derivat de la nova estimació dels ingressos. En particular, l'aplicació gradual del sistema de finançament obligava a introduir unes noves previsions d'ingressos per dues qüestions fonamentals. En primer lloc, perquè l'exercici 2011 ja comportava que el càlcul de les entregues a compte del model de finançament es fessin a partir de la nova participació en els tributs de l'Estat, això, aparentment comportaria uns majors ingressos tributaris. En segon lloc però, el mateix model de finançament exigia el càlcul del Fons de Garantia i la revisió del Fons de Suficiència Global, ambdós negatius per a la CAIB (la previsió superava els 701 milions). Finalment, un tercer efecte, que va ser comunicat de forma sobtada pel Ministeri d'Economia i Hisenda a l'octubre de 2010 quan la proposta de pressupost es va començar a elaborar el mes de juny de 2010, va ser que

l'Estat no donaria bestretes sobre els Fons de Convergència (uns 138 milions el 2010) i sobre l'aplicació previsible de la Disposició Addicional Tercera del model de finançament (uns 180 milions el 2010). Tot plegat implicaria que els ingressos a rebre en concepte del model de finançament serien inferiors als de 2010. Encara més greu, aquesta actuació per part de l'Estat implicava que part dels recursos que s'havien de rebre el 2011 no es rebrien fins al 2013, quan es liquidàs el model de finançament per a l'exercici 2011. Aquesta situació va ser molt semblant a la de l'exercici 2010, quan l'Estat va calcular unes bestretes molt inferiors a les que després es varen liquidar, amb un resultat positiu per a la CAIB de 450 milions d'euros (més d'un 10% dels seus ingressos no financers) que han estat entregats durant l'exercici 2012. Les xifres per a 2011, positives per a les Balears, podrien ser de dimensions semblants a les de 2010, i es rebran el 2013.

En aquest sentit, les dades de liquidació del model de finançament de 2008, 2009, 2010 i la previsió de 2011 indiquen que el Ministeri d'Hisenda sistemàticament va realitzar unes entregues a compte a les Balears que han resultat inferiors a les de la resta de CA (vegeu el quadre I-1).

L'impacte per a les Balears d'aquesta infravaloració de les bestretes té dos components. Un primer component, positiu, és que les liquidacions negatives del 2008 i 2009 (en aquest any amb el percentatge més baix de totes les CA) són molt inferiors a les Balears que a la resta de CA. Cal recordar que el Ministeri d'Hisenda permeté la devolució d'aquestes bestretes en cinc anys i dos de carència (després passaren a deu anys), i això vol dir que aquest ajustament serà, per a les Balears, molt inferior a la resta de regions. Però també hi ha un efecte negatiu, com que l'Estat no entregava a les Illes Balears les quantitats que li tocaven (en comparació a les que rebien la resta de CA i sobretot el 2011) exigia al Govern Balear aplicar unes retallades superiors als de la resta de CA, que ho varen poder fer de forma més suau. El 2010 les Balears varen deixar de percebre l'equivalent a l'1,7% del seu PIB i molt superior al 13% del pressupost d'aquell any.

7.2.2. EVOLUCIÓ OBJECTIU DE DÈFICIT I EVOLUCIÓ DÈFICIT REAL 2010 I 2011

Com ja s'ha comentat abans, l'objectiu de dèficit per a la CAIB el marca el Consell de Política Fiscal i Financera, a proposta del Ministeri d'Economia i Hisenda. Les dades són prou clares a l'hora de mostrar que el 2010 es va incomplir l'objectiu de dèficit per part de la CAIB (igual que va succeir a la majoria de CA). Així, sobre un objectiu de dèficit del 2,4% (sense tenir en compte l'efecte de la liquidació del 2008 que es computa el 2010) es va tancar l'exercici (criteri SEC, això és incloent el sector públic instrumental de la CAIB, la UIB i els desplaçament de despesa comptabilitzada de l'Ib-salut) a un 3,56% del PIB.

L'exercici 2011 es presentà, si més no, més complicat per al compliment d'un objectiu de dèficit que s'havia reduït del 2,4% a l'1,3%, és a dir, un 46%. Tot això en un entorn en el qual l'Estat decidia retirar les bestretes esmentades i fer efectives unes entregues de recursos inferiors a les de 2010.

És important esmentar el procediment de distribució de l'objectiu de dèficit de les CA, perquè això també té conseqüències clares sobre els comptes de la CAIB.

En primer lloc, el Ministeri d'Economia i Hisenda estableix l'objectiu de dèficit entre l'Administració central i Seguretat Social, les comunitats autònomes i les corporacions locals. Aquesta distribució és unilateral i no obeeix a criteris objectius, si bé després és validada, que no negociada, al Consell de Política Fiscal i Financera. Així, es pot observar com l'Estat, tot i concentrar menys del 50% de la despesa pública, queda amb un objectiu de dèficit molt superior. En concret, el 2011 l'objectiu de dèficit era del 6% distribuït per l'Estat, un 4,8% del PIB, la Seguretat Social un superàvit equivalent al 0,4%, mentre que les CA havien de complir amb un objectiu de dèficit de l'1,3%, tot i gestionar unes competències altament rígides a la baixa, pel seu component social, com són sanitat i educació. En realitat però, l'objectiu no era un 1,3% per a les CA, era un 3,1% si es tenia en compte l'efecte de la liquidació negativa del model de finançament de 2009, que s'estimava en 1,8% del PIB.

En segon lloc, el Ministeri d'Economia i Hisenda fa una proposta, unilateral, de distribució de l'objectiu de dèficit entre les comunitats autònomes. Això representa fer una distribució, l'any 2011, del 3,1% que correspon a les CA. Aquest 3,1% es va distribuir en un 1,3% de dèficit a distribuir entre les CA i un 1,8% corresponent a la previsió de liquidació del model de finançament de 2009. La distribució de l'1,3% es va fer lluny de la racionalitat: donat que la distribució entre CA per a qualsevol variable objectiva acabaria amb un enfrontament obert entre les CA, el Ministeri d'Hisenda va fer la proposta, unilateral i no oberta a negociació, d'una distribució lineal entre les CA, tot i les evidents diferències entre les situacions de partida de les CA. Per altra banda, l'1,8% restant no es distribuïa entre les CA, senzillament era el resultat de la liquidació global. Així, es podria donar el cas, com a les Illes Balears, que l'objectiu final fos un 1,3% més la liquidació (equivalent al 0,68% del PIB), mentre que altres CA superassin el 5,57%, com va ser el cas d'Extremadura ([vegeu el quadre I-108](#)).

Així doncs, aquesta distribució lineal comportava un tractament diferenciat, i injustificable des d'una perspectiva territorial, entre les CA.

Tot això pel que fa als objectius. Pel que fa al compliment, les dades, encara provisionals, mostren clarament un incompliment de l'objectiu per a 2011, amb un dèficit que representa un 4,01% del PIB (la dada encara està en revisió). Per tant, la dada és dolenta i les seves conseqüències s'analitzen al pròxim apartat.

Des d'una vessant de discussió política, es podrà atribuir el dèficit al fet de tenir un pressupost prorrogat (argument que tècnicament no és cert perquè la pròrroga exigia uns retalls implícits per complir amb les amortitzacions i interessos obtenint els recursos d'altres partides de despesa, perquè la mateixa pròrroga impedia el recurs a les ampliacions de crèdit i perquè s'havia de complir amb l'objectiu de dèficit, i amb aquest objectiu es redactà l'ordre de pròrroga de pressuposts 2011), al fet de tenir unes eleccions al mes de maig de 2011 (des de la vessant de la despesa això només podia provocar un alentiment de la despesa perquè un mes abans i uns mesos després de les eleccions és fàcil mostrar com el pressupost està tancat, igual que ho va estar

als mesos de gener i febrer per qüestions operatives), a una mala gestió (necessàriament compartida per dos governs diferents) dels governants, etc.

Però el que és una realitat és la contínua caiguda d'ingressos des de 2007 i que l'ajustament de les partides de despesa des de 2009 va resultar insuficient. Tampoc no es pot dir que durant el 2011 no s'aplicassin mesures de retall. Es va fer durant la primera meitat de l'any (tal com es recollia a l'Ordre d'elaboració de la pròrroga de pressupostos i les seves resolucions posteriors que recullen les mesures començades a aplicar el 2010, entre elles la suspensió de tots els acords de millora de retribucions, i una rebaixa dels sous dels empleats públics i els càrrecs polítics) i es va fer una vegada que el Govern entrant va prendre possessió amb el desenvolupament de la normativa corresponent. El problema resideix en el fet que la dimensió de la caiguda d'ingressos era tan significativa (659,3 milions el 2011 en comparació amb el 2007, un 26,2% que se sumava al 5,3% de 2008, al 7,5% de 2009 i al 15,5% de 2010, sempre amb relació a la recaptació d'ingressos corrents el 2007) que les mesures a prendre haurien d'afectar, sens dubte, la prestació de serveis dins de la categoria dels considerats essencials (més enllà del que es podrien considerar com ajustaments per correcció d'ineficiències en la gestió) i això no es va fer durant el 2011 ([vegeu el quadre I-109](#)).

Mostra de la necessitat de la correcció de les despeses considerades essencials és que la major part del desviament, tant del 2010 com del 2011 prové, a part de la caiguda d'ingressos, de la desviació de despesa en l'àmbit de la sanitat (segons dades de la Vicepresidència Econòmica del Govern Balear), que no va assolir els objectius de despesa establerts. Això el que indica, i així s'observa a altres CA, és la rigidesa a la baixa de la despesa sanitària, despesa que representa més del 40% del total de despesa consolidada (sense considerar despeses financeres). De fet, en l'àmbit de la despesa sanitària i d'educació el que s'ha aconseguit en els darrers anys només és un alentiment de la taxa de creixement de la despesa efectiva (que no és necessàriament la despesa pressupostada). Tot i això, per solucionar el problema de dèficit caldria haver tengut taxes de creixement negatives.

7.2.3. PROBLEMES DERIVATS DE L'INCOMPLIMENT DELS OBJECTIUS DE DÈFICIT I DEL TANCAMENT DELS MERCATS FINANCERS: L'INCREMENT DEL DEUTE A PROVEÏDORS I INSTITUCIONS PÚBLIQUES I PRIVADES

Els problemes de tresoreria que es començaren a patir a finals de 2010 i varen tenir continuació el 2011, segurament també serà així el 2012 i deriven d'un parell de fets.

Convé matisar que no es pot dir que el dèficit en si comporti problemes de tresoreria. Tot i que el dèficit és la diferència entre ingressos no financers i despeses no financeres, aquesta diferència no genera problemes de tresoreria per si mateixa, si s'està dins dels marges autoritzats. Per definició, l'autorització de dèficit implica que aquesta diferència entre ingressos i despeses no financers es pot cobrir amb endeutament. Per tant, els problemes a final de 2010 i 2011 varen ser uns altres.

En primer lloc, tot el dèficit que no entra dins de l'objectiu autoritzat (sigui per una despesa superior a la pressupostada o per uns ingressos inferiors als pressupostats) no gaudeix de finançament via nou endeutament i s'hauria de finançar a partir dels romanents de tresoreria d'altres exercicis o via increment dels ingressos (addicionals als ja considerats al pressupost). Si això no és possible, aleshores vol dir que la despesa s'haurà realitzat i que no es podran tramitar les odres de pagament. Així doncs, el problema es trasllada als proveïdors i altres institucions a les quals estava pressupostat que se'ls fessin transferències determinades. Aquest va ser el cas de les Balears l'any 2010 i 2011, perquè tot el dèficit no previst (371 milions el 2010 i 580 el 2011) no es podia finançar.

En segon lloc, el problema es va agreujar més per la normativa sobre el procediment de les autoritzacions de les operacions d'endeutament que el Ministeri d'Hisenda va establir el 2010. El Ministeri establia un procés seqüencial en les autoritzacions. S'autoritzaven les operacions financeres per refinançar les amortitzacions. Però les autoritzacions d'operacions per nou endeutament estaven subjectes al compliment dels objectius de dèficit. Així, el

2010 les Balears, donat que previsiblement incompliria els objectius de dèficit del 2010, no veuria autoritzat l'equivalent a un 0,45% del PIB en operacions d'endeutament. És a dir, del 2,4% de dèficit autoritzat, només es va poder finançar un 1,95%. Així, dels 693 milions autoritzats, només es varen autoritzar 555 milions. El resultat va ser que 137,6 milions, que entraven dins de l'objectiu de dèficit i que es varen gastar, al final no es van poder finançar per l'oposició del Ministeri d'Economia i Hisenda.

Les dades per a 2011 varen ser semblants. El dèficit finançable era de l'1,3% (uns 343 milions), més totes les operacions de refinançament i liquidació del 2008 (244 milions). Per tant, el total d'endeutament autoritzat sumava 587 milions. Tot i això, per l'incompliment de l'objectiu el 2010 i per la previsió d'incompliment de l'objectiu de 2011 el Ministeri d'Hisenda només va autoritzar 388 milions.

El tercer problema és que fins i tot aquelles operacions financeres que estaven autoritzades pel Ministeri d'Hisenda, no es varen poder concertar en la seva totalitat. El motiu no va ser altre que el tancament dels mercats financers. Així, de la quantia total autoritzada el 2010 en varen quedar sense concertar 69 milions, mentre que, del 2011, 168 milions dels autoritzats no es varen poder concertar.

Val a dir també que el tancament dels mercats financers ha generat altres problemes a la tresoreria de la CAIB. En primer lloc, tant les noves operacions financeres com el refinançament de les operacions antigues es fan a terminis molt més curts. Si abans del 2009 s'aconseguien operacions més enllà dels deu anys, a partir del 2010 això és molt més complicat. La conseqüència clara és la necessitat de renovar les operacions en períodes molt més curts, i la coincidència de la renegociació de les operacions financeres amb les noves operacions obliga a negociar uns volums més elevats d'endeutament. Així, el 2010 les operacions a renegociar no superaven els 70 milions i les noves operacions, 623 (tot i que no es varen autoritzar totes). El 2011 el refinançament era sobre 212 milions i les noves operacions 343. Addicionalment, el 2011 es varen fer una emissió de bons de la CAIB per un import de 300 milions a un interès del 4,75%, amb termini d'un any

(corresponent a operacions autoritzades el 2010), que, per tant, s'haurien d'amortitzar el 2012 (el Govern Balear va renovar aquesta emissió, 275 milions -200 a un any i 75 a dos anys- a un interès del 5,5%). Les perspectives per a 2013 no són millors.

Tot plegat, tant l'incompliment dels objectius de dèficit, com les restriccions del Ministeri d'Hisenda (que ni tan sols autoritzava aquelles operacions que estaven previstes dins els objectius de dèficit) i el tancament dels mercats financers, provocaren un problema greu de tresoreria que hores d'ara no està clarament quantificat si hom analitza les diferents informacions sortides del Govern actual (les dades aportades per la Intervenció de la Comunitat Autònoma i les dades presentades per la Vicepresidència Econòmica difereixen, bàsicament perquè les dades ofertes no són homogènies).

7.2.4. EVOLUCIÓ DE L'ENDEUTAMENT DE LA CAIB

Com hem mostrat a l'apartat anterior, l'aprovació d'un pressupost amb dèficit comporta la necessitat de finançar-lo amb recurs a l'endeutament. Per tant, és obvi que durant els darrers anys s'hagi utilitzat aquest recurs de forma intensiva, recurs que fins i tot ha estat insuficient per cobrir el dèficit real (per la manca d'autoritzacions de nou endeutament i per les dificultats en els mercats financers).

Independentment que les operacions pendents de pagament amb el sector privat i públic s'hagi incrementat, el que és evident és que ho ha fet l'endeutament bancari (sense entrar a la distinció entre tipus d'operacions – cessions de crèdit, obligacions, préstecs bancaris, operacions a través de particulars, etc.- o terminis). I ho ha fet tant pel que fa a les operacions de l'Administració (CAIB) com del seu sector públic instrumental.

Al [gràfic I-33](#) es mostra l'evolució de l'endeutament de la CAIB i al [gràfic I-34](#) apareix l'endeutament del sector públic instrumental com a percentatge del PIB de les Illes Balears (només d'aquell que la Intervenció General de l'Estat considera que computa dins de l'objectiu de dèficit i de control de deute, per tant, queden excloses algunes empreses, que precisament són les que tenen nivells d'endeutament més elevat). Com es pot veure en els darrers anys el pes

de l'endeutament de la CAIB com a percentatge del PIB supera àmpliament el valor per al conjunt de les CA, fruit de les operacions que s'han fet en el marc d'una situació en què les comunitats autònomes estaven autoritzades a tenir un nivell determinat de dèficit, finançable amb operacions financeres.

El que més sorprèn, però, és que la posició de les Illes Balears amb relació al conjunt no canvia arran dels endeutaments assolits en el període 2008-2011. En tot cas, aquests darrers anys les Balears empitjoren la posició, però el canvi de tendència s'havia produït ja l'any 2005, quan per primera vegada la ràtio deute/PIB de les Balears supera la del conjunt de les comunitats autònomes. Més sorprenent resulta encara quan durant aquests anys no es passava per una recessió econòmica com l'actual, sinó que l'economia passava per una fase important de creixement econòmic, caracteritzada per una variació positiva i constant dels ingressos. Al gràfic 1 es pot observar com durant el 2011 es trenca la tendència alcista. El motiu no és altre que, com hem explicat abans, el 2011 no es varen poder concertar totes les operacions autoritzades, de fet, ni tan sols es varen poder tancar operacions pel total de les amortitzacions. Per tant, el resultat final va ser una reducció de la ràtio endeutament sobre PIB.

Però encara més interessant és l'aparició d'un nou recurs d'endeutament. És el recurs a l'endeutament de les empreses públiques. En una carrera per superar les limitacions que fixava el Ministeri d'Hisenda, les CA (i també la pròpia Administració central) passen a utilitzar el sector públic instrumental per endeutar-se i realitzar les tasques que realitzava l'Administració autonòmica.

En el gràfic I-2 es veu clarament com aquesta tendència es dispara entre 2006 i 2007, si bé val a dir que durant el període 2008-2010 es mantenen, en termes de PIB, els nivells assolits abans de 2007. Tot i això, a partir del 2010, tal com marcaven els pressupostos de la CAIB d'aquell any, no es va autoritzar nou endeutament (decisió que es va continuar amb el pressupost prorrogat de 2011). El fet que no es permetessin noves operacions i que es complia amb el calendari d'amortitzacions provocà un ajustament a la baixa d'aquesta ràtio a partir de 2010.

7.3. ADMINISTRACIONS LOCALS

Igual que la situació de tresoreria de la CAIB ha acabat traslladant-se als proveïdors (i també a entitats socials, culturals, etc.) de l'Administració, aquesta s'ha acabat estenent a la resta d'ens públics que reben transferències de la CAIB. En particular, ha afectat especialment els consells insulars (que reben de mitjana el 60% dels ingressos de la CAIB) i els ens locals.

Durant els exercicis 2007, 2008 i 2009 els consells insulars varen veure millorades les transferències de recursos de la CAIB. En primer lloc, per la pròpia evolució del model de finançament dels consells insulars, que estableixen increments de les partides transferides segons l'evolució d'una variable integrada per l'evolució del PIB nominal i de la inflació. En segon lloc, per la signatura dels convenis de carreteres entre els consells insulars i l'Estat, gestat abans de 2007, que establí un compromís inversor per part dels consells insulars, i aquests no disposaven dels recursos suficients perquè no s'havien considerat en el moment del traspàs de la competència en carreteres. Així doncs, els consells exigien un increment de les partides pressupostàries. Aquesta situació coincidia amb la necessitat de negociar un nou model de finançament dels consells insulars, fet que encara no s'ha assolit el 2012 per problemes pressupostaris. Així i tot, el Govern Balear va fer ús de la potestat per concedir bestretes, extrapressupostàriament, als consells insulars, a compte del nou model de finançament. Aquestes bestretes s'han mantingut fins i tot el 2012. Això va permetre als consells insulars, també el 2011, tenir un coixí pressupostari més gran. Cal recordar també que la llei de finançament dels consells insulars no estableix una retallada de les aportacions als consells en cas que caigui la recaptació de la CAIB. Per tant, mentre que els ingressos de la CAIB queien el 2011, no ho feien les transferències de la CAIB als consells, incrementats a més a través de les bestretes. Això no vol dir que els recursos de la CAIB als consells no caiguessin, però l'ajustament venia via inversions i transferències de la CAIB als consells per via diferent del model de finançament. Finalment, els problemes de tresoreria de la CAIB es traslladaven als consells via restriccions de tresoreria, que també els afectaven.

Pel que fa als ens locals, els problemes el 2011 varen ser tres. En primer lloc, la caiguda d'ingressos, molt associada a totes les activitats lligades al sector de la construcció. En segon lloc, via Fons de Cooperació Municipal. Aquest Fons estableix que el Govern Balear establirà anualment una quantia que serà distribuïda entre els diferents municipis de les Balears, atenent a una sèrie de variables. Addicionalment, el Fons estableix que la quantia que el Govern ha de destinar a aquest fons no pot ser inferior a la de l'exercici anterior. Un altre cop, tot i que els ingressos de la CAIB baixaven de forma dramàtica, la CAIB no podia traslladar aquesta caiguda a les transferències als municipis. Tot i això, els problemes de tresoreria i les restriccions pressupostàries del 2011, varen provocar que hi hagués una infrapressupostació d'aquests fons i que part dels recursos compromesos el 2011 no es poguessin transferir a les CA, cosa que va provocar els coneguts problemes de tresoreria als municipis.

Finalment, també cal esmentar, de forma específica, l'Ajuntament de Palma. Si bé aquest municipi ha patit els mateixos problemes que la resta de corporacions, l'Ajuntament de Palma s'havia vist clarament afavorit per la Llei de capitalitat, anterior al 2007. Aquesta llei estableix que un percentatge de les inversions de la CAIB s'havien de destinar a Palma i a més que la CAIB es comprometia a aportar uns recursos que permetessin unes inversions, a negociar entre CAIB i Govern, que no podien ser inferiors als 30 milions d'euros. Addicionalment, en els pressuposts de 2008 s'establia que la partida d'inversions no figuraria com a inversions directes de la CAIB, sinó a la partida de transferències de capital a favor de l'Ajuntament de Palma. Això permetia solucionar part dels problemes de l'Ajuntament de Palma donat que podia destinar les partides abans destinades a inversions a altres objectius. Tot i això, el 2011 es varen posar de manifest una sèrie de problemes. En primer lloc, que l'Ajuntament de Palma no disposava de la capacitat per gestionar anualment unes inversions als voltants dels 30 milions d'euros anuals. En segon lloc, donat que la CAIB tenia tensions pressupostàries i de tresoreria, aquesta va ser una de les partides que es varen ajustar a la baixa en els retalls que es començaren a aplicar el 2010.

8. MEDI AMBIENT

8.1. INTRODUCCIÓ

L'anàlisi del medi ambient a les Illes Balears es fa a partir dels apartats següents: els recursos naturals, els residus, el litoral, el patrimoni natural i els altres àmbits d'anàlisi del medi ambient.

8.2. RECURSOS NATURALS

En aquest apartat analitzarem el territori, l'aigua i l'energia.

8.2.1. EL TERRITORI

El nombre d'expedients resolts a Mallorca en tràmit d'atorgament de llicència municipal per a la construcció d'habitatges en sòl rústic, de l'informe previ i vinculant previst a l'article 36 de la Llei 6/1997, de 8 de juliol, del sòl rústic de les Illes Balears en sentit favorable el 2011, ha estat de 213. Es confirma, així, la tendència a la baixa iniciada el 2008 [\(vegeu el gràfic I-35\)](#).

Pel que fa a les declaracions d'interès general, el 2011 se n'han tramitat a Mallorca, per part de la Comissió Insular d'Ordenació del Territori, Urbanisme i Patrimoni Històric, un total de 182 dels quals 22 han estat aprovats, 80 resolts i 80 més sol·licitats [\(vegeu el gràfic I-36\)](#).

Dels 22 expedients aprovats, Lluçmajor va ser el municipi on se n'aprovaren més, amb un total de tres, seguit de Bunyola, Palma i Sant Llorenç amb dos.

Quant al nombre d'expedients de disciplina urbanística incoats a Mallorca el 2011, han estat 264, més baix que el màxim històric de l'any anterior, però encara per sobre de la dels anys 2005 a 2009 [\(vegeu el gràfic I-37\)](#).

Cal indicar que dels 264 expedients, 13 es varen incoar per obres situades en sòl urbà (5%), 188 en sòl rústic comú (871%) i els 63 restants en sòl rústic protegit (24%).

Pel que fa al nombre d'habitatges en sòl rústic informats favorablement per la CIOTUPHA a Eivissa el 2011 va ser de 87, un 55% més que l'any anterior. Es romp, d'aquesta manera, la tendència a la baixa dels anys anteriors ([vegeu el gràfic I-38](#)).

Pel que fa als expedients de declaració d'interès general a Eivissa el 2011, en resultaren vuit de favorables i cap de desfavorable ([vegeu el gràfic I-39](#)).

Finalment, en matèria de disciplina urbanística, el Departament de Política Territorial del Consell d'Eivissa va iniciar el 2011 un total de 61 expedients de disciplina urbanística, 5 menys que l'any anterior ([vegeu el gràfic I-40](#)).

8.2.2. L'AIGUA

En aquest apartat s'analitza l'evolució de les reserves hídriques i l'aigua dessalada.

8.2.2.1. Les reserves hídriques

Quant a l'evolució de les reserves hídriques en el conjunt de les Illes Balears, el 2011 el comportament ha estat molt diferent en funció de l'illa ([vegeu el gràfic I-41 i I-42](#)).

Respecte de l'any anterior, s'experimenta una baixada generalitzada a les illes de Mallorca i Eivissa, mentre que a Menorca s'observa un comportament molt similar al de 2010. Cal indicar que, en general, l'any ja va començar amb unes reserves inferiors a les de 2010, agreujades per una tardor seca, que únicament registrà episodis significatius de pluja al mes de novembre i a principis de desembre.

Pel que fa a la variació interanual, Mallorca tanca l'any amb unes reserves mitjanes del 58,8 %, la qual cosa suposa un descens del 21,9 % respecte de l'any anterior, que va ser el millor dels darrers deu anys. Menorca repeteix resultats idèntics que l'any anterior, amb un 62,3% com a mitjana anual de reserves, conservant així els millors resultats de la dècada. En canvi, Eivissa, amb la mateixa tendència que Mallorca encara que no tan acusada, acaba l'any

amb unes reserves del 49,3 %, és a dir, amb un descens del 13,2 % respecte de 2010.

Les tendències esmentades es visualitzen clarament en el gràfic I-8, on a l'eix d'ordenades es representa el percentatge de reserves hídriques ponderades en tant per cent. Les dades s'han obtingut realitzant la mitjana aritmètica de les reserves mensuals per a cada illa.

8.2.2.2. L'aigua dessalada

En el conjunt de les Illes Balears, se dessalaren el 2011 un total de 10.201.341 m³, la qual cosa suposa un augment del 37,1% respecte de l'any anterior, amb creixements molt desiguals per illes: Mallorca, 322,6%; Eivissa, 7%; i Formentera -1,8%. La majoria de l'aigua dessalada correspongué a Eivissa, seguida de Mallorca, mantenint la tendència de l'any anterior ([vegeu el quadre I-110 i el gràfic I-43](#)).

Pel que fa a l'evolució del volum d'aigua dessalada, a falta de les dades de 2008, es romp la tendència a la baixa, provocada per la menor pluviometria respecte de l'any anterior, i per l'augment en el nombre de turistes registrat també respecte de 2010 ([vegeu el gràfic I-44](#)).

8.2.3. L'ENERGIA

Per al conjunt de les Illes Balears, les dades de la producció d'energia de règim especial han estat facilitades per GESA, amb l'excepció de l'energia eòlica de Menorca, les dades de la qual han estat facilitades pel Consorci de Residus Urbans i Energia de Menorca ([vegeu el quadre I-111](#)).

Com a l'any anterior, les xifres d'Eivissa i Formentera es donen de forma conjunta per homogeneïtzar les dades corresponents a les memòries d'anys anteriors. Segregat per illes, Eivissa contribueix amb 470 MWh, mentre que Formentera ho fa amb 3.173 MWh. També com en anys anteriors, és la fracció de residus sòlids urbans la que aporta major quantitat, amb un 69,0 %, pràcticament el mateix percentatge de 2010. Cal indicar també la importància de l'augment de producció d'energia de règim especial, atès el descens

generalitzat en el conjunt de les Illes Balears del consum d'energia, la qual cosa indicaria que el descens afectaria únicament els combustibles fòssils.

Per illes, Mallorca segueix augmentant el percentatge d'aportació a l'energia de règim general amb 340.469 MWh, enfront dels 14.343 MWh de Menorca o els 3.643 del conjunt d'Eivissa i Formentera [\(vegeu el gràfic I-45\)](#).

Cal destacar l'aportació de l'energia fotovoltaica, que segueix la línia ascendent que s'inicià el 2007 [\(vegeu el gràfic I-46\)](#).

Amb relació a les energies renovables, cal destacar que s'hi manté la línia ascendent, atès que ha augmentat un 13,3 % respecte de les dades de 2010, si bé en el conjunt de l'energia de règim especial representa el 30 % del total [\(vegeu el gràfic I-47\)](#).

8.3 ELS RESIDUS SÒLIDS

Quant a les entrades o tractament de residus urbans de Mallorca, al servei públic insularitzat del Consell de Mallorca es romp la tendència a la baixa experimentada des de 2007, mentre que la recollida selectiva segueix en augment [\(vegeu el quadre I-112 el gràfic I-48\)](#).

En percentatge, la fracció reciclable representa el 9,33 % sobre el total anual (el 2010 representava el 9,65 %), la matèria orgànica el 14,14 % (el 14,40 % el 2010) i la fracció de rebuig el 76,53 % (el 75,95 % el 2010).

Pel que fa a la recollida selectiva a Mallorca el 2011, la majoria de l'aportació de la fracció reciclable (46,53%), com en anys anteriors, és deguda al paper, malgrat sofrir un descens de l'1,85% respecte de l'any anterior. A continuació el vidre (34,27%), que experimenta un augment del 3,86% respecte de 2010, i els envasos (18,68%), que també augmenten respecte de l'any anterior en un 3,90%. Sobre el total anual, el paper representa el 4,34%, el vidre el 3,20% i els envasos l'1,79% [\(vegeu els gràfics I-49 i I-50\)](#).

Els llots de depuradora són el concepte pel qual es recull una major quantitat de matèria orgànica, com a l'any anterior, amb un 70,22%; baixa, així, el percentatge en el total de matèria orgànica compostable, no tan sols pel

descens interanual, sinó també a causa de l'increment experimentat pels altres dos conceptes. A continuació vendrien les restes de poda i jardineria amb un 15,02 % del total compostable i, finalment, el FORM amb un 14,75%. Sobre el total anual els llots de depuradora representen el 9,93%, les restes de jardineria el 2,12% i el FORM el 2,09% ([vegeu el gràfic I-51](#)).

A Menorca, durant el 2011 es varen generar un total de 56.970 tones de residus (de les quals 45.257,4 anaren a l'Àrea de Gestió de Residus des Milà), la qual cosa representa un descens del 2,40% respecte de l'any anterior ([vegeu el gràfic I-52](#)).

Les 45.257,4 tones de fracció resta que han arribat el 2011 a l'Àrea de Gestió de Residus de Milà (un 3% inferior a l'any anterior) han estat tractades a la planta de tractament mecanicobiològic. S'han recuperat 234,26 tones de paper i cartó, 55,56 tones d'envasos metàl·lics i 12.672,1 tones de material estabilitzat.

Pel que fa a la recollida selectiva de residus a Menorca el 2011, s'han recollit un total d'11.713 tones, quantitat quasi idèntica a la de 2010 ([vegeu el quadre I-113 i el gràfic I-53](#)).

Quant a l'evolució de la recollida selectiva en els darrers anys, s'aprecien dades molt semblants a les de 2010. Es manté la tendència a l'alça de paper i cartró i de vidre i els envasos sofreixen un descens respecte de 2010 ([vegeu el gràfic I-54](#)).

La recollida complementària a Menorca durant l'any 2011 ha estat de 1183,8 tones de plàstics agrícoles, aparells elèctrics i electrònics i olis usats i de quatre tones de tòners i cartutxos. La baixada de tòner i cartutxos d'impressió és deguda al fet que des de finals de setembre de 2011 es deixa de prestar el servei de recollida, que passa mans del gestor local Càritas Diocesana de Menorca-Mestral ([vegeu el quadre I-114](#)).

A les Pitiüses s'han recollit un total de 104.450,63 tones de residus, un 3,3% més que l'any anterior. Cal destacar la davallada d'algues, amb una disminució del 91,8% ([vegeu el quadre I-115 i el gràfic I-55](#)).

Pel que fa a les dades de recollida selectiva durant 2011 a les Pitiüses, cal destacar que totes les variacions respecte de 2010 són positives (*vegeu el [quadre I-116](#) i els gràfics [I-56](#) i [I-57](#)*).

A l'illa de Formentera es recolliren un total de 9.001,74 tones de residus en massa, mentre que les dades de recollida selectiva són les següents: 864,16 tones de paper i cartó, 254,66 d'envasos lleugers, 754,48 de vidre i 131,94 de residus d'aparells elèctrics i electrònics.

8.4. EL LITORAL

Dins del marc del Pla de la Qualitat de les Aigües de Bany, en el Pla de Neteja del Litoral Balear, el 2011 s'han recollit un total de 35.162,3 kg, la qual cosa suposa un descens del 79,7% respecte de l'any anterior. Aquesta baixada es pot explicar en el fet que el 2011 no hi va haver les 16 embarcacions tipus "Pelícan". Varen treballar 23 embarcacions tipus "Viro". Quant a la variació interanual segons tipus de residus, respecte de 2010 s'han produït disminucions importants (*vegeu els [quadres I-117](#) i [I-118](#) i el [gràfic I-58](#)*).

Atenent a la variació interanual especificada per illes, es visualitza una forta baixada el 2011 en totes les illes; se segueix així la tendència de la darrera dècada, amb l'excepció de l'enfonsament del vaixell Don Pedro de 2007, que va disparar la recollida d'olis (*vegeu el [quadre I-119](#) i els gràfics [I-59](#) i [I-60](#)*).

Amb referència a la campanya de neteja de l'hivern 2010-11, en el conjunt de les Illes Balears s'han retirat 51069,8 quilograms de residus, un 73,91% inferior a la campanya anterior, en la qual se'n recolliren 195.778 quilograms. Per illes, a Mallorca es retirà la major quantitat de residus amb més de 23 tones (*vegeu els [quadres I-120](#) i [I-121](#) i el [gràfic I-61](#)*).

8.5. EL PATRIMONI NATURAL

En aquest apartat s'estudien la vegetació, la fauna i els espais naturals protegits.

8.5.1. LA VEGETACIÓ

En aquest punt s'analitzen els incendis, l'aprofitament forestal i el Projecte Life Posidònia.

8.5.1.1. Els incendis

El 2011 es produïren en el conjunt de les Illes balears un total de 158 incendis (58 més que l'any anterior), si bé 129 varen ser conats, és a dir, que cremaren superfícies inferiors a una hectàrea. Aquest increment s'ha traduït en un augment del 286,5 % pel que fa a la superfície cremada, ja que passa de les 605,8 hectàrees de 2010 a les 2.341,6 de 2011. Destaca, per superfície, l'incendi que es va produir al municipi eivissenc de Sant Joan de Llebritja, amb 1.443,2 hectàrees cremades el maig de 2011 (el 61,6 % del total), seguit de les 400 hectàrees de l'incendi de Sant Llorenç (el 17,1 % del total). És a dir, que en aquests dos incendis es varen cremar més de les tres quartes parts del total de la superfície cremada (*vegeu el [gràfic I-62](#)*).

Les dades de 2011, pel que fa a superfície afectada, confirmen la tendència a l'alça dels darrers deu anys que es va iniciar amb les dades de 2010 (*vegeu els [gràfics I-63](#), [I-64](#), [I-65](#)*).

Per tipologia de superfície afectada, 1.733 hectàrees corresponen a superfície arbrada (el 74 %) i les restants 609 a superfície no arbrada (el 26 %). D'aquesta darrera superfície, 365 hectàrees varen ser de matolls, 130 de canyet i 114 de pastures.

Quant a la distribució de superfície cremada per illes el 2011 mesurada en hectàrees, Mallorca amb 810,4 hectàrees cremades i Eivissa amb 1.529,6 monopolitzen el total de superfície cremada amb un global del 99,9% sobre el total de les Illes Balears, ja que a Menorca sols se'n cremaren 1,7 i a Formentera no arribà a una (*vegeu el [quadre I-122](#)*).

Finalment, pel que fa a les variacions mensuals, en el conjunt de les Illes Balears, pel que fa a la superfície cremada (hectàrees) el 2011, al març es varen cremar més hectàrees que a cap altre mes, però en el mes d'agost el nombre d'incendis va ser més elevat (*vegeu els [gràfics I-66](#) i [I-67](#)*).

8.5.1.2. L'aprofitament forestal

En el marc dels aprofitaments dels recursos forestals de les Illes Balears, el 2011 es concediren un total de 861 autoritzacions (17 més que l'any anterior), amb un total de 58.836 arbres tallats (12.920 més que el 2010), dels quals la majoria són pins ([vegeu els gràfics I-68](#))

Quant a la distribució dels arbres tallats per illa i espècie, és Eivissa, amb un 46,2 % del total, l'illa on es tallaren més arbres, seguida de Mallorca amb un 43,2 %, Menorca amb un 10 % i, finalment, Formentera amb un 0,6 % ([vegeu el quadre I-123 i el gràfic I-69](#)).

Amb referència a l'aprofitament forestal, dels arbres tallats, se'n tragueren 9.261,60 metres cúbics de fusta, 638,51 més que l'any anterior (és a dir, un 7,4 % més), i 17.532,37 d'estellat per llenya, 1.627,05 més que el 2010 (un 10,2 % més) ([vegeu el quadre I-124 i el gràfic I-70](#)).

8.5.1.3. Projecte Life Posidònia

El 2011 no hi va haver boies instal·lades, per la qual cosa les úniques dades de què disposam són sobre un control de fondeig a les zones on hi ha els camps de posidònia, a final d'agost i setembre. Es va poder controlar el nombre d'embarcacions que varen fondejar a la zona, i els vaixells que varen ser moguts per estar fondejats en àrees de posidònia ([vegeu els quadres I-125 i I-126 i el gràfic I-71](#)).

8.5.2. LA FAUNA

En aquest apartat estudiam la protecció d'espècies i la caça.

8.5.2.1. Protecció d'espècies

En matèria de conservació d'espècies durant 2011 cal destacar, entre d'altres, les actuacions següents:

- Plans de fauna:
 - Pla de Recuperació del Milà (*Milvus milvus*) ([vegeu el quadre I-127](#)).

- Pla de Recuperació del Ferreret (*Alytes muletensis*). El recompte de larves ha estat de 27.700 ([vegeu el gràfic I-72](#)).
 - Pla de Recuperació de l'Àguila Peixatera (*Pandion haliaetus*) ([vegeu el quadre I-128](#)).
 - Pla de Maneig del Voltor Negre (*Aegypius monachus*). Se'n varen localitzar 16 colles territorials de les que 13 varen efectuar posta i 10 varen treure un poll cadascuna. Aquesta xifra és la més elevada d'ençà que es va iniciar el seguiment d'aquesta espècie.
- Plans de flora:
 - Pla de Conservació de la Flora Amenaçada del Puig Major, iniciat al 2007. ([vegeu el quadre I-129](#)).
 - Pla de Conservació de l'Orquídia de Prat (*Orchis palustris*) ([vegeu el quadre I-130](#)).

8.5.2.2. La caça

No ens ha estat possible saber la quantitat de llicències en vigor, atès que n'hi ha en vigència per tres anys. Sembla que no és fàcil saber-ne el nombre exacte. Sí que sabem que a Menorca se n'han expedit 1.059 i a Eivissa 572, mentre que a Formentera n'hi ha 117 en vigor.

Pel que fa a vedats i superfície vedada, en acabar 2011 hi havia un total de 1.961 vedats, els mateixos que en acabar 2010, amb una superfície total de 366.025 hectàrees ([vegeu el quadre I-131](#)).

8.5.3. ELS ESPAIS NATURALS PROTEGITS

La superfície protegida a les Illes Balears no ha experimentat canvis des de 2007 ([vegeu l'apartat 14.5.3 del capítol I de la Memòria del CES 2010](#)).

8.6. ALTRES ÀMBITS

En aquest apartat s'estudia la qualitat de l'aire, l'educació ambiental i l'Agenda Local 21.

8.6.1. LA QUALITAT DE L'AIRE

Les dades mitjanes de la qualitat de l'aire a les Illes Balears de l'any 2011 es donen de forma separada a Mallorca, Menorca i Eivissa (*vegeu els [quadres I-132](#), [I-133](#) i [I-134](#)*).

8.6.2. L'EDUCACIÓ AMBIENTAL

En l'àmbit de l'educació ambiental destacarem el Programa de Centres Ecoambientals, en el qual, en el curs 2010-2011, hi ha participat un total de 243 centres educatius, la qual cosa suposa el 43,8% del total (*vegeu el [gràfic I-73](#)*).

Percentualment segueix essent a l'illa d'Eivissa on s'hi han apuntat més centres (el 58,3%), seguida de Menorca (45,2%), Mallorca (41,7%) i finalment Formentera (25%).

8.6.3. L'AGENDA LOCAL 21

A final de 2011 l'estat de l'Agenda a les Illes Balears és la que s'esmenta al [quadre I-135](#) i al [gràfic I-74](#). El significat de cada estat és el següent:

Estat 1: han signat l'adhesió a la Carta d'Aalborg.

Estat 2: amb el DIAGNÒSTIC començat.

Estat 3: amb el DIAGNÒSTIC acabat, aprovat pel Fòrum, pendent d'informar o informat pel CEI.

Estat 4: han iniciat la redacció del PLA D'ACCIÓ.

Estat 5: han acabat la redacció del PLA D'ACCIÓ (acabat, aprovat per l'Ajuntament, pendent de validar o validat pel CEI).

Estat 6: amb el PLA D'ACCIÓ ratificat per la CBMA i registre.

Estat 7: exclosos de la Xarxa Balear de Sostenibilitat.

9. SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ

9.1. INTRODUCCIÓ

Actualment la nostra societat es troba impactada per les conseqüències de la crisi econòmica global i local. Hem d'afrontar la certesa que no pot continuar el model de creixement econòmic de la forma que s'ha produït fins ara, basat en el criteri de quantitat, en l'acumulació de capital i treball en entorns poc productius, i amb la major part d'ocupats en els nivells educatius mínims. De fet, les Balears ha anant baixant cada any del rànquing autonòmic de creixement.

La reacció ha de ser girar els recursos de les activitats econòmiques cap al coneixement com a única via de créixer que ens garantirà el repte de lligar ben fort creixement i benestar present i futur. Hem de cercar maneres de produir i vendre amb eficiència i la clau la trobam en la innovació, la recerca, la transferència del coneixement i la tecnologia.

En aquest sentit la Comissió Europea, el passat 30 de maig de 2012, ha recomanat a l'Estat espanyol “procedir a una revisió de les prioritats de despesa i reassignar els fons a la fi de facilitar l'accés al finançament per a PIMES, investigació, innovació i joventut. Aplicar el Pla d'Acció destinat als joves, especialment el que es refereix a la qualitat de l'educació i formació professional...” amb relació al programa de reforma de 2012 presentat.

En aquests moments és especialment rellevant i no podem deixar de tenir-ho en compte, que una de les vuit recomanacions per tal d'afrontar el creixement econòmic, sigui revisar les prioritats de despesa i reassignar els fons de la investigació, la innovació, l'educació i la formació.

L'informe de Competitivitat Global 2011-2012, publicat a final de l'any passat pel Fòrum Econòmic Mundial, posa de manifest la importància de l'R+D+i a Espanya per continuar millorant en competitivitat i assegurar un creixement sostenible futur de la nostra economia. L'informe destaca que no s'ha de perdre de vista la competitivitat a llarg termini i, el fet que la millora de l'R+D+i en el futur serà crucial per a la recuperació de l'economia i la necessària transformació econòmica. Incideix, a més, en el fet que l'educació a Espanya

ha d'aconseguir proporcionar un nivell suficient a la població de les habilitats necessàries per participar en una economia cada vegada més dirigida pel coneixement.

La moderació en el creixement dels indicadors en R+D iniciada en anys anteriors s'ha mantingut per a l'any 2010. Hem de destacar que la Comunitat Autònoma de les Illes Balears ha estat la que ha manifestat un major creixement de l'Estat Espanyol, després de Cantàbria, pel que fa als indicadors d'R+D. Aquest creixement ha estat, sobretot, causat per un creixement alt de la despesa en R+D de l'Administració, mentre que el creixement de la despesa a les empreses és bastant més moderat.

L'estratègia del Pla de ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears 2009-2012, ha situat la indústria turística com un eix de la innovació i també ha impulsat l'excel·lència científica com a principal referència.

Després de deu anys de la confecció del primer pla d'R+D i del I Pla d'innovació, ens trobam amb una consolidació de l'estructura sistema de ciència i tecnologia homologable als dels països del nostre entorn, tot i que una mica feble i de mínims.

La participació en programes públics de suport a l'R+D+I, tant a l'àmbit nacional com a l'àmbit internacional, suposa, a més d'una font de recursos important, una oportunitat excel·lent per adquirir coneixement, abordar projectes més amplis que no es poden abordar individualment, així com una via per a la internacionalització de les empreses.

Malgrat les dificultats econòmiques de les polítiques públiques s'ha realitzat un esforç per mantenir les actuacions més importants iniciades en els altres plans. La inversió pública en ciència i innovació és irrenunciable i, encara en època de crisi, cal redoblar-hi els esforços.

A les Illes Balears, aquesta tasca cap al coneixement i la innovació s'ha consolidat amb l'ús una política d'activació de la transferència del coneixement i la innovació empresarial i la investigació translacional, vers la nostra indústria principal, la turística. També cal potenciar els sectors emergents, tals com les

tecnologies de la informació i la comunicació, la biotecnologia, l'audiovisual i les ciències del mar.

La consolidació dels clústers han possibilitat la comunicació entre els sectors productius de coneixement i els sectors econòmics que permeten posar en valor la investigació. Aquest treball de consolidació de clúster ha permès incrementar la competitivitat de les empreses a partir de la detecció i implementació de les estratègies d'èxit del negoci, la qual cosa, unida a l'eficiència resultant de la competència, reverteix en una major competitivitat tant per a les pròpies empreses com per a la regió en el seu conjunt.

9.2. ANÀLISI DEL SISTEMA D'INNOVACIÓ DE LES ILLES BALEARS

La despesa en R+D a les Illes Balears durant l'any ha estat de 110.385 milers d'euros, segons les dades que va publicar l'Institut Nacional d'Estadística (INE) el 30 de novembre de 2011. Aquest valor representa només un 0,76% de la despesa total nacional ([vegeu el quadre I-136](#)).

El valor de la despesa en R+D sobre el PIB a les Illes Balears continua essent el més baix comparat amb la resta de les comunitats autònomes. L'any 2010 es va situar en un 0,41%, mentre que la mitjana nacional es va situar a 1,39%.

Malgrat aquest valor, les Illes Balears ha estat la comunitat autònoma que ha tingut la taxa de creixement més alta en la despesa en R+D respecte de l'any 2009 (un 10,55%). Darrere d'ella se situa Andalusia (9,42%) i Castella-la Manxa (7,26%). Les comunitats autònomes que normalment realitzen més despesa (Madrid, Catalunya i el País Basc) han sofert un creixement negatiu respecte de l'any 2009. La despesa nacional pràcticament no ha augmentat ([vegeu el quadre I-137](#)).

Si comparem l'evolució de la despesa des del 2003 fins al 2010 amb la resta de comunitats autònomes, les Illes Balears ha estat la segona comunitat que més ha crescut darrere Cantàbria ([vegeu el gràfic I-75](#)).

Si s'analitza la distribució sectorial de la despesa, trobam que durant l'any 2010 a les Illes Balears el 42,7% de la despesa en R+D l'ha fet l'Administració, i el 42,8% la Universitat. El sector empresarial només va executar un 14,5% de la despesa total. El sector empresarial continua tenint molt poc pes en la despesa en R+D a les Illes Balears. A més, l'any 2009 aquest sector va sofrir un gran descens en la seva despesa (22,7%) [\(vegeu el gràfic I-76\)](#).

Si es compara la distribució sectorial de les Illes Balears amb la mitjana nacional i europea, trobam que les Illes Balears s'allunya encara més de l'objectiu marcat a l'Estratègia de Lisboa per al 2010 d'aconseguir que la participació privada en la despesa arribi als 2/3 de la total [\(vegeu el gràfic I-77\)](#).

Pel que fa als recursos humans, respecte de l'any 2009 l'augment en personal dedicat a activitats en R+D l'any 2010 ha estat d'un 18,05%. La tendència d'augment del personal d'R+D dels darrers anys es deu principalment al fet que la incorporació al sistema de personal de suport a l'R+D als centres d'investigació és superior a la incorporació dels investigadors [\(vegeu el quadre I-138 i el gràfic I-78\)](#).

En els tres sectors s'ha produït un augment de personal investigador. Tant a la Universitat com a l'Administració han augmentat aproximadament un 19%. El sector empresarial no segueix la tendència ascendent dels altres sectors, concretament l'any 2009 va tenir un descens d'un 23,5% i durant l'any 2010 pràcticament només ha augmentat un 7,6% [\(vegeu el gràfic I-79\)](#).

Pel que fa a les dones investigadores, representen el 44,7% del total dels investigadors a les Illes Balears, valor superior a la mitjana nacional que se situa en un 38,5% [\(vegeu el gràfic I-80\)](#).

Pel que fa a la distribució sectorial de les dones, a les Illes Balears es concentren, en primer lloc, a la Universitat de les Illes Balears i en segon lloc a l'Administració pública. La seva presència a l'àmbit privat és molt baixa (8,66%). En canvi, en l'àmbit estatal, la presència de la dona al món empresarial és d'un 26,49% [\(vegeu el gràfic I-81\)](#).

La despesa mitjana per investigador l'any 2010 a les Illes Balears ha estat menor que l'any anterior, concretament 75,53 milers d'euros, valor bastant inferior a la mitjana estatal, 108,34 milers d'euros. Si s'analitza per sectors d'execució (empreses, administració i universitats), és a la Universitat on és menor la despesa per investigador (53,82 milers d'euros).

Pel que fa a les dades sobre innovació, l'Institut Nacional d'Estadística (INE) va publicar els resultats de l'Enquesta d'innovació a les empreses el 14 de desembre de 2011 ([vegeu el quadre I-139](#)).

Des de l'any 2006, les Illes Balears han sofert un descens en la despesa que realitzen en activats d'innovació, i actualment ens tornam a trobar en els nivells de l'any 2003. Pel que fa a la mitjana nacional, des de l'any 2008 també ha anat disminuint la despesa ([vegeu el quadre I-140 i el gràfic I-82](#)).

Les empreses que solien realitzar més despesa en innovació a les Illes Balears eren les de menys de 250 empleats, i després d'una petita remuntada el 2008, la despesa continua disminuint. En canvi, les empreses de més de 250 empleats han tengut petit augment en la despesa respecte de l'any anterior (17.872 milers d'euros) ([vegeu gràfic I-83](#)).

Els sectors d'alta i mitja-alta tecnologia són sectors que, a causa del seu grau de complexitat, requereixen un esforç en investigació i una base sòlida tecnològica. L'any 2010 a l'Estat espanyol el 6,5% del total d'ocupats estaven dedicats a aquests tipus de sectors. El personal dedicat a aquests sectors ha anat disminuint aquests darrers anys, i ha passat de 1.496 milers de persones l'any 2007 a 1.196 milers de persones a l'any 2010.

Concretament a les Illes Balears les persones ocupades en aquest sectors representen el 2,4 % del total. L'any 2007 hi havia 21.100 persones ocupades en aquests sectors i l'any 2010 només n'hi havia 11.400 ([vegeu el quadre I-141](#)).

Pel que fa a la despesa en R+D que es va realitzar en els sectors d'alta tecnologia, l'any 2010 va ser de 5.982 milers d'euros a les Illes Balears, molt menor que l'any 2009, i se situa a nivells de l'any 2007. Pel que fa al personal

dedicat a R+D en aquests sectors, el nombre continua augmentant ([vegeu el quadre I-142](#)).

9.3. RESULTATS DEL SISTEMA D'INNOVACIÓ DE LES ILLES BALEARS

La producció científica total generada per les Illes Balears durant el període 2000-2010 puja a 6.219 documents. La seva evolució mostra un creixement sostenible ([vegeu el gràfic I-84](#)).

La distribució de la producció científica mostra que la major part dels documents es troben registrats a la base de dades *Science Citation Index* (CSI), gairebé més del 95% del total, mentre que la que hi ha a la *Social Science Citation Index* (SSCI) és d'un 8,3% i la que hi ha a la *Arts and Humanities Citation Index* (AHCI) només representa un 1,1% del total ([vegeu el quadre I-143](#)).

Si comparam el total dels documents citables de les Illes Balears amb el total nacional en aquest període, trobam que les Illes Balears han passat de representar un 1,1% l'any 2000 a l'1,6% el 2010. Si es compara amb la resta de les comunitats autònomes, en termes absoluts és la que publica menys, però durant tot el període ha tengut un creixement superior al d'Espanya en les tres bases de dades. A més, si és considera la productivitat (documents citables / número d'investigadors de l'entorn científic), les Illes Balears és una de les regions més destacades, juntament amb Catalunya i la Comunitat Valenciana ([vegeu el quadre I-144](#)).

L'índex d'activitat permet comparar el grau d'especialització de una comunitat autònoma respecte d'Espanya. Per calcular-lo es divideix el percentatge dels documents citables de la comunitat autònoma que es publiquen en una àrea científica entre el percentatge de documents citables publicats en la mateixa àrea en l'àmbit nacional. Els valors superiors a la unitat indiquen una major activitat en l'àrea respecte de la mitjana nacional.

Si es fa aquesta anàlisi amb les Illes Balears, trobam que hi ha tres àrees que presenten una activitat major a la registrada en el conjunt de l'Estat com són les

ciències ecològiques (principalment ciències marines), ciències de la terra i física ([vegeu el gràfic I-85](#)).

La Universitat de les Illes Balears publica majoritàriament en les àrees de química, física, biomedicina, ciències de la computació, ciències dels materials i agronomia. L'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (IMEDEA) i el Centre Oceanogràfic de les Illes Balears (IEO) tenen una orientació clara cap a les ciències ecològiques. L'Institut de Física Interdisciplinari i Sistemes Complexos (IFISC) publica més del 60% de la seva producció en l'àrea de física. Els Hospitals Son Dureta i Son Llàtzer presenten un perfil similar, ja que la major part de les seves publicacions es troben a les àrees de medicina clínica, biomedicina i malalties infeccioses.

Si s'analitza per sectors, s'observa el paper destacat de la Universitat de les Illes Balears. En temes de producció científica, els altres dos grans sectors de producció són els instituts mixts d'investigació i els hospitals ([vegeu el gràfic I-86](#)).

Pel que fa a les col·laboracions entre entitats, s'ha observat una disminució progressiva dels documents publicats de forma exclusiva per una entitat, que han passat d'un 40% l'any 2000 a només un 25% l'any 2010. La major part de les col·laboracions internacionals es varen fer amb països europeus, presents en un 31,4% de la producció científica, seguits pels països d'Amèrica del Nord, amb un 11%. A Europa hi destaquen les col·laboracions amb els països amb major nivell científic com el Regne Unit, Alemanya, Itàlia i França. Pel que fa als països d'Amèrica del Nord, les col·laboracions s'han fet fonamentalment amb els Estats Units. En l'àmbit nacional, la comunitat amb què més es col·labora és Catalunya, seguida de Madrid, Andalusia i la Comunitat Valenciana ([vegeu el gràfic I-87](#)).

Pel que fa a les revistes en què es publiquen els documents citables, s'han trobat un total de 1648 revistes científiques diferents, de les quals 82 són espanyoles. La distribució d'articles per revistes és bastant desigual, ja que 175 revistes concentren la meitat de la producció científica.

Una manera d'analitzar la producció tecnològica de les Illes Balears és a través de les sol·licituds de patents que fan els residents de les Illes Balears. Durant el període 2000-2009 quasi el 70% de les sol·licituds corresponen a sol·licituds de patent d'àmbit nacional. La resta correspon a sol·licituds PCT (21,5%) o europees (13,1%). Si s'analitza per sectors institucionals, el tipus de sol·licitants més actiu (66,4% de les sol·licituds) és el dels particulars, seguit de les empreses (18,6%) i la Universitat (14,2%) [\(vegeu el gràfic I-88\)](#).

La distribució de les sol·licituds de patent entre les seccions de la Classificació Internacional de Patents mostra que la major quantitat de sol·licituds corresponen a les classes A, necessitats corrents de la vida (43,1%) i B, tècniques industrials diverses; transports (28,5%). Encara que amb uns percentatges molt menors, també s'aprecia activitat en les seccions G, física (13,1%) i F, mecànica; il·luminació; calefacció; armament; voladura (12,8%). Tots aquests percentatges estan calculats sobre el total real de sol·licituds, per la qual cosa la suma dels valors percentuals podria ser superior al 100% ja que una mateixa sol·licitud de patent pot haver estat classificada en més d'una secció [\(vegeu el quadre I-145\)](#).

9.4. LA SOCIETAT DE LA INFORMACIÓ A LES ILLES BALEARS

L'Institut Nacional d'Estadística (INE) publica cada any les dades sobre equipament i ús de TIC a les llars i a les empreses. L'equipament de TIC a les Illes Balears ha augmentat notablement el 2011: el 74,1% d'habitatges disposa d'algun tipus d'ordinador, el 69% d'accés a Internet (5 punts per sobre del total nacional), un 66,5% té banda ampla; i fins un 96% disposen de telèfon mòbil.

Quant a l'ús, el telèfon mòbil és utilitzat pel 92,5% dels ciutadans illencs, mentre que el 76,2% afirmen haver utilitzat l'ordinador alguna vegada i el 73,5% Internet. Els ordinadors de sobretaula (61,7%) deixen de ser els preferits dels ciutadans en benefici dels ordinadors portàtils (67,3%). Això suposa un canvi respecte del 2010, en què els de sobretaula eren els més emprats, amb un 52,3% enfront del 43,5% dels que utilitzaven portàtils. La majoria de ciutadans han utilitzat l'ordinador (91,8%) i s'han connectat a Internet (89,6%) des del seu habitatge els darrers tres mesos, seguits pels qui ho fan des del seu centre de

treball (38,6% i 36,7%, respectivament). Això mostra que de cada vegada s'empren més l'ordinador i Internet des de casa, ja que el 2010 aquests percentatges eren inferiors. El tipus de connexió que més predomina és la banda ampla (99%), l'ADSL representa el 80,8% i la xarxa de cable el 14,7%.

Respecte del dispositiu a través del qual es connecten els ciutadans, creix el percentatge de persones que s'han connectat en els darrers 3 mesos a través del mòbil (20,2%), encara que són més els que ho fan a través d'un ordinador portàtil (30,5%).

L'ús d'Internet també augmenta: un 70,8% de la ciutadania balear l'ha emprat en alguna ocasió i d'aquest, un 97,4% l'ha utilitzat en els darrers 3 mesos, gairebé un punt per sobre de la mitjana nacional i 26 punts més que l'any 2010; i ja són un 72,8% dels ciutadans els que l'empren diàriament i un 20,7% els que ho fan setmanalment. Els usos que fan de la Xarxa els ciutadans de les Balears estan relacionats principalment amb el correu electrònic, és a dir, llegir o enviar correus (91,2%), però també cercar informació sobre béns i serveis (66,3%) [\(vegeu el gràfic I-89\)](#).

La xifra de ciutadans de les Balears que ha comprat per Internet durant el darrer mes (27,1%) és lleugerament inferior a la mitjana nacional (35,1%), i el 71% ho ha fet a venedors nacionals, i han pagat amb targeta (de crèdit o debit) principalment (79,2%). La majoria de les compres realitzades han estat bitllets de transport públic i lloguer de cotxes (65,9%, 16,9 punts per sobre de la mitjana nacional), seguides de la compra d'allotjaments de vacances (52,4%) i d'entrades per a espectacles (21,6%).

Pel que fa a l'ús d'Internet per sexe i edat, encara existeix la fractura digital en l'ús d'Internet, especialment acusada en el cas de les dones: amb 74,1 punts de diferència entre les usuàries de 16-24 anys i les de 55-64 anys.

Per sectors productius, en el sector industrial el 100% tenen Internet, en el sector serveis el 99,4% de les empreses i el 86% en el cas de les empreses del sector de la construcció. Les empreses utilitzen Internet sobretot per cercar informació (96,5%) i per a l'ús de serveis bancaris i financers (91,6%), mentre que només el 35,7% l'empra per a formació i aprenentatge. Disposar de pàgina

web està cada vegada més a l'ordre del dia (66,6%), però ja no només la fan servir com a presentació de l'empresa (91,4%) o com a catàleg de productes i preus (60,9%), sinó per a la realització de comandes (29,3%) i per al seu seguiment en línia (16,1%).

En l'ús de l'Administració electrònica, les Illes Balears encara estan per sota de la mitjana nacional i entre les comunitats autònomes que menys la fan servir, tot i haver augmentat nou punts la disponibilitat de serveis públics en línia. Les empreses utilitzen més l'Administració electrònica per obtenir informació (68,7%) i descarregar formularis (69,2%), i el 64,9% per tornar-los emplenats. De cada vegada més usuaris s'animen a realitzar gestions administratives a través d'Internet. El servei més utilitzat, tant per ciutadans de les Illes com de la resta del territori nacional, és el d'obtenir informació de pàgines web de l'Administració.